

דו"ח העוני האלטרנטיבי

2016

ישראל

חם' 14

לתת LATET

חייבים לנצח את העוני

תוכן עניינים

12

לכידות חברתית
זייל דרמון

6

מתודולוגיה

5

מהות ומטרות
הדו"ח

4

ארגון לתת

41

אי ביטחון תזונתי

23

האחריות
לטיפול בעוני

16

עיקרי הנתונים

14

לכודים
ערך וינטרוב

87

חינוך והשכלה

81

דיור

71

תעסוקה

57

יוקר המחיה
ואיכות החיים

126

תודות

122

עמותות שותפות

103

מדד העוני
הרב ממדי

95

בריאות

ארגון לתת

ייעוד

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, נוסד במטרה לפעול לצמצום העוני למען יצירת חברה צודקת וטובה יותר, על ידי: סיוע לאוכלוסיות במצוקה

תחומי פעילות

ארגון לתת יוזם ומפעיל תכניות בתחומים שונים: **ילתח ביטחון תזונתי** - לתת פועל מזה עשרים שנה בארגון גג מזביל, משפיע ומרכזי, זוכה לתמיכה רחבה של החברה האזרחית בישראל, משתף פעולה עם רשת של 180 עמותות סיוע הפועלות ב-105 יישובים בכל הארץ ובכל המגזרים, ויחד איתן תומך ומעניק סיוע שוטף וקבוע ל-60,000 משפחות באי-ביטחון תזונתי חמור. **ינוער לתת** - ארגון הנוער של לתת, שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית. **ילתח סיוע לחיים** - תכנית הוליסטית להענקת סיוע פיזי וחברתי ויצירת רשת תמיכה אישית לניצולי שואה נזקקים.

על בסיס אוניברסלי, הנעת החברה האזרחית לערבות הדדית ונתינה והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי.

ילתח בעיר - מיזם עירוני חדשני ופורץ דרך, בשילוב מעבדה חברתית, במטרה לפתח את תכנית ההתערבות האפקטיבית ביותר לפתרון אי הביטחון התזונתי. **עמותת הבת ילתח עתיד מיסודו של ארגון לתת** - פיתוח יזמות עסקית זעירה לנשים במטרה לסייע להן להיחלץ מהעוני ולהגיע לעצמאות כלכלית. בנוסף, יוזם לתת פעולות שמטרתן העלאת המודעות החברתית והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, וביניהן פרסום **"דו"ח העוני האלטרנטיבי"**.

מהות ומטרות הדו"ח

בכל שנה משתנים מעט פני החברה בישראל בהתאם לשינויים גלובליים ומקומיים, ועמם משתנים גם מימדי העוני. זוהי המהדורה ה-14 במספר של דו"ח העוני האלטרנטיבי, המשקפת את המגמות העדכניות ביותר בנושא עוני ואי ביטחון תזונתי בישראל 2016, כפי שמכירים אותן בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף פעולה עם 180 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

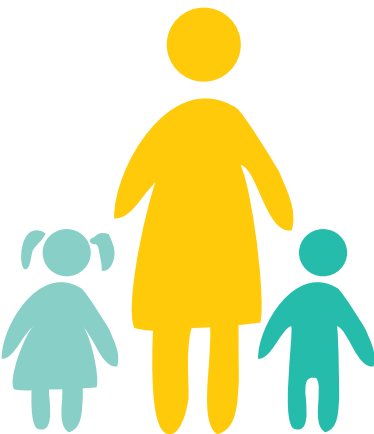
הדו"ח מהווה כלי אלטרנטיבי להיכרות והבנה של תופעת העוני. להבדיל מדו"חות סטטיסטיים רשמיים, הוא משקף את הפן האנושי של העוני, באמצעות ראייה רחבה וניתוח מעמיק של מגמות מחד ומתן ביטוי לקולם של האנשים נתמכי הסיוע והעמותות התומכות בהם מאידך.

הדו"ח כולל את מדר העוני האלטרנטיבי הרב ממדי שמציג את עומק העוני ואפיוניו, באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים הבסיסיים ביותר הדרושים לקיום.

במהדורה הנוכחית, מובא מחקר עומק אודות אוכלוסיית המשפחות החד הוריות בישראל. משפחות חד הוריות הינן קבוצה גדולה באוכלוסייה הסובלת משיעורי עוני גבוהים וממאפיינים וחסמים ייחודיים המרכיבים ומשמרים את העוני שלהן. מטרת המחקר הינה להאיר זרקור על משמעות העוני של משפחות אלו דרך ניתוח המחסור בממדים השונים המרכיבים את מדר העוני הרב ממדי, ובכך לייצר תמונה עשירה וממוקדת יותר אודות המשמעות של העוני עבור קבוצת אוכלוסייה זו.

דו"ח העוני האלטרנטיבי נערך על ידי ארגון לתת, על מנת לחשוף את החברה הישראלית באופן ישיר ואותנטי למשמעות האנושית של החיים בעוני. החברה מכירה בדרך כלל את העוני מרחוק, בעיקר דרך התקשורת, תפיסות רווחות או דעות קדומות. הדו"ח נועד לשתף את הציבור בגורמים לעוני, במאפייניו ובעיקר בחסמים הקשים להיחלץ ממנו, הנובעים בעיקר ממדיניות, המנטרלת את היכולת של האנשים החיים בעוני לעשות כן. כמו כן, מבקש הדו"ח לשמש אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בממשלה ובכנסת לממש את תפקידם ואחריותם לרווחת אזרחי המדינה ולפעול באופן יסודי ועקבי לפתרון בעיית העוני והפערים החברתיים.

אנו בארגון לתת סבורים, כי חובתה של ממשלת ישראל להציב את הטיפול בבעיית העוני והפערים החברתיים בראש סדר העדיפויות הלאומי, לרבות תקצוב המשאבים הנדרשים ויישום תכנית ממשלתית חוצה משרדי ממשלה, במטרה להגיע למנוצח שיעורי העוני במדינות המפותחות בתוך עשר שנים.

מתודולוגיה

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המתייחס למרכיביו השונים של העוני בחברה הישראלית וממחיש באמצעות אלה, תמונת מצב מקיפה של העוני והפערים החברתיים בישראל בשנת 2016.

הדו"ח מבוסס על אינטגרציה בין ממצאים שנאספו באמצעות ארבעה מחקרים ושאלונים:

- 1. מחקר נתמכי הסיוע** - ניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות בחייהם של אנשים החיים בעוני.
- 2. מגמות הסיוע בעמותות המזון** - מחקר הנעשה בקרב עמותות הסיוע הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, אשר נועד לבחון את מגמות העוני, הצרכים והתהליכים בשטח.
- 3. סקר תפיסות הציבור** - מחקר המבוצע בקרב הציבור הרחב ומטרתו לבחון את תפיסות הציבור בנושאי עוני ופערים חברתיים בישראל.
- 4. מדד העוני הרב מימדי** - כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

פרופיל האנשים החיים בעוני

מחקר נתמכי הסיוע נערך השנה באמצעות סקר פנים אל פנים, בקרב 657 נזקקים המקבלים סיוע מעמותות המזון. הסקר נעשה במילוי עצמי על ידי המרואיינים ובמקרה הצורך באמצעות עזרה של נציג ארגון לתת.

כל המחקרים נערכו במהלך החודשים יולי- ספטמבר 2016. הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו ע"י מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים, מהמובילים בישראל:

מכון רותם ar הינה חברת מחקר ואנליזה בבעלותו וניהולו של ד"ר אריה רותם. את המחקר עבור הדו"ח הובילו ד"ר אריה רותם ומרים חונן.

מכון ERI הוא מיום עסקי-חברתי המספק שירותי מחקר וייעוץ המשלב מומחיות מהאקדמיה ומהמגזר השלישי, ועד מייעץ של מומחים בכירים ומאגר חוקרים עשיר ממגוון תחומים ודיסציפלינות. בראש המכון עומד גלעד טנאי, מומחה לחקר עוני וצדק חברתי, לשעבר דירקטור וחבר הצוות המייסד של עמותת Academics Stand Against Poverty ומרצה בתכנית לצדק בינלאומי באוניברסיטת ייל.

טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 3.8% בהתאם לדמות הביטחון המקובלות.

המידע שנאסף היווה בסיס למחקר שמטרתו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב או למקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית.

התפלגות דמוגרפית של המשיבים

מין

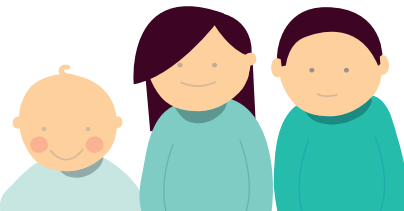
גבר	34.1%
אישה	65.9%
סה"כ	100%

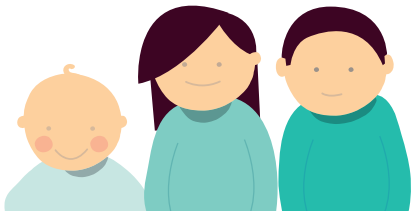
גיל

18-24	2.9%
25-34	18.3%
35-44	30.1%
45-55	25%
55-64	11.7%
+65	12%
סה"כ	100%

השכלה

יסודית	28.9%
תיכונית חלקית	20%
תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות	24.1%
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	13.2%
על-תיכונית לא אקדמאית ללא תעודת בגרות	2.9%
על-תיכונית לא אקדמאית עם תעודת בגרות	5%
תואר ראשון	4.7%
תואר שני ומעלה	1.2%
סה"כ	100%

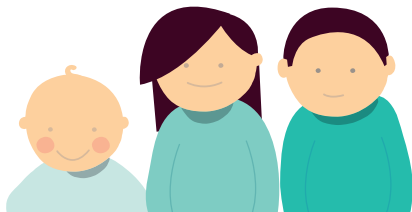
מספר ילדים בכל הגילאים		0	2.7%
		1	6%
		2	21.3%
		3	16.8%
		4	22%
		5	11.1%
		6	7.5%
		7	3.6%
		8	5.3%
		+9	3.7%
		סה"כ	100%
מספר ילדים עד גיל 18		0	11.3%
		1	10.3%
		2	18.2%
		3	19.1%
		4	17.8%
		5	10.7%
		6	7.1%
		7	2.6%
		8	1.8%
		+9	1.1%
		סה"כ	100%

דת		יהודי	74.9%
		מוסלמי	17.4%
		נוצרי	2.2%
		דרוזי	4.4%
		אחר	1.1%
		סה"כ	100%
הגדרה דתית		חילוני	27.6%
		מסורתי	38.9%
		דתי	19%
		מאוד דתי	14.4%
		סה"כ	100%

מגמות הסיוע בעמותות המזון

מחקר מגמות הסיוע בעמותות המזון נערך השנה באמצעות שאלון בקרב 108 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגזרים ברחבי הארץ. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 3.9%, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

ארגונים העוסקים בסיוע לאוכלוסיות החיות בעוני בכלל ובאי ביטחון תזונתי בפרט, מהווים מקור ייחודי לעדות עדכנית ואותנטית המשקפת את המציאות המורכבת עמה מתמודדים האנשים החיים בעוני וכן מנהלי עמותות המזון וארגוני הסיוע. נקודת המבט של מנהלי העמותות הינה קריטית בהצגת תמונת המצב המקיפה על מגמות העוני בישראל, אותה אנו מבקשים להביא בדו"ח זה.

דת	יהודי/ה חילוני/ת	36.9%
	יהודי/ה מסורת/ת	25.1%
	יהודי/ה דתי/ת	10.4%
	יהודי/ה חרדי/ת	7.2%
	מוסלמי	15.2%
	נוצרי	1.6%
	דרוזי	2.2%
	אחר /חסר דת/מסרב לציין	1.4%
הכנסה	סה"כ	100%
	מתחת לממוצע	40.5%
	בערך כמו הממוצע	26.5%
	מעל הממוצע	33%
	סה"כ	100%
אזור מגורים	ירושלים והסביבה	11.1%
	תא והמרכז	22.4%
	חיפה והצפון	38.5%
	הדרום והשפלה	9.9%
	השרון	18.1%
	סה"כ	100%

תפיסות הציבור הרחב בנוגע לעוני

סקר טלפוני ואינטרנטי בקרב מדגם מייצג של 501 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית, לרבות הלא יהודי. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 4.5%, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות. הנתונים נאספו במהלך השבוע הרביעי של חודש אוגוסט 2016.

ממצאי הסקר מתארים את הדעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני.

פרופיל נשאלים מקרב הציבור הרחב

מין	גבר	50.1%
	אישה	49.9%
	סה"כ	100%
השכלה	יסודית (עד 8 שנות לימוד)	5%
	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	4%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	11%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות	17%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית ללא תעודת בגרות	1%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית עם תעודת בגרות	1%
	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות	29%
	תואר ראשון	23%
	תואר שני ומעלה	8%
	מסרבים לענות	1%
	סה"כ	100%

לכידות חברתית

זייל דרמון

ארגוני הסיוע במזון הם מעמודי התווך של המעורבות החברתית בישראל ופעילותם מהווה את אחד הגורמים לכך שבחברה שלנו שורר שקט יחסי (מלבד התפרצויות מזדמנות של מחאות אלימות), זאת למרות העובדה שאי השוויון החברתי והעוני ממשיכים להתרחב.

כמעט מרגע הקמת המדינה, אולם ביתר שאת בשני העשורים האחרונים, דאגו אלפי אזרחים ישראלים להקים עמותות מזון המחלקות ארוחות חמות או חבילות מזון לנזקקים, בכל פינה ויישוב בארץ.

בהדרגה יצרו העמותות מארג ארגוני וחברתי רב עוצמה שאין שני לו.

כך, במדינה שבה הממשלה מסירה מעליה בהדרגה את אחריותה החברתית, הפכו העמותות למוצא אחרון בעבור מי שנמחק תחת גלגלי הצמיחה הישראלית. עמותות המזון משמשות כתובת למי שמוצאים עצמם חסרי כל, בשעה שהסיוע העלוב מהמדינה אינו מתקרב אפילו להבטיח להם מינימום של חיים בכבוד.

לעיתים מהווים ארגוני המזון תחנה האחרונה לפני הנפילה. רק תודות למסירותם המופלאה של המתנדבים, מצליחות העמותות להחזיק מעל לפני המים מאות אלפי אנשים במצוקה, בכל רחבי הארץ.

עמותות הסיוע ממלאות את תפקיד הכבאים החברתיים של ישראל, המנמיכים את גובה הלהבות לפני שהמצב ייצא משליטה וידרדר. מדי יום נדרשים מנהלי העמותות והמתנדבים ליצירתיות על מנת להמשיך ולספק את צרכיהם הגדלים והולכים של האנשים החיים בעוני, להם הם חשים מחויבים לסייע.

האירוניה היא שהממשלה היא ככל הנראה הגוף הנזקק ביותר לתמיכה זו, מכיוון שהדבר הראשון שעושים שירותי הרווחה ברשויות המקומיות, לאחר שקיבלו בקשה לסיוע, הוא להפנות את המשפחה הנזקקת לעמותות המזון הקרובה. הם עושים זאת מפני שהם יודעים שרק העמותה יכולה להציל את המשפחה באופן מיידי, מבלי לחכות לתום ההליכים הבירוקרטיים המתמשכים עד אין קץ, ולעיתים אף משפילים, כאשר המשפחה נדרשת לספק הוכחות למצבה החמור.

אולם כאן מתחיל המנהג הישראלי המוכר: להשמיך, להחליש ואפילו להשחיר את אחד מביטוייה החזקים ביותר של הסולידריות בישראל, פניה היפות ביותר של החברה.

לנוכח המסירות והתרומה הגדולה של עמותות המזון לשמירה על שיווי המשקל במדינה, ודאי תחשבו כי הממשלה והמגזר הציבורי כולו תומכים ברשת הביטחון החברתית החיונית הזו, על מנת לחלוק בנטל הטיפול במצוקה החברתית בארץ. למרבה הצער, הדבר רחוק מכך.

ניקח לדוגמה את פקידי משרד האוצר, שכבר עשר שנים מסרבים, מטעמים דוגמטיים ולעיתים קרובות בניגוד לעמדת שר האוצר המכהן, להעניק תמיכה משמעותית לעמותות המזון, וזאת בשעה שבעיית הביטחון התזונתי מתרחבת והעוני עולה על גדותיו. כאשר באופן מקרי או ציני הם מוכנים "לשחרר קצת את הרצועה", הם עושים זאת בקנה מידה מגוחך ובשיטה הנותנת עדיפות לשיקולים פוליטיים קטנוניים.

גם אם שיטות הפעולה של העמותות נראות לעיתים מיושנות, אין היום בנמצא מערכת יעילה המאפשרת להעניק למשפחות הנזקקות סיוע מותאם אישית, כמעט מידי במקרה הצורך, תוך שמירה על המימד האנושי החיוני לפעילות רווחה.

אולם מעל לכל, ועל אף ההתנגדות של הממשלה, יש לזכור כי פעילות ארגוני הסיוע נשענת על שרשרת סולידריות ענקית המקיפה את החברה הישראלית כולה. נראה כי למעלה ממיליון ישראלים פועלים יחד, מכוח אחריות חברתית משותפת, בסיוע לחסרי הכול.

רשת סולידריות זו, העוטפת את ארגוני המזון, היא נכס חברתי אסטרטגי למדינה. עצוב מאוד יהיה אם היא תוחלש דווקא כשאנו כה זקוקים ליצירת לכידות חברתית, בחברה משוסעת המתפוררת לקהילות נפרדות. זו הסיבה לכך שארגון לתת בוחר כבר כמעט עשרים שנה לסייע בכל דרך לעמותות המזון בקהילות. אנו זקוקים לכם היום יותר מאי פעם.

כיצד נתייחס למשרד הרווחה, כאשר הוא מחליט להשקיע בתוכניות מוגבלות לסיוע לאוכלוסיות באי ביטחון תזונתי, שהישגן היחיד הוא עקיפת עמותות המזון והחלשתן, והתוצאה היא ירידה בהיקף הסיוע הממשלתי המועבר לנזקקים וביעילותו?

נראה כי עבור הגורמים הציבוריים, כל האמצעים כשרים כדי למנוע מהעמותות לעשות את עבודתן.

אך מדוע הדבר מתרחש? משום שפעילות העמותות מונעת מאיתנו לשכוח את העוני במדינה, וכל כתבה, תמונה או פוסט ברשתות החברתיות המדווחים על עבודתן, עומדים בסתירה חריפה ומהדהדת לנתונים הממשלתיים על האבטלה, הירידה בעוני וצמצום אי-השוויון.

אז נכון, לפעמים יש תורים בכניסה לעמותה מסוימת, ולא הכול מושלם, למרות ההתקדמות העצומה שהושגה בשנים האחרונות. רמת הארגון אינה אידיאלית, המראה אינו תמיד יפה, אך זו המציאות. גם אם המראות אינם נעימים, ירייה בשליח היא לא הפיתרון. לא נחסל את העוני באמצעות חיסול עמותות המזון.

לכודים

ערן וינטרוב

השריפה

ערב רגוע בבית, ארוחת ערב משפחתית של אמצע השבוע. בחוץ רעש עמום של סירנות. פתאום אתה רואה משהו מוזר מבעד לחלון שמקפץ אותך. זה מה שחשבת - אש עצומה, צהובה-כתומה-אדומה משתוללת כמה עשרות מטרים מכס. הלהבות גבוהות והאש מתפשטת במהירות, מזנקת בין צמרות העצים באמצעות הרוח, אווזת בכל מה שנקרה בדרכה, שורפת, מכלה. העשן סמיך, מתעצם, מאפיר. אתה מסתכל על המשפחה האהובה שלך שיושבת סביב השולחן, עדיין לא מודעת לדרמה. אשתך שואלת אם הכול בסדר במבט מודאג. אתה רץ אל הדלת ומרגיש את החום. מחכה רגע, חושב. מניח את היד על הדלת וחוטף כווייה. אתם לכודים. אחרי כמעט חצי שעה של כאוס, טלפונים לכוחות הצלה והביטחון, שמיכות רטובות וניסיונות הרגעה - הכבאים המלאכים לוחמי האש מופיעים בדלת. ניצלתם. כשאתה בוהה באודי העשן שעולים מתוך מה שהיה פעם הבית שלך, אתה מבין שניצלתם בנס, שתהיה תקופה קשה ושצריך להתחיל לבנות את החיים והזיכרונות כמעט מההתחלה. מזל שכולם בריאים, שיש לכם עבודה קבועה, שתקבלו סכום נאה ממס רכוש ומחברת הביטוח (אחרי שהם יוציאו לכם את הנשמה) ושהחברים והמשפחה יהיו שם לצדכם.

עניים במלכודת

המלכודת של העוני אי אפשר להיחלץ. העוני הוא מבוכ סבוך של מלחמת הישרדות, בכל תחומי החיים. בכל שלב ולגבי כל החלטה, קטנה כגדולה,

יש מערכת בחירות. אי אפשר לקבל החלטה בתחום אחד, מבלי שתהא לה משמעות של ויתור בתחום אחר. המלכודת מחייבת אותך לבחור בין תרופות לילדים לארוחות מאוזנות, תשלום חובות או חיסכון עתידי, טיפול שיניים או תשלום שכ"ד, פיזול שנתי או חשבון החשמל. לכל החלטה יש מחיר. אם אתם משפחה ממוצעת בעשירון החמישי והמפרנס העיקרי אצלכם איבד את מקום העבודה שלו או מישוה במשפחה חלה במחלה קשה - תוך פחות משנתיים וחצי אתם עלולים להידרדר לעוני. כשמדובר בילדים עניים, אין להם סיכוי ממשי להימלט. בלי תמיכה מהתא המשפחתי, בלי שוויון הזדמנויות בלימודים ואפשרות למצוא את הכישרון האישי, בלי שירותי בריאות נאותים ותנאי מחייה ראויים, בלי ביטחון תזונתי ובלי תכנית מערכתית, הילדים העניים ימשיכו להיות לכודים במלכודת העוני. שרפת העוני תמשיך להשתולל, להתפשט ולכלות את חוסנה של החברה הישראלית, עד שהמשלה תתייחס לעוני כאל מצב חירום, תמקם אותו גבוה בסדר העדיפויות הלאומי ותיישם מדיניות מתאימה, שתביא להקלה במצבם של הנזקקים ותעניק כלים אפקטיביים לחילוץ מעוני.

המלכודת של החברה האזרחית

כשכוחות הצלה של החברה האזרחית מופיעים בדלת חדורי תחושת שליחות לסייע, זה אמנם מאוד עוזר ומעביר מסר של אכפתיות, אבל זה בסך הכול כיבוי שריפות. ועוד בידיים חשופות, בלי שיש לנו משהו שמתקרב אפילו לסופר-מנקר. נאבקים כל יום מחדש לגייס תרומות בזירה תחרותית ורוויה,

העוני "האישי שלו, גילינו קורלציה ישירה בין רמת ההכנסה לרמת הציפייה לחיים בכבוד - ככל שאנשים משתכרים פחות, הם מותחים קו נמוך יותר ומאמינים שיוכלו לממש את הצרכים הבסיסיים שלהם עם פחות משאבים, בהשוואה לאלה שכיום משתכרים יותר מהם. עם זאת, כל הציבור הישראלי, בכל רמות ההכנסה, מותח "קו עוני" גבוה הרבה יותר מזה שמגדירה המדינה.

ה-Trap בעידן Trump

הערה אחרונה (מבלי להיכנס לדיון פוליטי-אידיאולוגי). חלק מהמלכודת שאנחנו מצויים בה כיום, בחברה הישראלית ובאנושות כולה, היא העובדה שיותר מדי פעמים - שנאת האחר, הקיצוניות, הגזענות, האלימות וההפחדה, מנצחים את התקווה, הסובלנות, הערבות ההדדית, הפלורליזם והאהבה. אם נשנה את זה, נוכל להתמודד עם חלק ניכר מהאתגרים שמאיימים על קיומנו ועל עתיד ילדינו.

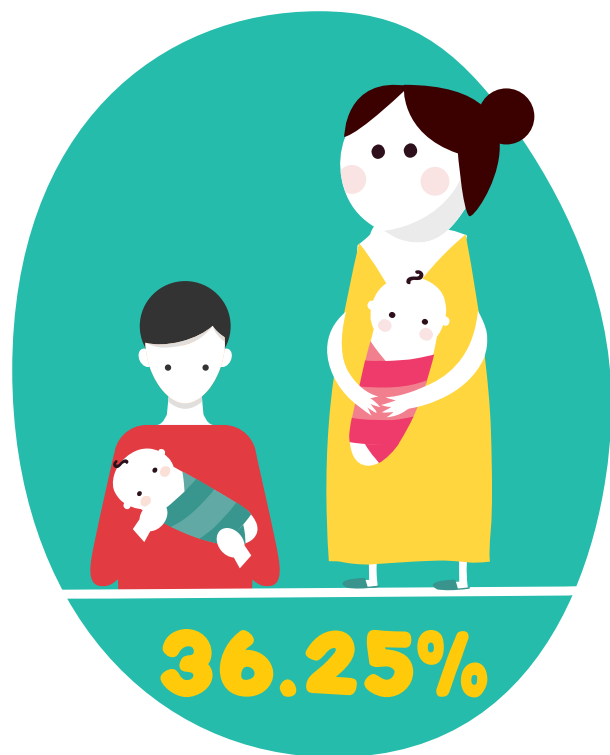

משתאים מול דעת קהל שיפוטית וכפופת טובה לעיתים, פועלים מול ממשלה שמסרבת לקחת אחריות, לאמץ את מסקנות הוועדה למלחמה בעוני כתכנית פעולה ולהציב יעדים לצמצום העוני ומתמודדים עם שר רווחה כוחני שפועל משיקולים פופוליסטיים, שלא אכפת לו מהעניים ושלא עומד בהתחייבויות שנתן להקצות 100 מיליון ₪ (או סכום כלשהו) בתקציב 17-18 להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי.

אבל אנחנו נחוששים. נמשיך להיאבק, נאמנים לערכים ולדרך שלנו, עד שנצליח לצאת מהמלכודת. גם אם זה ייקח קצת יותר זמן משחשבו.

מהו קו העוני?

את מדר העוני הרב ממדי, שהוא הראשון מסוגו בישראל, אנחנו מפרסמים זו השנה השלישית ברציפות. גם השנה, קיבלנו תוצאות עקביות ויציבות, שמדגימות תמונת עוני מדאיגה ובלתי נתפסת, בשעה שמורדים את מידת המחסור ביחס לצרכים החיוניים הדרושים לקיום בכבוד. כמעט 2.5 מיליון ישראלים חיים בעוני, מתוכם כמיליון ילדים. קצת פחות מ-30% מהאוכלוסייה, יותר מרבע מהבגירים ויותר משליש מהילדים. הנתונים האלה, מדגישים את הצורך להרחיב ולהעמיק גם את שיטת הבדיקה של המוסד לביטוח לאומי, אשר נשענת על רכיב ההכנסה בלבד ולא מודדת למעשה את ממדי העוני - אלא מותחת "קו העוני" וירטואלי, שמתחתיו כל מי שההכנסה הפנויה שלו מתחת למחצית השכר החציני במשק. כששאלנו את הציבור הרחב מה עשוי להיות "קו

**מהאמהות
החד הוריות בעוני**

(מדר העוני הרב ממדי, 2016)

עיקרי הנתונים

**מדר העוני הרב ממדי לשנת 2016,
משקף מציאות עגומה:**

2,436,000 נפשות חיות בעוני בישראל (29.05%).

מתוכן 1,412,000 בגירים (25.75%).

1- 1,024,000 ילדים (35.4%).

שיעור העוני של אמהות חד הוריות
עומד על 36.25%.

1,024,000 + 1,412,000
ילדים (35.4%) בגירים (25.75%)

2,436,000

נפשות חיות בעוני בישראל (29.05%)

(מדר העוני הרב ממדי, 2016)

ילדים וקשישים

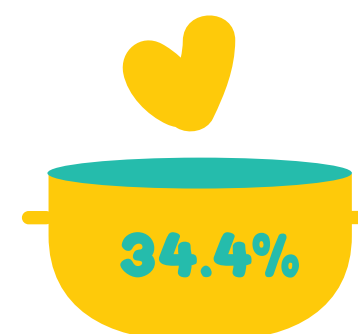
67.7% המרכיב העיקרי בתזונתם של מהילדים הנתמכים הוא לחם וממרח (27%) ו/או פחמימות (40.7%), זוהי עלייה בשיעור של 15.9% בהשוואה לשנה שעברה (58.4%).

34.4% מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בשל המצוקה הכלכלית, מצב זה מתרחש גם בקרב 20.5% מהאוכלוסייה הכללית.

20% מהילדים הנתמכים הולכים לבית הספר ללא כריך, באופן קבוע או לעיתים קרובות.

11.1% מהילדים הנתמכים לא אכלו יום שלם כי לא היה להוריהם מספיק כסף לרכישת מזון, אצל 43.8% מהם זהו מצב קבוע ואצל 96.4% זהו מצב החוזר על עצמו בחלק ניכר מחודשי השנה.

34.4% מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בשל המצוקה הכלכלית

60.9% מהנתמכים ויתרו על רכישת תרופות עבור ילדיהם בשל המצוקה הכלכלית, שיעור דומה לשנה שעברה (61.8%).

49.7% מהקשישים הנתמכים אינם אוכלים מספיק ארוחות מאוזנות בשל המצוקה הכלכלית.

41.1% מהקשישים הנתמכים מצהירים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם לחיות בכבוד.

74% מהקשישים הנתמכים חוו תחושת בדידות בשנה האחרונה, לעיתים קרובות או מדי פעם.

58.3% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לשמור על מצב בריאותי תקין בעקבות המצוקה הכלכלית.

דיוור

10.6% מנתמכי הסיוע ישנו ברחוב, במבנה נטוש או בבית מחסה לפחות פעם אחת בשנה האחרונה, זוהי עלייה בהשוואה לשנה שעברה (8.4%).

70.7% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בביתם בעקבות המצוקה הכלכלית, שיעור גבוה פי שניים בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (35.2%).

חינוך והשכלה

76% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, רק 5.9% מהם בעלי השכלה גבוהה, בהשוואה ל- 31% בעלי השכלה גבוהה באוכלוסייה הכללית.

60.3% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים וחוגים עבור ילדיהם, בדומה לשנה שעברה (56.6%).

54.2% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לרכוש את כל הציוד הבסיסי וספרי הלימוד הנדרשים לבית הספר

84.5%
מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה
האחרונה על טיפולי שיניים

בריאות

71.9% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופות בשל המצוקה הכלכלית, זאת בהשוואה ל-22.1% באוכלוסייה הכללית.

84.5% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפולי שיניים, בהשוואה ל-36% באוכלוסייה הכללית.

55% מנתמכי הסיוע סובלים מבעיה בריאותית, בהשוואה ל-45.4% באוכלוסייה הכללית. חמישית מנתמכי הסיוע סובלים מאחת או יותר מהמחלות: סוכרת (20.6%), כולסטרול גבוה (20%), יתר לחץ דם (19.5%) ועודף משקל (18.8%).

ביטחון תזונתי

73.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית לא אכלו ארוחות מאוזנות בשנה האחרונה באופן קבוע או לפעמים, זאת בהשוואה ל-20.4% מהאוכלוסייה הכללית.

56.8% מנתמכי הסיוע מסתייעים בעמותות המזון מעל פעם בחודש, 12.1% מסתייעים בהן באופן יומיומי.

8% מנתמכי הסיוע חיפשו מזון בפחים ו/או קיבצו נדבות לקניית אוכל.

52.1% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפול נפשי בעקבות מצוקתם הכלכלית, בדומה לשנה שעברה (53.4%).

62.3% מנתמכי הסיוע הינם בעלי ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים בלבד ורק לשליש מהם (34.7%) ביטוח בריאות משלים, וזאת בהשוואה ל-78.5% מהאוכלוסייה הכללית, שלה ביטוח משלים או מקיף.

51.4% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, זאת בהשוואה ל-6.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

56.5% מהנתמכים מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב כדי לרכוש מזון נוסף עבור משפחתם. 42.6% מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים, ועבור 53.7% סל המזון מפנה תקציב להוצאות קשיחות כגון דיור או החזר חובות.

תעסוקה

63.3% מנתמכי הסיוע עובדים או שאינם בגיל העבודה, אך עדיין חיים בעוני, ניכרת עליה בשיעור של 21.5% בהשוואה לשנה שעברה (52.1%).

48.7% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים, לא עובדים בגלל מגבלות בריאותיות.

31% מנתמכי הסיוע העובדים, מצהירים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי, 49.7% חוששים שלא יצליחו למצוא משרה אחרת במידה ויאבדו את מקום עבודתם.

יוקר המחיה

50.6% מנתמכי הסיוע מגדירים את עצמם כמי שהשתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות טרם הידרדרותם לעוני, עלייה בשיעור של 23.7% מהשנה שעברה (40.9%).

92.4% מנתמכי הסיוע אינם חוסכים כסף עבור עתידם, בהשוואה ל-41.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

65.7% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, כמעט פי שניים מהאוכלוסייה הכללית (35.1%).

51.4%
מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, זאת בהשוואה ל-6.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית

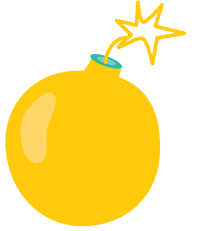
67.2% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים זכויות סוציאליות מלאות ממקום עבודתם.

74% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות סיוע מהמוסד לביטוח לאומי, בהשוואה ל-27.5% באוכלוסייה הכללית.

54.5% מנתמכי הסיוע הצהירו כי אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי, כאשר 65.4% מהם העידו כי מצב זה נובע כתוצאה מבירוקרטיה קשה ומסובכת.

39.2% מנתמכי הסיוע אינם מרוצים כלל או מרוצים במידה מועטה מהשירות שניתן להם על ידי שירותי הרווחה, כ-48% מנתמכי הסיוע אינם מקבלים שירות (27.6%) או אינם מוכרים כלל לאגף לשירותים חברתיים ברשות המקומית (20.3%).

13.3% מנתמכי הסיוע שקלו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בעקבות מצבם הכלכלי, ירידה בשיעור של 26.1% בהשוואה לאשתקד (18%).

81.5%
מהציבור סבורים כי אדם עלול להידרדר לעוני תוך שנה בלבד כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר

האחריות לטיפול בעוני

הציבור מעניק ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על טיפולם הכושל בבעיית העוני. שר הרווחה חיים כץ "זוכה" לציון 3.9, שר האוצר משה כחלון עם הציון 4.4 ואילו ראש הממשלה בנימין נתניהו מקבל את הציון הנמוך ביותר - 2.9.

74.8% מהציבור מעידים שבעיית העוני והפערים החברתיים נתפסת גם השנה כנושא הרחוק ביותר בו הממשלה צריכה לטפל (במקום הראשון והשני), זוהי עלייה בשיעור של 18.2% בהשוואה לשנה שעברה (63.3%).

78.4% מהציבור הרחב רואים בממשלה את הגורם האחראי לפעול לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, אולם שני שלישי מהציבור (66.7%) סבורים שבפועל הטיפול בעוני נמצא במקום נמוך או כלל לא נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

78.6% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותות על ידי עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות, אך רק 43.2% מעמותות הסיוע מקבלות תמיכה כלשהי מהרשות המקומית.

81.5% מהציבור סבורים כי אדם עלול להידרדר לעוני תוך שנה בלבד כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר. כרבע מהציבור (24.4%) מעריכים כי משך הזמן הנדרש להיחלצות מהעוני הוא בין שנתיים לחמש שנים, כרבע נוספים (24.2%) מעריכים כי לא ניתן כלל להיחלץ מהעוני אם המדיניות הממשלתית נותרת בעינה.

78.2% ממנהלי עמותות המזון העידו כי חל גידול של 18% בממוצע בדרישת נזקקים למזון בהשוואה לשנה שעברה.

בהתאם לבדיקה שערך ארגון לתת, משפחה ישראלית ממוצעת בעשירון החמישי, עלולה להידרדר לעוני תוך פחות משנתיים וחצי, במידה והמפרנס העיקרי מאבד את מקום העבודה שלו.

50% מהתרומות לעמותות מתקבלות מהציבור הרחב, כחמישית (18.5%) מהמגזר העסקי ו-14.8% מהרשויות המקומיות, בעוד התמיכה הממשלתית זעומה ועומדת על שיעור של 2.9% בלבד.

טיפול ממשלתי בעוני ובפערים חברתיים

העוני - תוצאה של מדיניות ממשלתית

שיעורי העוני בישראל הם מהגבוהים במדינות ה-OECD, כך גם מימדי אי השוויון המתבטאים בפערים חברתיים אשר הולכים ומעמיקים ומדירים כרבע מהאוכלוסייה בישראל מחיים נורמטיביים, ללא יכולת למלא את הצרכים הבסיסיים לקיום מחיה בכבוד. למרות זאת, הטיפול בעוני אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי וממשלת ישראל טרם אישרה תכנית לאומית לצמצום העוני, לא הציבה יעדים מדידים ואין כל גורם ממשלתי מתחכל אשר מופקר על הטיפול בנושא או על התיאום בין משרדי הממשלה השונים, השלטון המקומי וארגוני המגזר השלישי.

פערים גדולים בחינוך, נגישות נמוכה לשירותי בריאות, דיור שאינו בר השגה, תעסוקה בשכר נמוך ללא תנאים סוציאליים או אכיפה של חוקי העבודה, אי ביטחון תזונתי וחוסר יכולת להתמודד עם יוקר המחיה, אינם מאפשרים היחלצות מעוני, יוצרים דורות נוספים של מצוקה, משפיעים על החוסן והלכידות של החברה הישראלית, ונמצאים בקורלציה ישירה להתגברות אי השוויון, האלימות וחוסר הסובלנות.

מהמדד הרב ממדי לשנת 2016 עולה כי תחולת העוני לנפשות עומדת על 29.05% ואילו תחולת העוני בקרב ילדים עומדת על 35.4%. כלומר, כ-2,436,000 תושבים במדינת ישראל חיים במחסור ובעוני.

בדו"ח העוני האלטרנטיבי 2015 התפרסם מחקר ייחודי ראשון מסוגו בישראל, בנושא העלות הכוללת של העוני למשק הישראלי והתשואה הכלכלית על צמצומו, אשר מוכיח כי משתלם כלכלית לטפל בעוני וכי העלות הישירה והעקיפה של הטיפול בסימפטומים של העוני גבוהה בסדרי גודל מההשקעה התקציבית הנדרשת לטיפול בבעיה.

אם ייושמו המלצות הועדה למלחמה בעוני, ויושקעו כ-7.6 מיליארד ש"ח בשנה למשך עשור על מנת לצמצם את שיעורי העוני בישראל עד לממוצע במדינות ה-OECD, התועלת הכלכלית הצפויה תסתכם בכ-132 מיליארד ש"ח, כלומר, רווח של 64 מיליארד ש"ח ותשואה של 93% על ההשקעה.

בפועל, בתקציב 2016 הממשלה הקצתה כ-2.5 מיליארד ש"ח בלבד, פחות משליש מהמלצות הועדה.

עוני אינו גזירת גורל, אלא תוצאה ישירה של מדיניות ממשלתית. ארגון לתת פועל זה להעלה מעשור להובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי ולהפעלת לחץ על הממשלה לאמץ תוכנית ממשלתית לצמצום העוני.

אנו קוראים לממשלת ישראל לייסד רשות לאומית למלחמה בעוני ולגבש תכנית ממשלתית רב שנתית, חוצת משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים לטיפול בעוני. על הממשלה לאמץ את מסקנות הועדה למלחמה בעוני (2014), לחוקק אותן או לאשרן בהחלטת ממשלה ולהציב יעד לצמצום שיעורי העוני בישראל תוך עשור לממוצע בקרב מדינות ה-OECD.

על אף שהממשלה נתפסת ע"י 78% מהציבור כגורם האחראי לפעול לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, שני שלישים מהציבור (66.7%) סבורים שבפועל הטיפול בעוני נמצא במקום נמוך או כלל לא נמצא בסדר העדיפויות הלאומי

על אף שהממשלה נתפסת באופן מובהק כגורם האחראי לטיפול בעוני, שני שלישים מהציבור (66.7%) סבורים שבפועל הטיפול בעוני נמצא במקום נמוך או כלל לא נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

הציבור מעניק ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על טיפולם הכושל בבעיית העוני. שר הרווחה חיים כץ "זוכה" לציון 3.9, שר האוצר משה כחלון עם הציון 4.4 ואילו ראש הממשלה בנימין נתניהו מקבל את הציון הנמוך ביותר - 2.9 מתוך סולם של 1-10. (ו משמעו "כלל אינו פועל לטיפול בבעיה" ו-10 משמעו "פועל במידה רבה מאוד לטיפול בבעיה").

78.4% מהציבור הרחב רואים את הממשלה כגורם האחראי לפעול לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, זוהי עלייה בשיעור של 12.3% בהשוואה לשנה שעברה (69.8%). עם זאת, רק כ-28% סבורים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני בעוד שכ-45% סבורים כי ארגונים ועמותות המגזר השלישי הם אלו המטפלים בפועל בבעיה ו-27.2% סבורים שאנשים פרטיים דואגים בפועל לצמצום העוני. רק 5.8% מהציבור סבורים שבאחריותן של עמותות הסיוע לפעול לצמצום העוני, זאת ירידה בהשוואה לשנה שעברה (11.8%). 10.6% סבורים שהאדם העני הוא אשר אחראי למצבו.

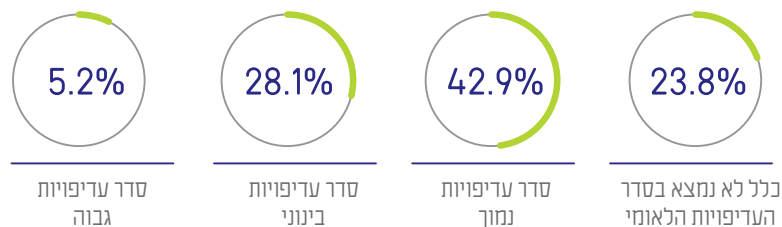
הציבור תופס את הטיפול בעוני כדחוף ביותר ומאוכזב ממדיניות הממשלה

הציבור מעניק ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על טיפולם הכושל בבעיית העוני. שר הרווחה חיים כץ "זוכה" לציון 3.9, שר האוצר משה כחלון עם הציון 4.4 ואילו ראש הממשלה בנימין נתניהו מקבל את הציון הנמוך ביותר - 2.9

בסדר העדיפויות הלאומי של ממשלת ישראל הנוכחית, היכן ממוקם לדעתך הטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

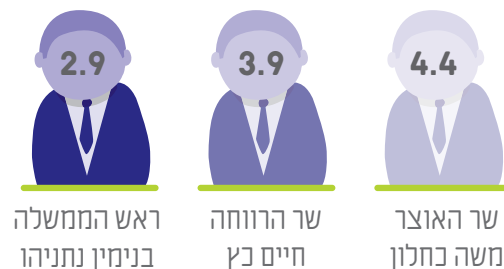

לפניך רשימה של בעלי תפקידים, עבור כל אחד מהם אנא ציין/י באיזו מידה לדעתך הוא פועל לטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

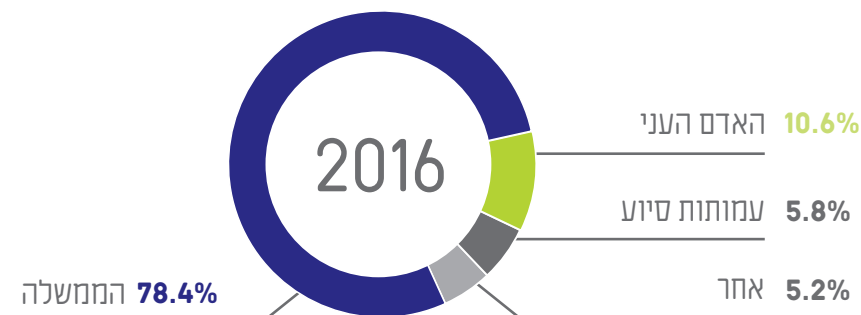
1 משמעו "כלל אינו פועל לטיפול בבעיה"
10 משמעו "פועל במידה רבה מאוד לטיפול בבעיה"

1 10

מיהו לדעתך הגורם האחראי לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

מבין הגורמים הבאים, מיהם לדעתך הגורמים שבפועל מטפלים יותר מכולם בבעיית העוני בישראל?

מתוך סקר תפיסות הציבור

44.9%	ארגונים ועמותות המגזר השלישי
27.9%	ממשלת ישראל
27.2%	אנשים פרטיים באמצעות תרומות

מהו התחום שהשקעה בו תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

במקום הראשון	במקום השני	סה"כ	
צמצום יוקר המחיה	33.7%	12.6%	46.3%
יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות	14.4%	16%	30.4%
העלאת שכר המינימום	9.6%	15.2%	24.8%
צמצום הפערים בחינוך	7.6%	9.2%	16.8%
הרחבת היצע הדיור והגדלת מלאי הדיור הציבורי	5.2%	8.8%	14%
העלאת הקצבאות	4.6%	7.8%	12.4%
צמצום אי השוויון במערכת הבריאות	0.8%	2.6%	3.4%
אחר	1%	2.8%	3.8%
לא יודע / לא צוין מקום שני	23.1%	25%	25.1%

בעיית העוני והפערים החברתיים נתפסת גם השנה כנושא הדחוף ביותר בו המחשלה צריכה לטפל על ידי 74.8% מהציבור (במקום הראשון והשני), זוהי עלייה בשיעור של 18.2% בהשוואה לשנה שעברה (63.3%)

למעלה משליש מהציבור (35.1%) סבורים שהממשלה נמנעת מהצבת יעדים מדידים לטיפול בעוני בגלל שתוצאות לטווח הרחוק אינן מעניינות פוליטיקאים, וכרבע (27.5%) סבורים שהממשלה איננה מעוניינת להתחייב ליעד לצמצום העוני מכיוון שאינה מעוניינת לטפל בתופעה. שליש מהציבור סבורים שהבעיה רחבה מידי ולכן לא מוצבים יעדים. למעלה ממחצית מהציבור (55.3%) חושבים שיש להגדיל את התקציב המוקדש לרווחה על חשבון תקציבים אחרים.

בעיית העוני והפערים החברתיים נתפסת גם השנה כנושא הדחוף ביותר בו המחשלה צריכה לטפל, על ידי 74.8% מהציבור (במקום הראשון והשני), זוהי עלייה בשיעור של 18.2% בהשוואה לשנה שעברה (63.3%). הנושא הנתפס שני בדחיפותו לטיפול הוא ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה (51.7%), בדומה לנתונים אשתקד. הסכסוך הישראלי פלסטיני הוא הנושא הנתפס כשלישי בחשיבותו ע"י 24.6% מהציבור הרחב.

כשליש מהציבור (33.7%) סבורים שהשקעה בטיפול ביוקר המחיה היא זו שתוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר. במקום השני (14.4%) ממקמים יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות.

מבין הנושאים הבאים, מהו לדעתך הנושא הדחוף ביותר בו צריכה המחשלה לטפל?

מתוך סקר תפיסות הציבור

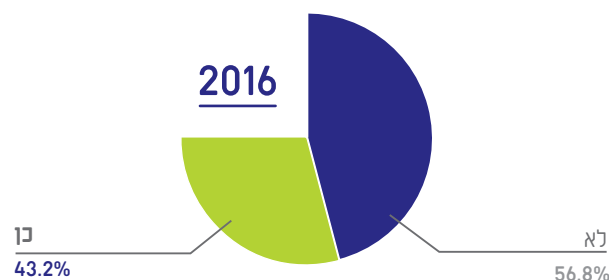
במקום הראשון	במקום השני	סה"כ 2016	סה"כ 2015
		2016	2015
עוני ופערים חברתיים	46.9%	27.9%	63.3%
ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה	28.4%	23.3%	49.3%
הסכסוך הישראלי פלסטיני	7.8%	16.8%	21.8%
הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית	7.8%	16%	30.9%
שקיפות ציבורית ומלחמה בשחיתות	5.7%	12.7%	30.7%
אחר	3.4%	3.3%	4%

78.6% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותות על ידי עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות, אך רק 43.2% מעמותות הסיוע מקבלות תמיכה מהרשות המקומית.

האם מחלקת הרווחה של הרשות המקומית מעניקה תמיכה לעמותות?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

באיזה אופן תומכת מחלקת הרווחה של הרשות המקומית בעמותות?

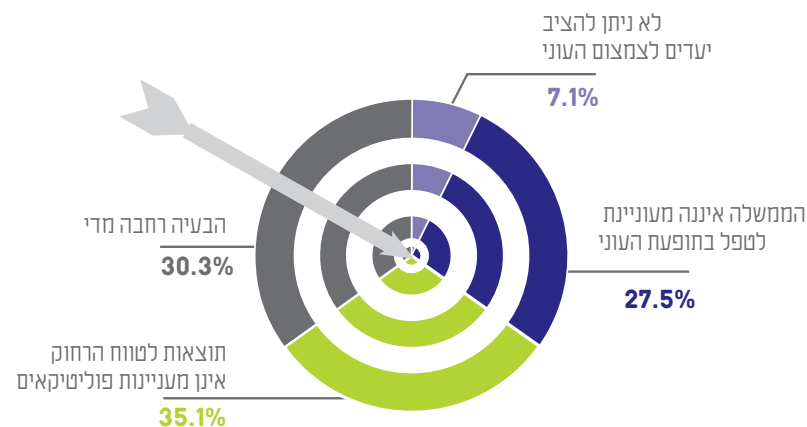
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

60%	תמיכה כספית בפעילות העמותה
55%	שימוש במבנה העירייה ללא תשלום
47.5%	הנחה בארנונה
35%	שימוש ברכבי הובלה של הרשות לאיסוף תרומות
12.5%	מימון חבילות מזון
12.5%	אחר

מדוע לדעתך נמנעת ממשלת ישראל להציב יעדים לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגד הבא: יש להגדיל את התקציב המוקדש לרווחה, כגון קצבאות, הנחות, הטבות, שירותים לתושבים עניים, שכן מינימום וכו' על חשבון תקציבים אחרים?

מתוך סקר תפיסות הציבור

3.2%	בכלל לא
12.2%	במידה מועטה
29.3%	במידה בינונית
55.3%	במידה רבה

78.6% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותות על ידי עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות, אך רק 43.2% מעמותות הסיוע מקבלות תמיכה מהרשות המקומית. בקרב 60% מעמותות המזון המקבלות סיוע מהרשות המקומית, הוא מתקבל בצורה של תמיכה כספית כלשהי ואצל 55% הסיוע ניתן באופן של שימוש במבנה של העירייה ללא תשלום. 12.5% בלבד מעמותות המזון מקבלות מימון מהרשות המקומית שיעודו רכישת חבילות מזון.

81.5% מהציבור סבורים כי אדם עלול להידרדר לעוני תוך מספר חודשים עד שנה בלבד כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר

תוך כמה זמן לדעתך אדם מסוגל להיחלץ מהעוני בהינתן שמדיניות הממשלה נותרת כפי שהיא?

מחקר סקר תפיסות הציבור

מספר חודשים	8.1%
שנה	8.7%
שנתיים	12%
בין שנתיים לחמש שנים	24.4%
בין חמש שנים לעשר שנים	13.8%
מעל עשר שנים	8.8%
לא ניתן להיחלץ מעוני	24.2%

הצהרות מנהלי עמותות המזון אודות שיעורי ההיחלצות מעוני בקרב נתמכי סיוע

מחקר סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

11.5%

מהו להערכתך שיעור הנתמכים, מכלל נתמכי הסיוע בעמותה כיום, שיחלצו בסופו של דבר מהעוני אם מדיניות הממשלה תישאר בעינה? (ממוצע)

9.2%

מה שיעור הנתמכים שנחלצו מהעוני בחמש השנים האחרונות? (ממוצע)

הנתונים הללו מבטאים את השבריות של מעמד הביניים בישראל ואת תחושת הפסימיות וחוסר הביטחון הכלכלי לאור העובדה שאין למעמד הביניים בישראל מספיק עתודות כלכליות להתמודדות ממושכת עם משבר הכרוך באובדן תעסוקה או מחלה. מנהלי עמותות הסיוע מדווחים כי 9.2% בממוצע בלבד מנתמכי הסיוע הצליחו להיחלץ מהעוני בחמש השנים האחרונות. מנהלי העמותות מעריכים כי אם מדיניות הממשלה תישאר כפי שהיא, 88.5% מהנתמכים לא יצליחו להיחלץ מהעוני ורק 11.5% בממוצע יצליחו להיחלץ מהעוני בעתיד.

81.5% מהציבור סבורים כי אדם עלול להידרדר לעוני תוך מספר חודשים עד שנה בלבד כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר. כרבע מהציבור (24.4%) מעריכים כי משך הזמן הנדרש להיחלצות מהעוני הוא בין שנתיים לחמש שנים, בהינתן שמדיניות הממשלה נותרת כפי שהיא. כרבע נוספים (24.2%) מעריכים כי לא ניתן כלל להיחלץ מהעוני אם המדיניות הממשלתית נותרת בעינה. בהתאם לבדיקה מעמיקה שערך ארגון לתת, משפחה ישראלית ממוצעת בעשירון החמישי, עלולה להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקור העבודה של המפרנס העיקרי, תוך 19 עד 29 חודשים.

מדיניות הממשלה מנציחה ומחמירה את בעיית העוני

תוך כמה זמן לדעתך אדם עלול להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר?

מחקר סקר תפיסות הציבור

78.2% ממנהלי עמותות המזון העידו כי חל גידול ב-18% בממוצע בדרישת נזקקים למזון בהשוואה לשנה שעברה

סיוע בעמותות המזון

כתוצאה מאוזלת ידה של ממשלת ישראל בטיפול בבעיית העוני ואי הביטחון התזונתי, הוקמו עמותות, בתי תמחוי וארגונים וולונטריים העוסקים בחלוקת מזון וממלאים את החלל הריק שמותירה הממשלה. כשני שלישים (62.1%) מעמותות המזון מעניקות סיוע לפחות פעם בשבוע, כאשר 27.8% מעניקות סיוע מדי יום. בהשוואה לשנה שעברה ישנה עלייה בתדירות הענקת סיוע באופן יומי או שבועי על ידי העמותות וירידה בהענקת סיוע חודשי בלבד על ידי העמותות.

משפחות ברוכות ילדים מהוות 37.9% מנתמכי הסיוע. קבוצה בולטת נוספת הינה משפחות חד הוריות, המהוות רבע מכלל נתמכי הסיוע. הקשישים וניצולי השואה מהווים 24.6%, כחמישית (19.1%) מנתמכי הסיוע הם חולים כרוניים ו-18.5% הינן משפחות שהשתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות.

באיזו תדירות אתם מעניקים סיוע במזון לנזקקים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

	2015	2016
כל יום	27.8%	34%
פעם בשבוע	34.3%	23.7%
פעם בשבועיים	14.8%	9.3%
פעם בחודש	23.1%	33%

האם במהלך שנת 2016 חל שינוי (גידול / קיטון) בדרישת נזקקים למזון לעומת 2015?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

חל גידול בדרישה	78.2%
לא חל שינוי	19.8%
חל קיטון בדרישה	2%

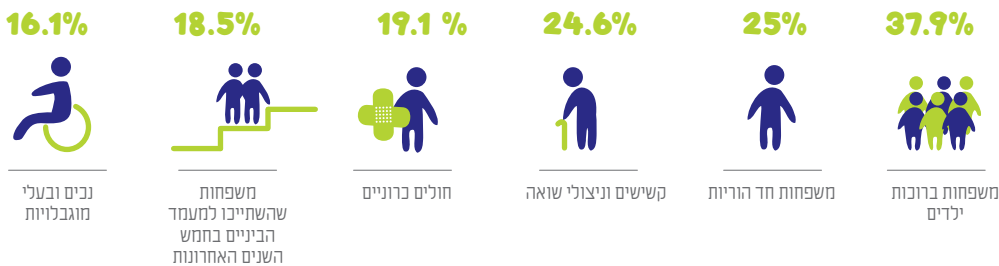
78.2% ממנהלי עמותות המזון העידו כי חל גידול של 18% בממוצע בדרישת נזקקים למזון בהשוואה לשנה שעברה. בנוסף, עמותות המזון מעידות כי הן מצליחות לתת מענה ל-81.6% מהפניות לסיוע המגיעות אליהן. פעילי עמותות הסיוע ניצבים בפני דילמה קשה, עם העלייה בדרישת הנזקקים למזון מחד והיעדר משאבים ותמיכה מהממשלה מאידך - האם לסרב לסייע למשפחות מסוימות, להפחית את תדירות הסיוע או את כמות הסיוע על מנת שהמשפחות הנזקקות לא תצאנה בידיים ריקות. 71.6% מנתמכי הסיוע מסתייעים בעמותות המזון מעל לשנה, וכחמישית (19%) נמצאים במצב של משבר זמני.

כל עמותות המזון שומרות על חיסיון שמות נתמכי הסיוע והמידע עליהם, כמו כן, מחויבות העמותות לערכי הקוד האתי, לעריכת חלוקה מכבדת ולשאיפה להתאים את סל המזון לצרכי המשפחה הנתמכת

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין איזה אחוז הן מהוות מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותות?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% כיוון שהנתמכים יכולים להשתייך למספר קבוצות.

מבין מקבלי הסיוע מהעמותות, מהו שיעור הנתמכים המצויים במצבים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

נתמכים כרוניים (מעל שנה)	71.6%
נתמכים במשבר זמני	19%
נתמכים באופן חד פעמי	9.4%

על חיסיון שמות נתמכי הסיוע והמידע עליהם. כמו כן, מחויבות העמותות לחלוקה מכבדת, בין אם בחלוקה ישירות לבתי הנתמכים (60%) ובין אם בחלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה (61%) ו-50% מהן מתאימות את סל המזון לצרכי המשפחה הנתמכת.

כשליש ממנהלי עמותות המזון (31.5%) מדווחים על התמרה במצבם של נתמכי הסיוע. כל מנהלי העמותות מעידים כי ההתמרה מתבטאת בפועל באופן הבולט ביותר בצורך במזון בתדירות גבוהה יותר בהשוואה לשנה שעברה. למעלה מרבע מצביעים על הידרדרות במצבם הבריאותי (26.9%) והנפשי (26.9%) של נתמכי סיוע אלו.

74.1% מעמותות המזון מעניקות סיוע נוסף מלבד מזון. הסיוע הנפוץ ביותר הינו סיוע בתחום הביגוד, אותו מעניקות 78.8% מתוכן. בנוסף, כחמישית (56.3%) מהעמותות מעניקות סיוע גם בצידוד וספרים לבית הספר.

רשת עמותות המזון השותפות של ארגון לתת מחויבות לקוד אתי משותף המהווה מורה דרך ומצפן מוסרי ומתווה אמות מידה משותפות לנומרות של התנהגות ראויה. ערכי היסוד המובאים בקוד האתי ממוצבים ברובד העומד מעל דרישות החוק. אחד מערכי היסוד הבולטים המופיעים בקוד האתי הינו מחויבות לשמירה על כבוד האדם בהענקת הסיוע. כל עמותות המזון שומרות

באילו מהאמצעים הבאים נוקטת העמותה על מנת לשמור על כבוד הנתמכים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

*הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

האם חל שינוי במצבם של מקבלי הסיוע מהעמותה בשנת 2016 לעומת 2015?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מצבם השתפר	13.1%
מצבם נותר ללא שינוי	55.4%
מצבם החמיר	31.5%

באיזה אופן מתבטאת ההחמרה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

הנתמכים מבקשים מזון בתדירות גבוהה יותר	100%
חלה הידרדרות במצבם הרפואי של הנתמכים	26.9%
חלה הידרדרות במצבם הנפשי של הנתמכים	26.9%
חלה החמרה במצבם של הילדים	7.7%

האם, בנוסף למזון, העמותה מספקת לנוקדים מוצרים או שירותים אחרים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

כן	74.1%
לא	25.9%

מהם השירותים הנוספים שהעמותה מספקת?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

*הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

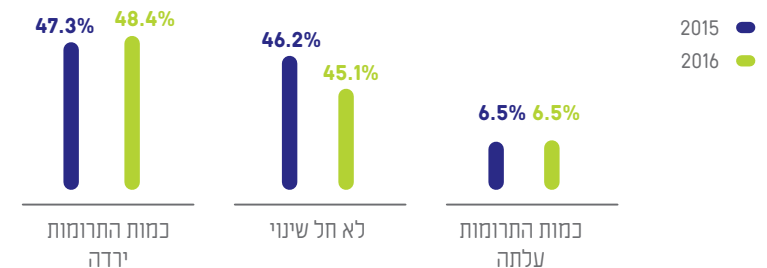
מחצית (50%) מהתרומות לעמותות מתקבלות מהציבור הרחב, כחמישית (18.5%) מהמגזר העסקי ו-14.8% מהרשויות המקומיות, בעוד התמיכה הממשלתית זעומה ועומדת על 2.9% בלבד

כמחצית ממנהלי עמותות המזון (48.4%) מעידים כי כמות התרומות ירדה בשנה האחרונה, נתון דומה לשנת 2015 (47.3%). מחצית (50%) מהתרומות לעמותות מתקבלות מהציבור הרחב, כחמישית (18.5%) מהמגזר העסקי ו-14.8% מהרשויות המקומיות, בעוד התמיכה הממשלתית זעומה ועומדת על 2.9% בלבד. מתוך כלל המזון המחולק לנתמכים, 57.1% מגיע מהצלת מזון, זוהי עלייה בשיעור של 6.7% בהשוואה לשנה שעברה. ארגון לתת הינו הגורם המרכזי ביותר של תרומות שמקורן בהצלת מזון עבור העמותות (29.5%). 63.8% מעמותות המזון לא מיצו את פוטנציאל

הצלת המזון בשנה האחרונה בעקבות מחסור בתשתיות (מקום אחסון, מקררים, כוח אדם). כמו כן, 57.5% מהעמותות העידו על מחסור באמצעים לוגיסטיים (כגון משאיות) כחסם להצלת מזון. מנהלי עמותות המזון מדווחים על תלות גבוהה בתמיכתו של ארגון לתת ומעידים כי במידה והארגון יפסיק את תמיכתו בעמותות, 55.2% מהעמותות יצמצמו את כמות המזון בסלי המזון, זוהי עלייה גבוהה בשיעור של 53.7% בהשוואה לשנה שעברה (35.9%). אחוז אחד בלבד ממנהלי העמותות הצהירו כי פעילות העמותה לא תשתנה, זאת בהשוואה ל-8.7% מהעמותות בשנה שעברה.

האם ב-2016 חל שינוי בכמות התרומות הכספיות שהגיעו לעמותה לעומת 2015?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

ארגון לתת הינו הגורם המרכזי ביותר של תרומות שמקורן בהצלת מזון עבור העמותות (29.5%)

מבין מקורות המימון לפעילות העמותה, איזה אחוז מהתקציב מהווים המקורות הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

50%	הציבור הרחב
18.5%	מגזר עסקי
14.8%	עירייה / מועצה מקומית
2.9%	ממשלה
6.7%	קרנות
7.1%	אחר

כיצד מתחלק תקציב המזון של העמותה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

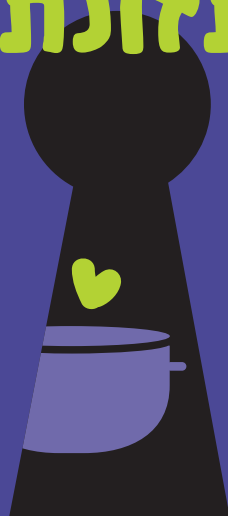
2015	2016	
53.5%	57.1%	מזון שנותר מהצלת מזון
46.5%	42.9%	מזון שנרכש ע"י העמותה

מתוך כלל המזון שהעמותה מחלקת שמקורו בהצלת מזון, איזה אחוז מגיע מהגופים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

אי ביטחון תזונתי

מהם החסמים המונעים מהעמותה למצות את פוטנציאל הצלת המזון ברמה המקומית?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת.

מחסור בתשתיות (מקום אחסון, מקררים, כוח אדם ועוד)	63.8%
מחסור באמצעים לוגיסטיים (משאיות)	57.5%
חוסר שיתוף פעולה מצד עסקים מקומיים	33.8%
כמות וסוג המזון לא מצדיקים את ההוצאה התפעולית הנדרשת	21.3%
אחר	3.8%

כיצד תושפע לדעתך פעילות העמותה במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בה ולסייע במוצרי מזון?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2015	2016	
צמצום כמות המזון	55.2%	35.9%
הורדה יזומה של נתמכים מסיוע שוטף	33.3%	38%
העמותה תאלץ להפסיק את פעילותה לחלוטין	10.5%	15.2%
פעילות העמותה לא תשתנה	1%	8.7%
אחר	0%	2.2%

אי ביטחון תזונתי

הבטחת הביטחון התזונתי של אזרחי ישראל

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. ביטחון תזונתי מוגדר כמצב בו לכל בני האדם, יש כל העת, נגישות סדירה פיזית וכלכלית, לכמות מספקת של מזון בריא ומזין, המתאים להעדפותיהם וצרכיהם התזונתיים, ומאפשר להם קיום חיים פעילים ובריאים (ארגון המזון והחקלאות של האו"ם).

מאחר וההוצאה על מזון נחשבת גמישה, בניגוד להוצאות חיוניות קשיחות כגון דיור או מסים, נאלצות משפחות החיות בעוני לוותר על צריכת מזון בסיסי כדי לממן הוצאות חיוניות אחרות. אי הביטחון התזונתי פוגע בתפקוד היומיומי, בהתפתחותם של ילדים וביכולתן של משפחות לחיות בכבוד וברמת חיים סבירה.

הנתונים הרשמיים של המוסד לביטוח לאומי מצביעים על קורלציה גבוהה מאוד בין נתוני העוני לבין נתוני אי הביטחון התזונתי.

532,000 משפחות (18.8%) ו-755,000 ילדים (30.9%) חיים באי ביטחון תזונתי, מתוכם 243,000 משפחות (8.6%) ו-285,000 ילדים (11.7%) באי ביטחון תזונתי חמור.

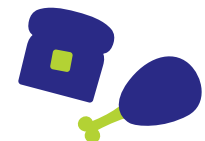
שיעור ההוצאה החודשית על מזון של משפחות נתמכות הסיוע עומד על 33% מסך ההוצאות החודשיות, כאשר ההוצאה החודשית עבור מזון מסתכמת ב-1,846 ש"ח וסך ההוצאה החודשית הינו 5,987 ש"ח.

על פי נתוני הלמ"ס, סך ההוצאה החודשית של משפחה בעשירון התחתון עבור מזון מסתכמת ב-2,137 ש"ח, המהווה 22% מסך ההוצאה החודשית העומדת על 9,690 ש"ח. ממחקר של מכון טאוב (2016), עולה כי העלות החודשית של סל מזון בריא היא כ-844 ש"ח למבוגר וכ-737 ש"ח לילד, היינו 3,899 ש"ח למשפחה בת 5 נפשות. על מנת לממן סל מזון זה, על החמישון התחתון היה להוציא כ-44% מההכנסה.

ההוצאה החודשית המינימלית הנדרשת להבטחת ביטחון תזונתי למשפחה בת חמש נפשות על פי "קו הרעב" של ארגון לתת, המתבסס על המלצת משרד הבריאות, עומדת על 2,900 ש"ח.

הפער החודשי בין ההוצאה בפועל על מזון לבין הצורך, הוא בין 768 ש"ח ל-1,054 ש"ח בהתאם להוצאה החודשית על מזון – 1,846 ש"ח (דו"ח העוני האלטרנטיבי) או 2,137 ש"ח (הלמ"ס).

מעל למחצית (51.4%) מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, זאת בהשוואה ל-6.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית

73.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית לא אכלו ארוחות מאוזנות בשנה האחרונה באופן קבוע או לפעמים, זאת בהשוואה ל-20.4% מהאוכלוסייה הכללית

הוצאות על מזון למשפחה בת 5 נפשות

אי ביטחון תזונתי בקרב נתמכי הסיוע

ההוצאה החודשית של נתמכי הסיוע על מזון עומדת על 1,846 ש"ח בממוצע והיא מהווה 33.2% מההוצאה החודשית של משקי בית אלו, העומדת על 5,568 ש"ח ו-38.2% מהכנסתם.

נתמכי הסיוע חווים מציאות יום יומית של אי ביטחון תזונתי, ומעידים על מחסור קבוע במזון החיוני לקיום חיים מאוזנים ותקינים. הנתמכים חוששים שלא יהיה להם מספיק כסף על מנת לרכוש את הארוחה הבאה ומדווחים על חוסר יכולת להרכיב ארוחות מאוזנות הכוללות מגוון והרכב המאפשרים חיים בביטחון תזונתי. ניכר שיפור מסוים בהשוואה לשנה שעברה, אך מצבם נותר חמור מאוד בהשוואה לאוכלוסייה הכללית.

מעל למחצית (51.4%) מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, זאת בהשוואה ל-6.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. כ-70% מנתמכי הסיוע חששו באופן קבוע או לפעמים כי יסיימו את האוכל לפני שיהיה להם מספיק כסף לקנות

עוד, זוהי ירידה בהשוואה לשנה שעברה (77%) אך כמעט פי 4 מהאוכלוסייה הכללית (18.3%). כ-70% מנתמכי הסיוע העידו כי באופן קבוע או לפעמים, המזון שקנו לא הספיק ולא היה להם כסף לקנות עוד, בהשוואה ל-16.6% בלבד באוכלוסייה הכללית. ל-73.9% מנתמכי הסיוע לא היה מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות בשנה האחרונה באופן קבוע או לפעמים, זאת בהשוואה ל-20.4% מהאוכלוסייה הכללית. בקרב נתמכי הסיוע ניתן לראות שיפור בהשוואה לשנה שעברה (80.9%).

מעבר לחיים הכרוכים במצוקה, אי ודאות מתמדת, ויתורים על מזון בסיסי וחששות תמידיים, נתמכי הסיוע נאלצים לעבור לעתים חוויות משפילות על מנת להשיג את המזון החיוני להם ולילדיהם: 8% העידו כי חיפשו מזון בפחים ו/או קיבצו נדבות לקניית אוכל בשנה האחרונה, ואולם זהו שיפור בהשוואה לשנה שעברה (12%). 15.7% מעידים שנאלצו לאכול במהלך הקניות בסופר מבלי לשלם על המוצרים.

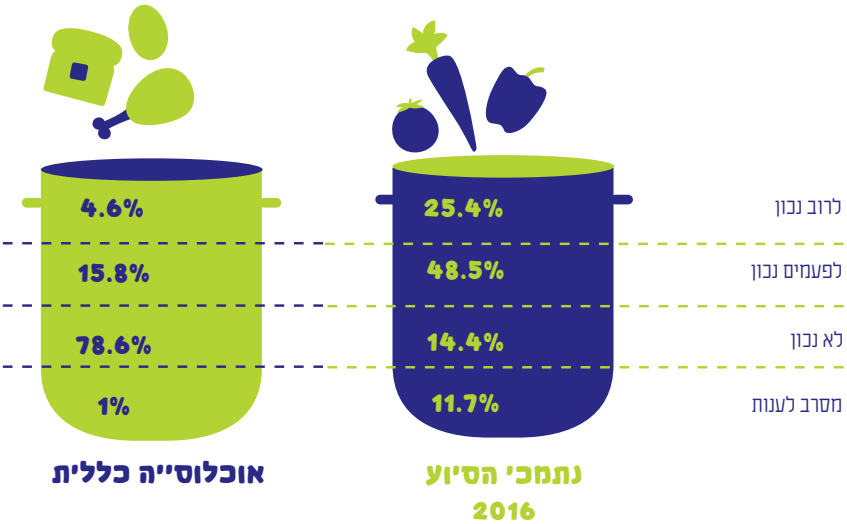
האוכל שקנינו לא הספיק ולא היה לנו כסף לקנות יותר

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב מימדי

אוכלוסייה כללית	נתמכי הסיוע 2016	
2.9%	20.4%	לרוב נכון
13.7%	50.2%	לפעמים נכון
82.4%	16.6%	לא נכון
1%	12.8%	מסרב לענות

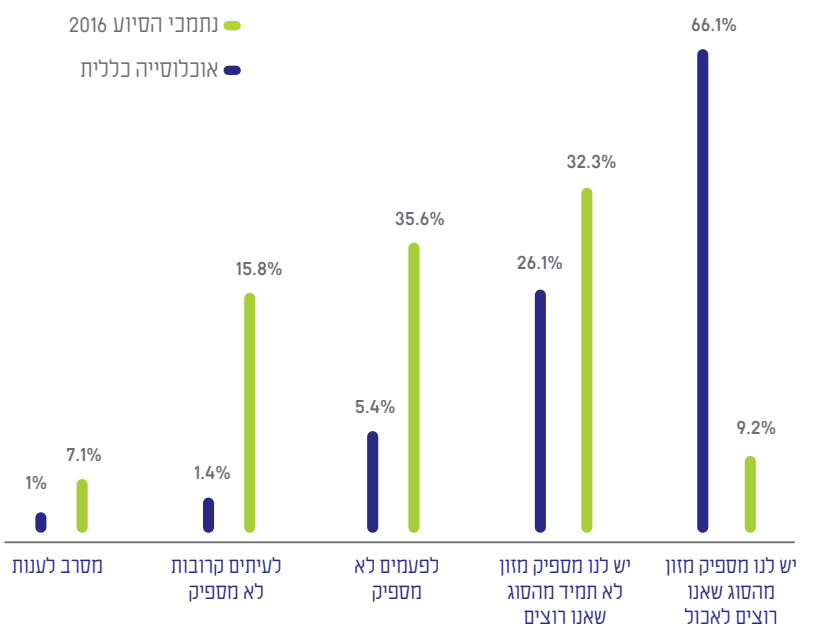
לא היה לנו מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב מימדי

איזה משפט מתאר באופן הכי טוב את האוכל שנצרך בביתך בשנה האחרונה?

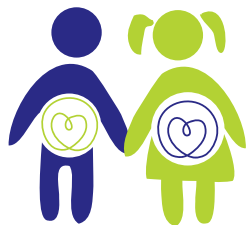
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב מימדי

חששנו (חששתי) שנגמור את האוכל לפני שיהיה לנו כסף לקנות עוד

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב מימדי

אוכלוסייה כללית	נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
2.7%	24.6%	18.8%	לרוב נכון
16.6%	52.4%	50.7%	לפעמים נכון
78.3%	14.4%	17.6%	לא נכון
2.4%	8.6%	12.9%	מסרב לענות

כשליש (34.4%) מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בשל המחסור הכלכלי

באיזו תדירות קרה בשנה האחרונה שאת/ו או ומבוגרים אחרים בבית לא אכלתם יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע	
כמעט כל חודש	39.7%
יש חודשים שכן ויש חודשים שלא	51.6%
רק חודש אחד או חודשיים במשך השנה	6.2%
מסרב לענות	2.5%

חמישית מהילדים נתמכי הסיוע הולכים לבית הספר ללא כריך באופן קבוע או לעיתים קרובות. עבור 67.7% מהילדים הנתמכים המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (27%) ו/או פחמימות (40.7%), זוהי עלייה בצריכת הפחמימות בהשוואה לשנה שעברה (58.4%) המצביעה על תזונה לא מאוזנת שאינה כוללת רכיבים תזונתיים חיוניים, כגון: ירקות ומוצרי חלב, שבצריכתם ניכרת ירידה בהשוואה לשנה שעברה.

בהתאמה לכך, נתמכי הסיוע מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית הם אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש חלק ניכר ממוצרי המזון שילדיהם מבקשים, ביניהם: מוצרי יסוד החיוניים להתפתחותם התקינה וכן ממתקים וחטיפים שהם חלק מחווית הילדות ומהסביבה החברתית: 58.3% מהילדים הנתמכים ביקשו חלבון מן החי (בשר/עוף/דגים), 50% ביקשו מעדני חלב ו 55% ביקשו חטיפים וממתקים.

ילדים הם הקבוצה הנפגעת ביותר מהמצוקה הכלכלית ומהשלכותיה הישירות על מצב הביטחון התזונתי החיוני להתפתחותם הפיזית התקינה, וכן מההשלכות הנוספות של בעיית הביטחון התזונתי, ביניהן השפעה על מצבם הנפשי והחברתי. כל ילד שלישי בישראל סובל מאי ביטחון תזונתי (המוסדר לביטוח לאומי, 2014 בהתייחס ל 2012).

כשליש (34.4%) מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בשל המחסור הכלכלי, זהו שיפור מסוים בהשוואה לשנה שעברה (39%), על אף שתמונת המצב עודנה עגומה וקשה. מצב זה מתרחש גם בקרב 20.5% מהילדים באוכלוסייה הכללית. 19.1% מהילדים נתמכי הסיוע חשו רעב ולא אכלו כי לא היה להוריהם מספיק כסף לקנות אוכל, ניכר שיפור בהשוואה לשנה שעברה (27.2%). 11.1% מהילדים נתמכי הסיוע לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל, אצל 43.8% מהם זהו מצב קבוע ואצל 96.3% זהו מצב החוזר בחלק ניכר מחודשי השנה.

ילדים באי ביטחון תזונתי

האם ב-12 החודשים האחרונים חיפשת מזון בפחים ו/או קיבצת נדבות לקניית אוכל ו/או אכלת שאריות מזון שנזרקו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

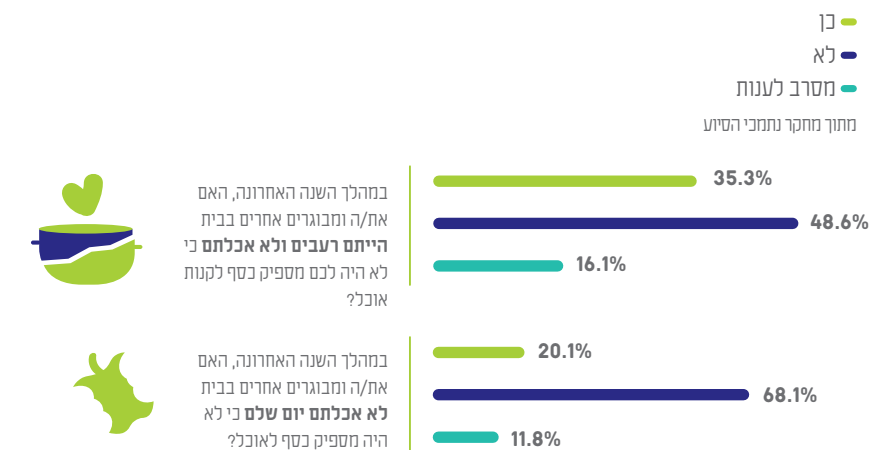
נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015	
כן	8%	12%
לא	92%	88%

האם בעקבות המצוקה הכלכלית את/ה נאלץ/ת לאכול במהלך הקניות בסופר מבלי לשלם על המוצרים (מאפים, חטיפים, פירות יבשים, חמוצים וכו')?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע	
כן	15.7%
לא	84.3%

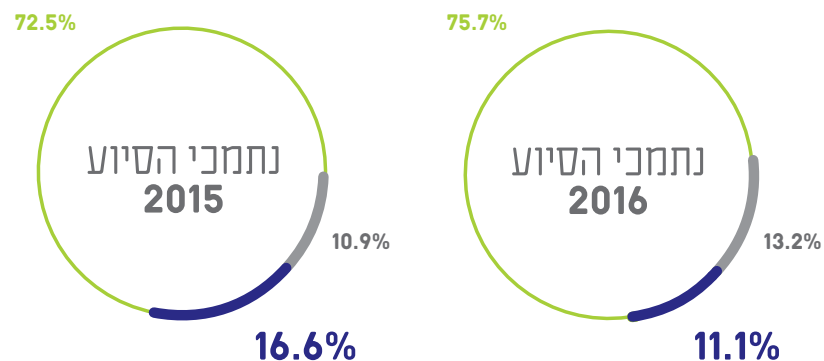
83% מנתמכי הסיוע התנסו במצבים של מחסור במזון או בארוחות מאוזנות בשנה האחרונה. מתוכם 35.3% חשו רעב בשנה האחרונה. כחמישית (20.1%) מתוכם לא אכלו יום שלם בגלל המחסור במזון, בקרב כ-40% מהם מצב זה התרחש בכל חודש בשנה האחרונה.

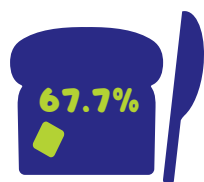
במהלך השנה האחרונה, האם הילדים בביתך לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כן
לא
מסרב לענות

עבור 67.7% מהילדים הנתמכים המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (27%) ו/או פחמימות (40.7%), זוהי עלייה בצריכת הפחמימות בהשוואה לשנה שעברה (58.4%)

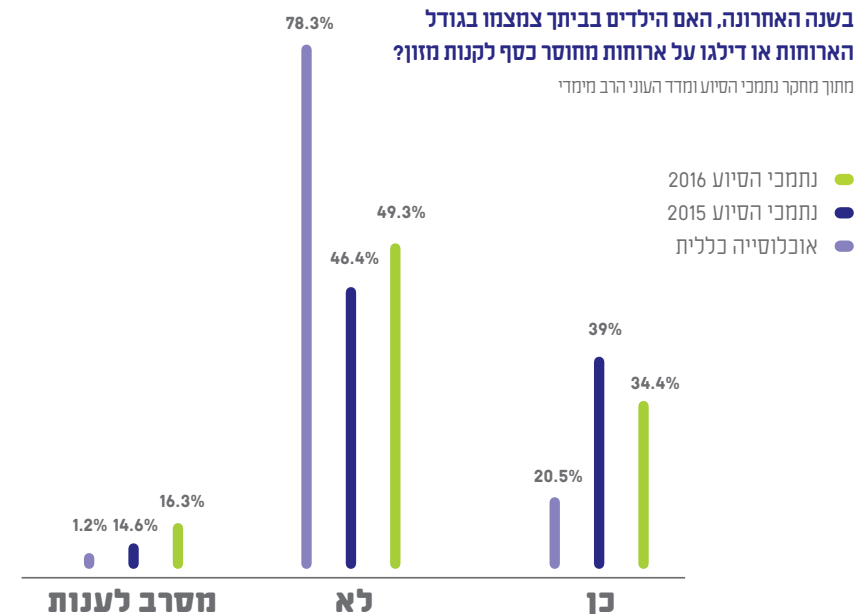

11.1%

11.1% מהילדים נתמכי הסיוע לא אכלו יום שלם כי להוריהם לא היה מספיק כסף לרכישת מזון, אצל 43.8% מהם זהו מצב קבוע

בשנה האחרונה, האם הילדים בביתך צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

במהלך השנה האחרונה, האם הילדים בביתך היו רעבים ולא אכלו כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015
כן	19.1%	27.2%
לא	63.5%	60.4%
מסרב לענות	17.4%	12.4%

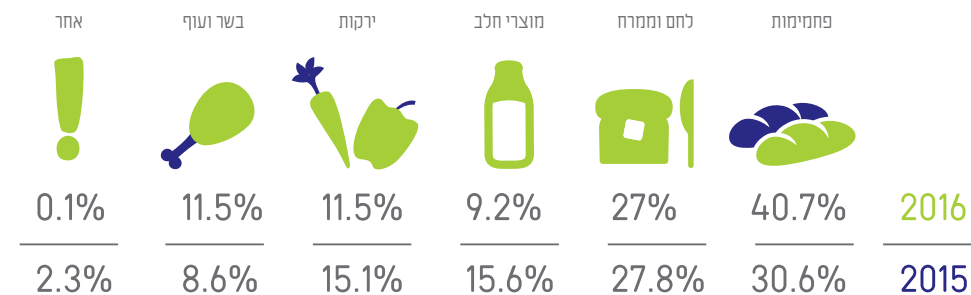
האם ב 12 החודשים האחרונים קרה שילדיך הלכו לביה"ס ללא כריך או מזון אחר למהלך היום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מהו המוצר העיקרי בתזונת ילדיך במהלך שבוע?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזה תדירות קרה שילדיך לא אכלו יום שלם במהלך השנה האחרונה?

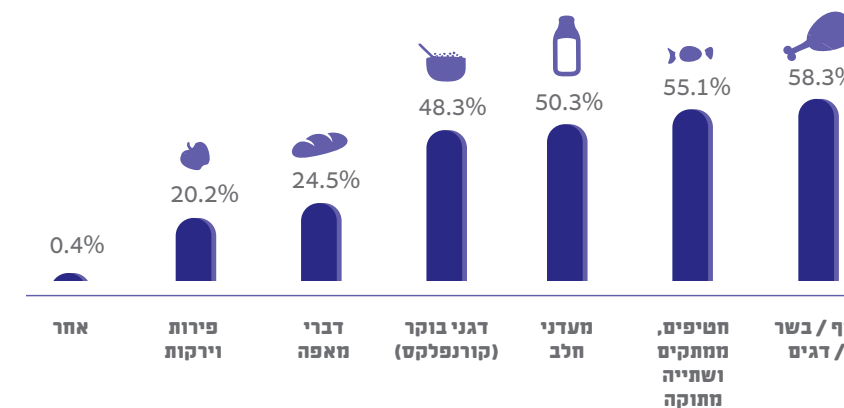
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
63%	43.8%	כמעט כל חודש
21.7%	52.5%	יש חודשים שכן ויש חודשים שלא
15.3%	3.7%	רק חודש אחד או חודשיים במשך השנה

איזה מוצרי מזון ילדיך מבקשים שתקנה/י להם ואינך יכול/ה להרשות לעצמך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

עבור 53.7% מנתמכי הסיוע סל המזון מפנה תקציב עבור הוצאות קשיחות כגון דיור או הלזר חובות

הסתייעות בארגוני סיוע

56.8% מנתמכי הסיוע מסתייעים בעמותות המזון מעל פעם בחודש כאשר 12.1% מסתייעים בהן באופן יומימי.

27.3% מהילדים נתמכי הסיוע אינם מודעים לכך שמשפחתם מקבלת סיוע קבוע מעמותות מזון.

סל המזון שהנתמכים מקבלים מעמותות המזון מסייע להם בדרכים נוספות, מעבר לסיוע בתחום הביטחון התזונתי: 42.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים, ועבור 53.7% סל המזון מפנה תקציב עבור הוצאות קשיחות כגון דיור או הלזר חובות. הפניית משאבים לצרכים חיוניים אחרים הדרושים לקיום, המתאפשרת לאור הסיוע במזון, מסייעת למעשה לצמצם את עומק העוני. מחד, המשפחות לא היו אמורות לצמצם את ההוצאה החודשית שלהן והיו צריכות להשתמש במלוא ערך הסיוע שהן מקבלות מהעמותות על מנת לשפר את מצבן בתחום אי הביטחון התזונתי. מאידך, ההרגל

והכורך לחיות במצב קבוע של אי ביטחון תזונתי והצרכים החיוניים האקוטיים האחרים כמו תשלום שכ"ד, חשמל, מיסים או מימון תרופות, מאלצים את המשפחות להשתמש בחלק מהמשאבים שהתפנו לכאורה עקב הסיוע במזון, על מנת להתמודד עם צרכים בסיסיים והוצאות קשיחות אחרות.

71.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי המוצר שהכי חסר להם בסל המזון הינו חלבון מן החי (בשר/ עוף/דגים). חלבון מהחי נתפס כמוצר חיוני ובסיסי אשר בשל העלויות הגבוהות יחסית שלו, מרבית הנתמכים אינם יכולים לרכוש אותו בקביעות, וגם מרבית עמותות הסיוע אינן יכולות לחלק אותו בכמות ובתדירות הנדרשת. יש לציין כי סל המזון המחולק ע"י ארגון לתת באופן שוטף וקבוע מכיל רכיבים רבים המאפשרים צריכת חלבון מלא, כגון: טונה וקטניות בשילוב עם דגנים למיניהם, אך אלו אינם נתפסים סובייקטיבית ותרבותית כתחליפים מספקים לחלבון מהחי.

במהלך השנה האחרונה, באיזו תדירות בממוצע נעזרת בארגון סיוע המספק מזון על מנת להשיג אוכל?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע	
כמעט כל יום	12.1%
מספר פעמים בחודש	44.7%
בערך פעם בחודש - חודשיים	31.6%
פעמים בודדות	11.6%

האם ילדיך יודעים שמשפחתך מקבלת סיוע במזון?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע	
כן	72.7%
לא	27.3%

האם סל המזון שאת/ה מקבל/ת מהעמותה מסייע לך בדרכים נוספות?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

סל המזון מפנה לי תקציב לתשלום שכר דירה ו/או חשבונות

סל המזון מפנה לי תקציב לתשלום עבור תרופות וטיפולים רפואיים

סל המזון מאפשר לי לרכוש מזון נוסף הדרוש לי ולמשפחתי

סל המזון אינו מסייע לי בדרכים נוספות

תקציב להחזר חובות

המאבק על הביטחון התזונתי בישראל

פעילות ארגון לתת בעשור האחרון במטרה להקים מיזם לאומי לביטחון תזונתי

2007

ארגון לתת עותר לבג"צ, במטרה לחייב את המדינה לקחת אחריות על הביטחון התזונתי של תושביה.

2008

פרסום מסקנות ועדת איצקוביץ', אשר לראשונה מכירה בבעיה ובאחריות ממשלתית לטיפול בה.

2009

שר הרווחה הרצוג חותם על הסכם עם משרד האוצר ומכריז על הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי.

2011

מתפרסם מכרז להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי, שר הרווחה כחלון מביא לביטולו.

2012

פרסום הדו"ח הראשון של המוסד לביטוח לאומי בנושא אי הביטחון התזונתי בישראל. שר הרווחה כחלון וראש הממשלה בנימין נתניהו מתחייבים להקצות 100 מיליון ש"ח לנושא.

2013

התחייבות שר האוצר לפיד ושר הרווחה מאיר כהן להקצות 230 מיליון ש"ח לאי ביטחון תזונתי, מתוכם 60 מיליון ש"ח למיזם לאומי.

2014

פרסום דו"ח מבקר המדינה בנושא אובדן מזון ודו"ח בנושא פעולות הממשלה לקידום הביטחון התזונתי. הממשלה מחליטה להקצות 60 מיליון ש"ח לנושא ואילו בפועל מוקצים 2 מיליון ש"ח בלבד.

2015

אי ביטחון תזונתי לא נכלל בתקציב המדינה. לקראת סוף השנה הוקצו 30 מיליון ש"ח שחולקו במסגרת תמיכות לעמותות.

2016

משרד הרווחה מקצה 8 מיליון ש"ח לתמיכות ו 17 מיליון ש"ח למיזם לחלוקת כרטיסי מזון שיופעל דה פקטו רק במהלך 2017, בניגוד גמור להמלצת הגורמים המקצועיים ובראשם המועצה הארצית לביטחון התזונתי. התחייבות שר הרווחה להקצות 100 מיליון ש"ח בבסיס תקציב המדינה לשנים 2017-2018 אינה ממומשת.

יוקר המחיה ואיכות חיים

המיזם הלאומי לביטחון תזונתי – תמונת מצב 2016

בעקבות פניה של ארגון לתת הקים מנכ"ל משרד הרווחה צוות בין-משרדי להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי המתבסס על הצלת מזון, בו חברים נציגי משרדי הממשלה הרלוונטיים, יו"ר המועצה לביטחון תזונתי, נציגי ענף המזון והחקלאות ונציגי ארגוני הגג. המנכ"ל מינה ועדת היגוי בראשות יו"ר המועצה לביטחון תזונתי לגיבוש המלצות אופרטיביות. המלצות ועדת ההיגוי, בהתאם לתכנית המועצה הלאומית לביטחון תזונתי, כללו הקמת מיזם המבוסס על הצלת מזון, בשילוב רכש מזון וכרטיסים מגנטיים, הן כדי למקסם את המינוף של תקציב המדינה ולסייע למספר רב ככל שניתן של משפחות והן כדי שתמהיל הסיוע אכן יביא לשיפור הביטחון התזונתי.

ואולם, בטרם הוגשו המלצותיה הסופיות של הועדה, החליט שר הרווחה לפעול באופן המנוגד להמלצות ועדת ההיגוי ולהקים "מיזם" המבוסס על כרטיסים מגנטיים באמצעות הליך של מיזם משותף ומתן "פטור ממכרז" לגוף של חב"ד. בעקבות פניה של ארגון לתת, שהעלתה חשד כי התהליך התנהל שלא בהתאם לכללי המנהל התקין, חויב משרד הרווחה לשנות את מתווה ה"פטור ממכרז" ולפרסם מכרז פתוח, שקוף וגלוי. עם זאת, דרישת הממשלה מגופי המגזר השלישי למימון של 50% לפחות מעלות השירות וביטוסו על כרטיסי מזון, מעקרים את היכולת להקים מיזם יעיל ואפקטיבי ולהביא לשינוי.

הסיבה המרכזית שארגון לתת מקדם את הקמתו של מיזם לאומי לביטחון תזונתי המבוסס על הצלת מזון (יחד עם רכש מזון). היא העובדה שזהו הערוץ היעיל ביותר, באמצעותו ניתן לסייע למקסימום משפחות במשאבים קיימים. מעבר ליתרון החברתי (שימוש במשאבים קיימים על מנת לסייע למשפחות באי ביטחון תזונתי) וליתרון הסביבתי (הצלת מזון מצמצמת הטמנה והשמדת מזון המזהמים את הסביבה). השקעה בהצלת מזון מבטאת את פוטנציאל המינוף הגבוה והיעיל ביותר של כספי הציבור והיא בעלות היתרון הכלכלי המובהק ביותר.

כיום, על כל שקל שמשקיע ארגון לתת בתפעול ולוגיסטיקה, הוא מצליח להציל מזון בשווי 9 שקלים. בהיקפים נרחבים, ניתן להתחייב על מינוף של 1:3 לפחות. בשימוש בכרטיסי מזון אין מינוף להשקעה מכיוון שיש לפעול את הכרטיס בכסף בגובה הסיוע, ומכאן, בהינתן משאבים מוגבלים, השקעה בכרטיסי מזון מבטאת בזבוז כספי ציבור, שכן היא מאפשרת סיוע למספר הקטן ביותר של משפחות.

כמו כן, גורמי המקצוע בארץ ובעולם, סבורים כי השימוש בכרטיסים מגנטיים אינו אפקטיבי להגברת הביטחון התזונתי. מחקרים מראים, כי בעוד שחל שיפור בנגישות למזון של מקבלי הכרטיסים, חלה הרעה באיכות המזון שלהם, זאת לעומת רכש מזון בשילוב הצלת מזון מקבוצות מזון שונות, אשר מבטיחים איזון תזונתי מבחינת תמהיל המוצרים.

מעבר לכך, השימוש בכרטיסים בעייתי במובן של נגישות לאוכלוסיות מסוימות (מגזרים בהם נוכחות דלה של רשתות השיווק הגדולות, אוכלוסיית הקשישים והמוגבלים) ובהיבט של היות הכרטיסים סחירים. המציאות מלמדת שכרטיסי מזון נמכרים במקרים רבים תמורת כסף, שיכול לשמש לצריכת אלכוהול או סמים.

עם 17 מיליון ש"ח שהוקצו למיזם הכרטיסים מכסף ממשלתי, אפשר לתת מענה רק לכאחוז אחד מהצורך, אשר עומד על 1.45 מיליארד ש"ח בשנה לפחות, עבור 243,000 משפחות שחיות באי ביטחון תזונתי חמור.

הדברים המתוארים לעיל, יחד עם אי העמידה בהתחייבות שר הרווחה חיים כץ להקצות 100 מיליון ש"ח בבסיס תקציב 2017-2018 להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי, מבטאים את ההחלטה של שר הרווחה לא להציב את אי הביטחון התזונתי כיעד בסדר העדיפויות של משרד הרווחה.

ארגון לתת ימשיך להיאבק, במטרה ליישם פתרון יעיל ואפקטיבי לבעיה ועל מנת לחייב את הממשלה לקחת אחריות על המימון והטיפול בנושא.

ארגון לתת קורא לשר הרווחה לקחת אחריות על טיפול מלא בבעיית הביטחון התזונתי ולעמוד בהתחייבותו להקצות 100 מיליון ש"ח בבסיס תקציב המדינה לשנים 2016 – 2017, עבור הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי המבוסס על הצלת מזון.

יוקר המחיה ואיכות החיים

בשנים האחרונות, תופס נושא יוקר המחיה בישראל מקום מרכזי בשיח הציבורי והתקשורתי. יש לו השפעה מכרעת על שחיקת מעמד הביניים, אך השפעתו מעמיקה ומתרחבת בקרב משפחות החיות בעוני. הפערים הגבוהים בין ההכנסות הנמוכות לבין יוקר המחיה, גורמים לאוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית לוותר באופן קבוע על הוצאות חיוניות ועל הזכות למחיה בכבוד.

למדינת ישראל מדדים גבוהים בתחומים כלכליים כגון התמי"ג ושיעור ההשתתפות בכוח העבודה, אך עם זאת, אנו עדים להרחבת והעמקת מימדי אי השוויון והעוני (מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2015). בשנת 2016 תחולת העוני לנפשות בישראל עומדת על 29.05% על פי מדד העוני הרב מימדי. בהשוואה למדינות ה-OECD, מדינת ישראל ממוקמת בתחתית הטבלה בתחולת העוני בכל אחת מקבוצות הגילאים. שיעורי העוני בקרב ילדים בישראל הם מהגבוהים ביותר במערב ועמדו על 30.4% בשנת 2014, כמעט כפול ממוצע מדינות ה-OECD, העומד על 12.9% בלבד (המוסד לביטוח לאומי, 2016). מנתונים אלה ניתן להסיק כי פירות ההצלחה של המדינה במדדים הכלכליים אינם מתחילים לכל שכבות האוכלוסייה במידה שווה.

50.6% מנתמכי הסיוע מגדירים את עצמם כמי שהשתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות טרם הידרדרותם לעוני, עלייה בשיעור של 23.7% מהשנה שעברה (40.9%).

13% מנתמכי הסיוע שקלו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בעקבות מצבם הכלכלי.

יוקר המחיה בישראל גבוה בהשוואה למדינות בעולם המערבי, במיוחד בתחום המזון והדיור. המחיה בישראל הינה יקרה יותר ב-20% מאשר בספרד וב-30% יותר מאשר בקוריאה, שתיהן מדינות בעלות תמ"ג דומה לישראל (OECD, 2016). כ-40% מבני 20 ומעלה בישראל דיווחו כי אינם מצליחים לכסות את ההוצאות החדשיות השוטפות שלהם, 65% מוטרדים גם מכך שלא יוכלו לחסוך מספיק כסף לעתידם. הקושי גדל ככל שהכנסת המשפחה קטנה יותר, הפער בין החמישון התחתון לבין החמישון העליון בהכנסה לנפש גדול בהרבה בהשוואה לממוצע במדינות האיחוד האירופי (פי 7 לעומת פי 5 בהתאמה) (הלמ"ס, 2015).

הועדה למלחמה בעוני (2014) המליצה לתקצב את המלצותיה בתחום הרווחה בכ-3-2.5 מיליארד ש"ח בשנה. בפועל, בתקציב לשנת 2016 הקצתה הממשלה 983 מיליון ש"ח ליישום ההמלצות.

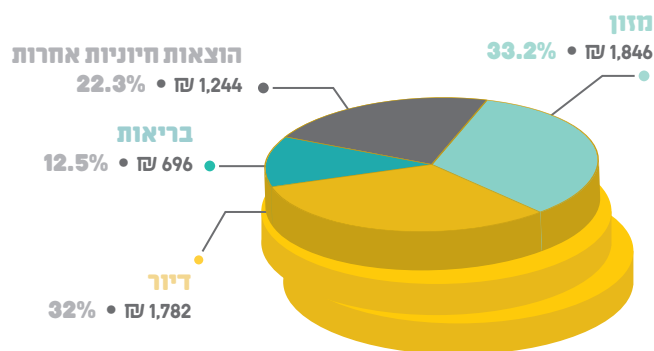
אחת ההמלצות היחידות שיושמה במלואה היא העלאת קצבת השלמת ההכנסה לקשישים החיים בעוני. תכניות ההתערבות יושמו עד כה בהיקפים מצומצמים בלבד. ההמלצות להגדלת קצבת הבטחת ההכנסה לא יושמו. גם ההמלצות לגבי חסינות מנייתוק מים וחשמל והקפאת תשלומי ריבית לא קיבלו ביטוי. בנוסף ליישום ההמלצות, הוגדלו קצבאות הילדים, חלק במזומן וחלק כמענק חיסכון, אולם גם לאחר התוספת קצבאות הילדים בישראל עדיין נמוכות מהמקובל במדינות ה-OECD.

הוצאות גדולות מהכנסות

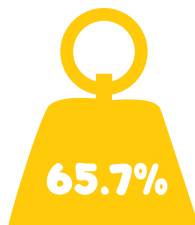
ההוצאה החדשית הממוצעת של נתמכי הסיוע ב-2016 עומדת על 5,568 ש"ח. הוצאה זו גבוהה בכ-15% מההכנסה הממוצעת של משקי בית אלו (4,829 ש"ח) והיא מהווה 64% מההכנסה שהנתמכים מעריכים כנדרשת להם למחיה בכבוד (8,703 ש"ח). ההוצאה על המזון הינה ההוצאה הגבוהה ביותר עבור משקי בית אלו ומהווה 33% מסך ההוצאות, ואחריה ההוצאה על דיור המהווה 32% מכלל ההוצאות.

הוצאות חודשיות

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

65.7% מנתמכי הסיוע מתמודדים עם החזרי חובות המהווים נטל על כתפי המשפחה, כמעט כפול בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (35.1%)

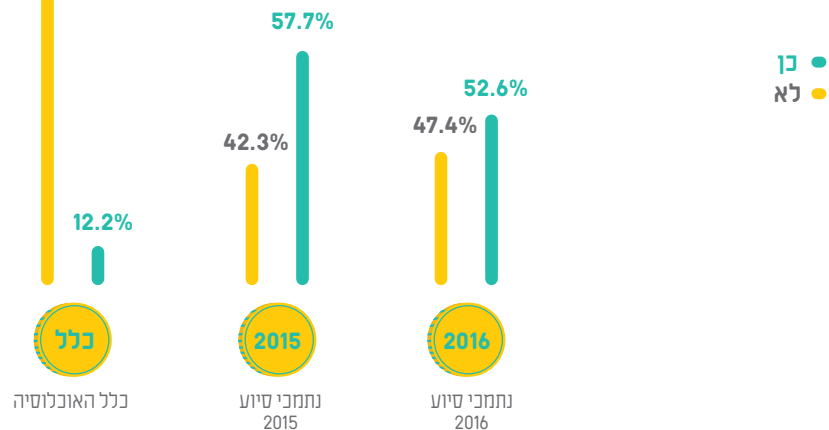
כיצד התמודדת בשנים עשר החודשים האחרונים עם החזרי החוב?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
2.4%	1.7%	עמדתי בהחזרים ללא קשיים
12.6%	14.4%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים מידי פעם
35.1%	33.9%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים רוב הזמן
32.8%	33.7%	לא עמדתי בהחזרים – אני נמצא בפיגור מסוים מול בעלי החוב
17.1%	16.3%	לא עמדתי בהחזרים – אני נמצא בפיגור כבד מול בעלי החוב

האם בשנה האחרונה התנסית באחד או יותר מהמצבים הבאים: חסימה / עיקול חשבון הבנק בגלל חובות/ תהליך הוצאה לפועל / תביעות משפטיות בשל חובות / תהליך פינוי מדירה בשל אי עמידה בתשלומים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב מימדי

45.3% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק חשמל או מים בעקבות אי יכולתם לשלם את החשבונות, בהשוואה ל-7% בלבד מהאוכלוסייה הכללית

פער בין הכנסות להוצאות

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

ממוצע הכנסה נדרשת למחיה בכבוד

8,703 ש"ח

ממוצע הוצאות למשק בית של משפחה נתמכת

5,568 ש"ח

ממוצע הכנסות למשק בית של משפחה נתמכת

4,829 ש"ח

חובות ותשלומים

מעבר לסעיפי ההוצאות הרגילים, כשני שלישים (65.7%) מנתמכי הסיוע מתמודדים גם עם החזרי חובות המהווים נטל נוסף על כתפי המשפחה, כמעט כפול ביחס לאוכלוסייה הכללית (35.1%). מחצית מנתמכי הסיוע בעלי החובות, מעידים כי לא הצליחו לעמוד בתשלומי החובות בשנה האחרונה, שיעור דומה לשנה שעברה. כלפי 52.6% מנתמכי הסיוע ננקטו צעדים משפטיים בעקבות אי יכולתם לשלם את החשבונות, בהשוואה ל-7% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

יכולתם לעמוד בתשלומי החובות כגון: עיקול חשבון, בנק, תהליך הוצאה לפועל, תביעות משפטיות, פינוי דירה ועוד, זוהי ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (57.7%). צעדים אלו ננקטו רק כנגד 12.2% מהאוכלוסייה הכללית. 45.3% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק חשמל או מים בעקבות אי יכולתם לשלם את החשבונות, בהשוואה ל-7% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

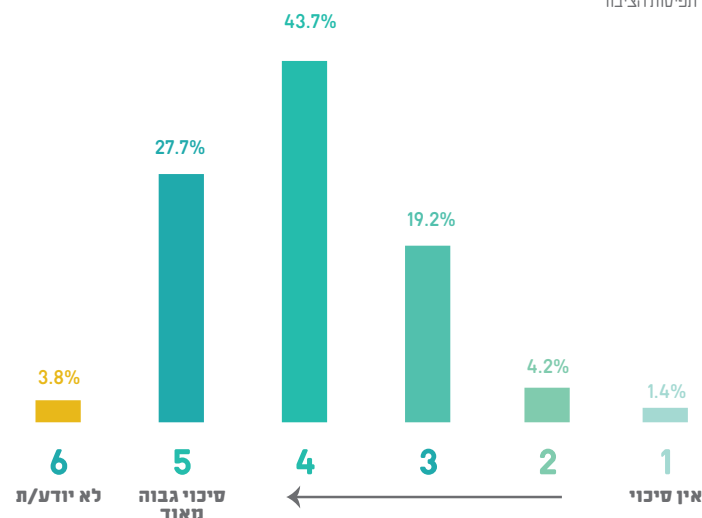
האם יש לך חוב כלפי גורם כלשהו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב מימדי

נתמכי הסיוע 2016	כלל האוכלוסייה	
65.7%	35.1%	כן
34.3%	64.9%	לא

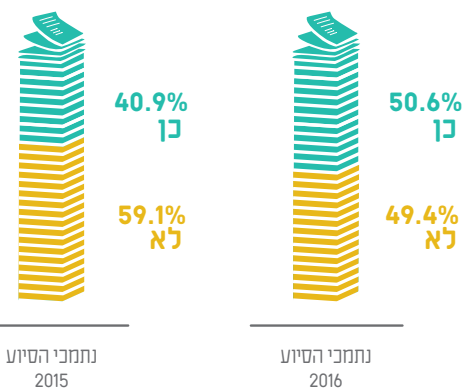
מהם סיכויי של ילד הגדל במשפחה ענייה, להפוך להיות מבוגר עני בעתיד?

מתוך סקר תפישות הציבור

האם בשנים האחרונות (פרם) ההידרדרות לעוני, היית מגדיר את עצמך כמי שמשתייך למעמד הביניים בישראל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

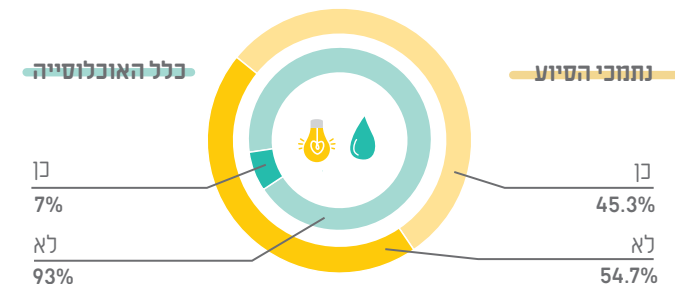

כחצית (50.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי השתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות, פרם ההידרדרות לעוני, נתון זה משקף עליה בשיעור של 23.7% בהשוואה לשנה שעברה (40.9%)

האם בשנה האחרונה התנסית באחד או יותר מהמצבים הבאים: ניתוק מים / חשמל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

שליש מנתמכי הסיוע מציינים כי מצבם הכלכלי הורע בהשוואה לשנה שעברה, ירידה קלה בהשוואה לנתונים אשתקד (39.2%). 8% בלבד מנתמכי הסיוע מעידים כי מצבם הכלכלי השתפר בשנה האחרונה, עלייה קלה בהשוואה לנתונים אשתקד (6.8%).

כ-37% מנתמכי הסיוע מצהירים כי גדלו במשפחות במצב כלכלי מתחת לממוצע לאותה תקופה, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (40.8%), דבר המצביע על הקושי בשבירת מעגל העוני.

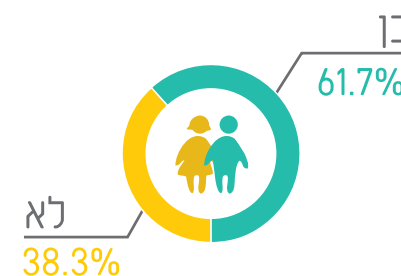
38.3% מנתמכי הסיוע אינם מאמינים כי יש לילדיהם סיכוי לשבור את מעגל העוני ולהיחלץ ממנו. 71.4% מהציבור הרחב סבורים, שיש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה יהפוך למבוגר עני בעתיד.

כמחצית (50.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי השתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות, פרם ההידרדרות לעוני, נתון זה משקף עליה בשיעור של 23.7% מהשנה שעברה (40.9%).

חובליות חברתית או דרך ללא מוצא?

האם את/ה חושב/ת שילדיך יצליחו להיחלץ מהעוני?

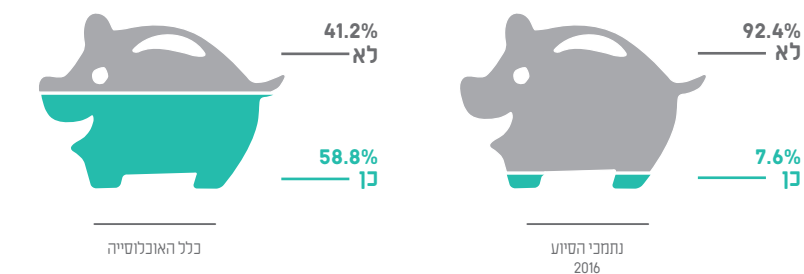
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במידת הצורך, כמה יכול משק הבית שלך להוציא תוך שבוע עבור הוצאה לא מתוכננת?
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

כלל האוכלוסייה	נתמכי הסיוע 2016	
עשרות שקלים	41.2%	8.4%
מאות שקלים	32.2%	33.5%
1,000 עד 5,000 שקל	18%	32.4%
5,000 עד 10,000 שקל	4.6%	9.5%
10,000 עד 15,000 שקל	2.4%	4.6%
15,000 עד 25,000 שקל	1.6%	11.6%

האם אתם חוסכים כסף?
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

92.4% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לחסוך כסף עבור עתידם, בהשוואה ל-41.2% מהאוכלוסייה הכללית

איך אתה/מעריך/ה את מצבך הכלכלי השנה, לעומת מצבך הכלכלי בשנה שעברה
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015	
58.7%	54%	מצבי הכלכלי נשאר אותו הדבר כמו בשנה שעברה
8%	6.8%	מצבי הכלכלי השתפר לעומת השנה שעברה
33.3%	39.2%	מצבי הכלכלי נהיה יותר גרוע מאשר בשנה שעברה

מה היה מצבה הכלכלי של המשפחה שלך כשהיית ילד/ה ונער/ה?
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015	
2.9%	1.4%	משפחתי הייתה עשירה
10.7%	9.8%	מצב כלכלי גבוה מהממוצע יחסית לאותה תקופה
49.6%	48%	מצב כלכלי ממוצע יחסית לאותה תקופה
27%	27.5%	מצב כלכלי נמוך מהממוצע יחסית לאותה תקופה
9.8%	13.3%	עוני ומצוקה כלכלית

מרבית נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בהוצאה בלתי מתוכננת - 41.2% מהנתמכים יוכלו להוציא עשרות שקלים בלבד באופן בלתי צפוי, בעוד שכשליש מהציבור הרחב מעידים שיוכלו להוציא 5,000-1,000 ש"ח. אחת מהסיבות לחוסר הכלכלי הנמוך של משפחות אלו נובע מכך, שמעבר להכנסתן הנמוכה אין להן רשת ביטחון: 92.4% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לחסוך כסף עבור עתידם, בהשוואה ל-41.2% מהאוכלוסייה הכללית.

13.3% מנתמכי הסיוע שקלו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בעקבות מצבם הכלכלי

13.3% מנתמכי הסיוע שקלו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בעקבות מצבם הכלכלי, ירידה בשיעור של 26.1% בהשוואה לשנה שעברה (18%). 42.4% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לרכוש אמצעי חימום או קירור לביתם או שאינם יכולים להפעיל אותם בעקבות המצוקה הכלכלית. 78.2% מנתמכי הסיוע אינם מבליים מחוץ לביתם כלל או רק פעם בשנה בעצמם בעקבות מצבם הכלכלי. 5.4% מהילדים נחמכי הסיוע נאלצו להתמודד עם מצבי קיצון משפילים וביניהם: קיבוץ נדבות, איסוף אוכל מהרצפה וגניבת אוכל. ישנו שיפור ניכר בשיעור הילדים שהתמודדו עם מצבים אלה בהשוואה לשנה שעברה (14.9%).

מה מתאר בצורה הטובה ביותר את הרגלי החימום בבית שלך?

מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

26.9%	אין לי מזגן או אמצעי חימום (תנור/רדיאטור) בבית
15.5%	אני יכול/ה להרשות לעצמי להפעיל את המזגן או אמצעי החימום כלל
28.5%	אני יכול/ה להרשות לעצמי להפעיל את המזגן או אמצעי החימום רק לעיתים נדירות
23.7%	אני יכול/ה להרשות לעצמי להפעיל את המזגן או אמצעי החימום לעיתים, אך פחות ממה שהייתי רוצה
5.4%	אני יכול/ה להרשות לעצמי להפעיל את המזגן או אמצעי החימום מתי שאני רוצה

באיזו תדירות את/ו או משפחתך נוהגים לצאת לביילי מחוץ לבית?

מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015	כלל האוכלוסייה
62.4%	60.5%	12.4%
15.8%	20.5%	7.9%
11.8%	10.5%	12.7%
6.6%	6.3%	20.8%
3.3%	2%	29.8%
0.1%	0.2%	16.4%

78% מהנתמכים ע"י העמותות מעידים כי אינם מקבלים כל סיוע בתחום הביטחון התזונתי ממחלקת הרווחה

באילו מהמצבים הבאים התנסו ילדיך?

מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016 נתמכי הסיוע 2015

1.6%	6.5%	ילדיי קיבצו נדבות
0.5%	3.7%	ילדיי אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה
3.3%	4.7%	ילדיי נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון
94.6%	85.1%	אף אחד מהמצבים האלה

האם ניסית או שקלת לשים קץ לחיך או לפגוע בעצמך עקב מצבך הכלכלי?

מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016 נתמכי הסיוע 2015

13.3%	18%	כן
86.7%	82%	לא

חיים בלי רווחה

במדד ההוצאה על הרווחה הציבורית, נמצאת ישראל בפיגור גדול בהשוואה למדינות ה-OECD, כאשר ההוצאה על רווחה הינה 16.1% מהתמ"ג, לעומת 21.6% בממוצע במדינות אלה. מעל למחצית מההוצאה על הרווחה הינה בקצבאות והיתר בשירותים סוציאליים (המוסד לביטוח לאומי, 2016).

כ-20% מנתמכי הסיוע כלל אינם מוכרים לשירותי הרווחה בעירם. מתוך ה-80% המוכרים לאגף העירוני לשירותים חברתיים, 52.1% בלבד

מקבלים ממנו שירותים. כ-40% מנתמכי הסיוע אינם מרוצים כלל או מרוצים במידה מועטה מהשירות שניתן להם על ידי שירותי הרווחה. נטל הסיוע בתחום הביטחון התזונתי מוטל על עמותות וולונטריות, אשר מסייעות למשפחות הנזקקות באופן קבוע בכל ימות השנה. 78% מהנתמכים ע"י העמותות מעידים שאינם מקבלים כל סיוע בתחום הביטחון התזונתי ממחלקת הרווחה, רק 11.7% מקבלים סיוע קבוע במזון ממחלקת הרווחה בעיר ו-10.3% נוספים מקבלים סיוע רק בחגים.

41.1% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם את צרכיהם הבסיסיים לחליה בכבוד

להם או מאפשרת באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד, זוהי ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (97.1%). 85.7% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם מקבלים תשלומי פנסיה. הרוב המכריע (83.4%) של הקשישים נתמכי הסיוע מעידים כי אין באפשרותם לעמוד בתשלומים עבור סיעוד, ירידה קלה בשיעור של 6.9% בהשוואה לשנה שעברה (89.6%). 58.3% אינם מצליחים לשמור על מצב בריאותי תקין בעקבות מצוקתם הכלכלית ולמחציתם (49.7%) אין מספיק כסף לארוחות מזינות. 74% מהקשישים נתמכי הסיוע מרגישים בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם.

קצבת הזקנה הבסיסית במדינת ישראל עומדת על 1,531 ש"ח ליחיד ו-2,301 ש"ח לזוג. השנה הוגשה הצעת חוק שביקשה להעלות את קצבת הזקנה ל-3,500 ש"ח, אך ההצעה לא אושרה על ידי הממשלה וקצבת הזקנה נשארה כפי שהייתה. תחולת העוני בקרב אנשים בגיל הפרישה הינה 21.7%, כפול מממוצע מדינות ה-OECD העומד על 10.7% (המוסד לביטוח לאומי, 2016 –הסקירה השנתית).

אוכלוסיית הקשישים במדינת ישראל, ובקרב נתמכי הסיוע בפרט, מושפעת רבות מיוקר המחיה ומהקצבאות הנמוכות. 92.6% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת

מזדקנים בלי כבוד

האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים - מזון, שירותי בריאות ותשלומים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

קשישים נתמכי הסיוע 2016	קשישים נתמכי הסיוע 2015	
7.4%	2.9%	כן
51.5%	59.4%	באופן חלקי
41.1%	37.7%	לא

האם יש באפשרותך לעמוד בתשלומים עבור סיעוד ו/או עזרה בבית הנדרשים לשמירה על מצבך הבריאותי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

קשישים נתמכי הסיוע 2016	קשישים נתמכי הסיוע 2015	
16.6%	10.4%	כן
83.4%	89.6%	לא

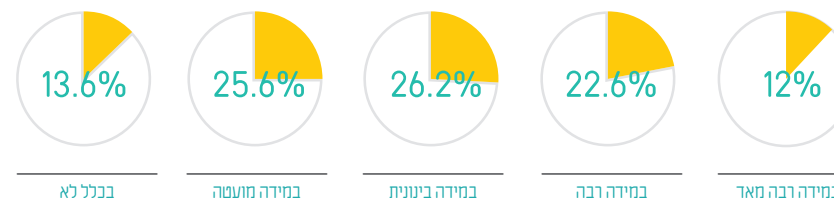
האם את/ה מוכר/ת למחלקת הרווחה בעיר מגוריך ונעזר בשירותים מטעמה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2015	
52.1%	57.2%	מוכר ומקבל שירותי רווחה
27.6%	27.2%	מוכר אך לא מקבל שירותי רווחה
20.3%	15.6%	איני מוכר למחלקת הרווחה בעיר מגוריי

באיזו מידה את/ה מרוצה מהסיוע אותו את/ה מקבל/ת ממחלקת הרווחה ביישוב שבו את/ה מתגורר/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

איזה מענה את/ה מקבל/ת ממחלקת הרווחה בתחום הסיוע במזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

44.8%	מחלקת הרווחה הפנתה אותי לקבל סיוע מעמותה
33.2%	מחלקת הרווחה לא מסייעת לי ולמשפחתי במזון
11.7%	אני מקבל כרטיס לרכישות מזון/סל מזון באופן קבוע ממחלקת הרווחה
10.3%	אני מקבל סיוע רק בחגים

תעסוקה

מהן ההשפעות היומיומיות על חייך הנובעות מהמצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

58.3% איני יכול לשמור על מצב בריאותי תקין

49.7% אין לי מספיק ארוחות מזינות

35% אני זקוק לעזרה בפעולות יומיומיות אך אין באפשרותי לממן עזרה בביתי

21% מקום המגורים שלי לא יכול להיחשב למגורים בכבוד

2% אחר

האם בשנה האחרונה חווית תחושת בדידות?

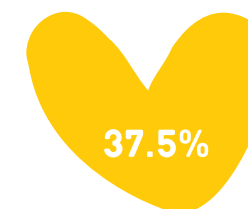
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

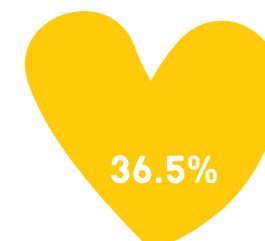
לא, איני מרגיש בודד

כן, אני מרגיש בודד לעיתים רחוקות

כן, מידי פעם

כן, לעיתים קרובות

תעסוקה

48.7% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים לא עובדים בגלל מגבלות בריאותיות

מצבם ולהפחתת האפשרות להיחלץ מהעוני. כ-18% מנתמכי הסיוע עובדים מעל למשרה מלאה, אך עדיין חיים במצוקה ואינם מצליחים לפרנס את משפחתם. אנו עדים לשינוי באחוזי המשרה של נתמכי הסיוע העובדים במשרות חלקיות, עם עלייה בשיעור של 18.3% בעובדים עד חצי משרה (52.3%) השנה בהשוואה ל-44.2% (אשתקד) וירידה בשיעור של 22.4% בעובדים בין חצי משרה למשרה מלאה (29.3% השנה בהשוואה ל-37.8% אשתקד). מגמה זו מצביעה על ירידה באחוזי המשרה של העובדים במשרות החלקיות, דבר המקשה על ההתמודדות עם יוקר המחיה.

63.3% מנתמכי הסיוע עובדים או שאינם בגיל העבודה, אך עדיין חיים בעוני. נתון זה משקף עלייה בשיעור של 21.4% בהשוואה לשנה שעברה (52.1%) ומצביע על מגמה: יותר עניים עובדים, יותר אנשים לא מצליחים להיחלץ מהעוני כתוצאה מעבודה בשכר מינימום ו/או עבודה במשרות זמניות וחלקיות.

9.4% בלבד מנתמכי הסיוע מועסקים במשרות מלאות וקבועות, 33.7% מהם עובדים במשרות חלקיות. הקושי של אנשים החיים בעוני למצוא משרות בתנאי העסקה הולמים, תורם להנצחת

עניים עובדים

מהו מצב התעסוקה שלך?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
44%	36.7%	לא עובד
9.3%	10.5%	לא עובד ומקבל קצבת זקנה ו/או פנסיה
15.4%	22.3%	עובד במשרה חלקית זמנית
6.5%	7.6%	עובדת במשרה מלאה זמנית
10.1%	11.4%	עובד במשרה חלקית קבועה
9.2%	9.4%	עובד במשרה מלאה קבועה
1.6%	2.1%	עצמאי
3.9%	0%	אחר

הועדה למלחמה בעוני (2014) המליצה להשקיע בתחום התעסוקה כ-2.3 מיליארד ש"ח בשנה למשך עשור. בפועל, בתקציב 2016 הקצתה הממשלה 525 מיליון ש"ח בלבד לנושא, פחות מרבע מהתקציב שהומלץ על ידי הועדה.

הועדה שמה דגש מיוחד על תחום התעסוקה, שילוב אוכלוסיות בעלות תת ייצוג בתעסוקה ומציאת תמריצים לתעסוקה בקרב אוכלוסיות שונות. המלצת הועדה שלא נכללה בבסיס התקציב ב-2016 הינה הקטנת מספר העובדים הזרים. המלצות הועדה אשר נכללו בחלקן, כוללות: בניית תכניות תעסוקה לשילוב חרדים, מיטומים, אוכלוסיות רווחה ואנשים בעלי מוגבלויות ובניית מעונות יום לגיל הרך בריכוזי אוכלוסייה החיה בעוני. ההמלצות שנכללו במלואן, הינן: פיתוח הכשרות מקצועיות והגדלת מענק מס הכנסה שלילי עבור אמהות חד הוריות ואנשים בעלי מוגבלויות.

תעסוקה, המלווה בשכר מכבד ובאכיפת חוקי העבודה, הינה הכלי המשמעותי ביותר להיחלצות מעוני ולבניית החוסן החברתי והמשפחתי. עם זאת, אנו עדים בשנים האחרונות לגידול במספר המשפחות העובדות החיות בעוני, עקב שכר נמוך ותנאי העסקה שאינם מאפשרים מחיה מינימלית בכבוד. ישראל מאופיינת בתחולת עוני גבוהה במשפחות בהן יש מפרנס יחיד ובירידה עקבית בעוני ככל שמספר המפרנסים במשפחה עולה.

שוק העבודה הישראלי הינו דואלי: מחד, מצויים בו ענפי תעסוקה שעובדים בהם אנשים בעלי הכשרה, זכויות ושכר גבוה, ומאידך, ישנם ענפי תעסוקה שעובדים בהם אנשים חסרי הכשרה, שאינם מקבלים זכויות מלאות ומרוויחים שכר נמוך. דואליות זו, מנציחה את הפערים בחברה הישראלית ותורמת לקושי בהיחלצות מהעוני.

63.3% מנתמכי הסיוע עובדים או שאינם בגיל העבודה אך עדיין חיים בעוני

מהי הסיבה המרכזית שבגללה אינך עובד/ת?

מתנור מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

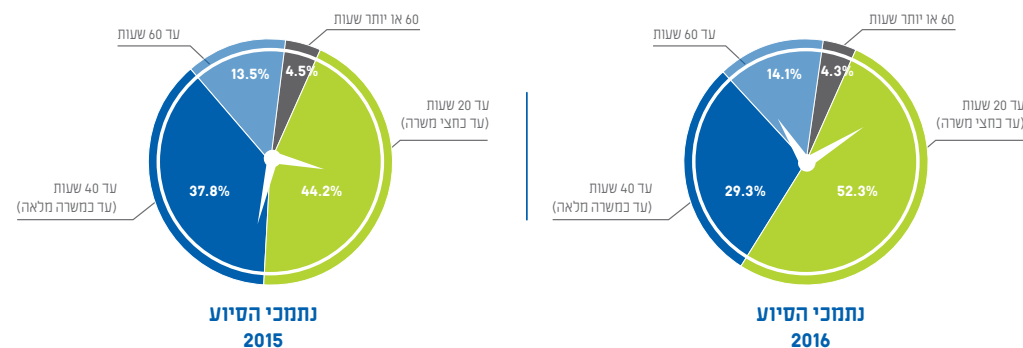
כמה זמן אינך עובד/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

2015 נתמכי הסיוע	2016 נתמכי הסיוע	
4.9%	6%	עד חצי שנה
12.7%	13.5%	בין חצי שנה לשנה אחת
17.6%	23.1%	מעל שנה ועד שלוש שנים
64.8%	57.4%	יותר משלוש שנים

במהלך 12 החודשים האחרונים, כמה שעות עבדת במוצע בשבוע?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע.

בנוסף למצב הבריאותי, ניתן לראות עליה בהשוואה לשנה שעברה בנתמכי הסיוע אשר אינם עובדים מפני שאינם מוצאים משרה (20.9% השנה, 15.1% אשתקד), ונתמכי סיוע המצהירים כי אם יצאו לעבוד יאלצו לאבד את הקצבה אותה הם מקבלים היום (19.2% השנה, 12% אשתקד). מעל למחצית מנתמכי הסיוע אשר אינם עובדים, נמצאים במצב של אבטלה כרונית- מעל 3 שנים, ואולם, נתון זה דווקא מצביע על ירידה בשיעור של 11.6% ביחס לשנה שעברה. בעוד השנה 57.3% אינם עובדים מעל שלוש שנים, הרי שבשנה שעברה עמד מספר זה על 66.8%. יש לבדוק האם המוביליות המסוימת הזו, של מעבר מאבטלה כרונית לאבטלה לתקופות קצרות יותר תימשך גם בשנים הבאות. זאת, מכיוון שכל החזרה למעגל העבודה של נתמכי סיוע הנמצאים שהות ארוכה באבטלה, עשויה לשמש כלי אפקטיבי לצמצום עומק העוני בטווח הקצר והבינוני וכלי לחילוף מהעוני בטווח הרחוק.

ניתן לראות עליה בשיעור של 23.3% בקרב נחמתי הסיוע העובדים, אבל רובם נקלטו במשרה חלקית זמנית (22.3% בהשוואה ל-15.4% אשתקד), במשרה מלאה זמנית או במשרה חלקית קבועה, אבל לא במשרה מלאה קבועה, מצב המהווה חסם ליכולת להיחלץ מהעוני.

נחמכי הסיוע בגיליילי העבודה שאינם עובדים (36.7%) מדווחים על מספר רב של גורמים המונעים מהם לצאת לעבודה, כאשר בראשם מגבלות בריאותיות, עליהן הצהירו כמחצית (48.7%) מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים, בדומה לשנה שעברה. הקצבאות הניתנות כיום בישראל לאנשים הסובלים ממגבלה בריאותית ובעקבותיה אינם יכולים לעבוד ולפרנס את משפחתם, הינן נמוכות מאוד ולמעשה כמעט ולא מאפשרות מוביליות חברתית והיחלצות מהעוני.

67.2% מנתמכי הסיוע העובדים מעידים כי אינם מקבלים זכויות סוציאליות מלאות ממקום עבודתם

במקרה ותאבד את העבודה הנוכחית שלך, מה לדעתך יקרה בשנה הקרובה?

מחקר מתוך נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
52.9%	49.7%	לא אצליח למצוא עבודה ואני עלול להגיע תוך זמן קצר לקריסה כלכלית
37.3%	32.6%	אצליח למצוא עבודה אך בתנאים הרבה פחות טובים
9.8%	17.7%	אצליח למצוא עבודה שקולה או טובה יותר

זו מקשה על נתמכי הסיוע לתעל את התעסוקה כמנוע להיחלצות מהעוני. בנוסף, 54.5% מנתמכי הסיוע הצהירו כי למיטב ידיעתם הם אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי, כאשר 65.4% מתוכם העידו כי מצב זה נובע כתוצאה מבירוקרטיה קשה ומסובכת. 45.5% מהנתמכים אינם ממצים את הזכויות המגיעות להם עקב חוסר בידע ואי נגישות למידע בנושא.

מחסור בזכויות סוציאליות במקום העבודה פוגע בעובדים העניים ומאפיין את דפוסי התעסוקה של נתמכי הסיוע. כ-67% מנתמכי הסיוע העובדים מעידים כי אינם מקבלים זכויות סוציאליות מלאות ממקום עבודתם, בדומה לשנה שעברה (64.2%). עובדים אלו, הינם בעלי כוח מיקוח קטן ביותר אל מול המעסיקים, ולכן מתקשים פעמים רבות לדרוש שכר הוגן ואת מלוא זכויותיהם. מציאות

54.5% מנתמכי הסיוע הצהירו כי אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי, כאשר מעל ל-65% מתוכם העידו כי מצב זה נובע כתוצאה מבירוקרטיה קשה ומסובכת

31% מנתמכי הסיוע העובדים, מצהירים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי

65.5% מנתמכי הסיוע הצהירו כי חשוב להם לשפר את מצבם התעסוקתי במידה רבה או במידה רבה מאוד

עד כמה חשוב או נוח לך לשפר את מצבך התעסוקתי?

מחקר מתוך נתמכי הסיוע

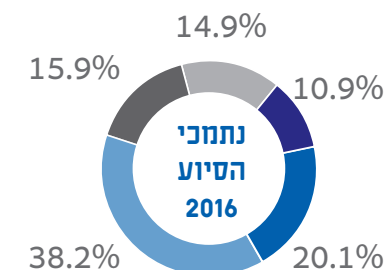
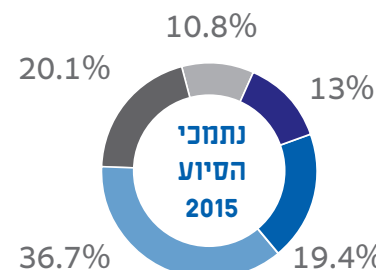
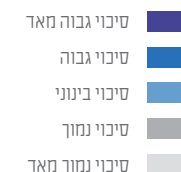
נתמכי הסיוע 2015	נתמכי הסיוע 2016	
27.6%	36.2%	במידה רבה מאוד
40.1%	29.3%	במידה רבה
13.3%	15.9%	במידה בינונית
7.5%	8%	במידה מועטה
11.5%	10.6%	כלל לא/אני שבע רצון ממצבי התעסוקתי

דפוסי התעסוקה של נתמכי הסיוע מאופיינים בחוסר ביטחון תעסוקתי. 31% מנתמכי הסיוע העובדים, מצהירים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי, בדומה לשנה שעברה (32.4%). כמחציתם מעידים שבמידה ודבר זה יתרחש, לא יצליחו למצוא עבודה והם עלולים להידרדר תוך זמן קצר לקריסה כלכלית. תפיסה זו מעידה על חוסר יציבות ותחושה חריפה של חוסר ביטחון אישי ותעסוקתי.

חוסר ביטחון תעסוקתי והיעדר זכויות

מה הסיכוי שתאבד/י את העבודה הנוכחית שלך?

מחקר מתוך נתמכי הסיוע

74% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי

האם, למיטב ידיעתך, את/ה מקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

כן	45.5%
לא	54.5%

מהו הגורם העיקרי המונע ממך לקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

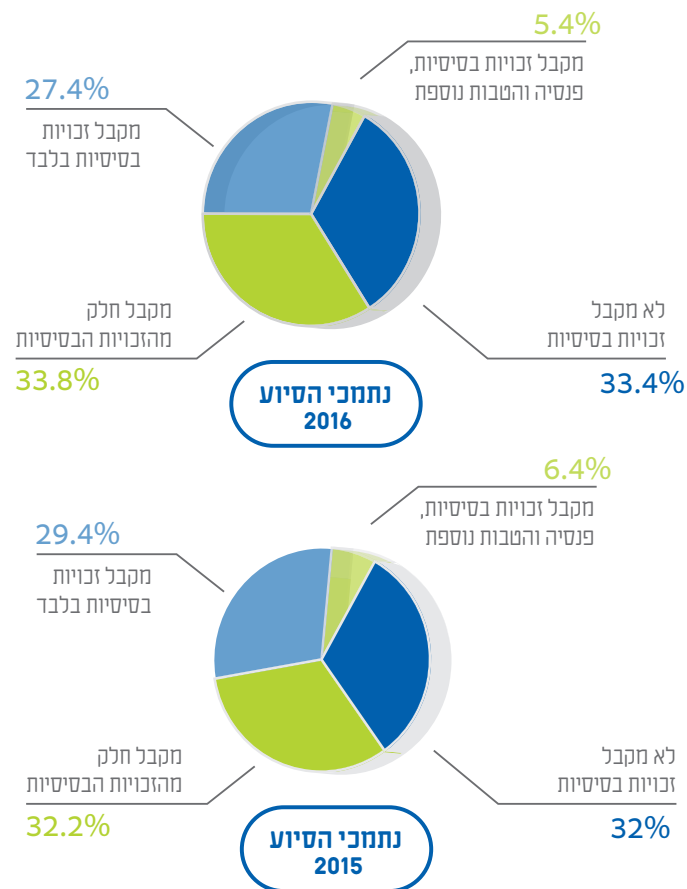
קצבאות המוסד לביטוח לאומי מנציחות את העוני

מבין מדינות ה-OECD, ישראל נמצאת במקום השישי מלמטה בהוצאה על הרווחה הציבורית מתוך התוצר הלאומי גולמי. בישראל, הוצאה זו עומדת על 16.1% מהתמ"ג לעומת ממוצע של 21.6% בקרב מדינות ה-OECD. קצת מעל למחצית מהוצאה זו מתחלקת בקצבאות והיתר בשירותי רווחה שונים. (המוסד לביטוח לאומי, 2016)

74% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי, בהשוואה ל-27.5% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. כרבע מנתמכי הסיוע מקבלים קצבת הבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי, כחמישית מקבלים קצבת נכות, 16.7% מקבלים סיוע בשכר הדירה ו-8.8% מקבלים קצבת מזונות. ממצאות זו ניתן להסיק כי קצבאות אלו אינן מאפשרות חילוץ מעוני.

נכון ל-12 החודשים האחרונים האם את/ה מקבל/ת זכויות סוציאליות והטבות במקום עבודתך העיקרי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

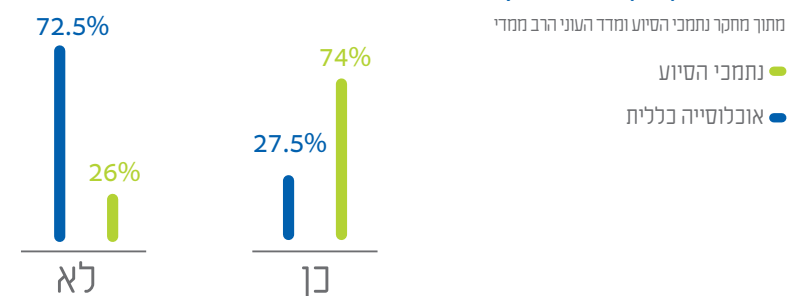

דיוור

האם אתה מקבל קצבה כלשהי ו/או פנסיה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

אילו מהקצבאות הבאות אתה מקבל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת.

נתמכי הסיוע 2016

ילדים	28.1%
הבטחת הכנסה	26.4%
נכות	20.5%
עזרה בתשלום שכר דירה	16.7%
זקנה	13.8%
ילד נכה	11.3%
מזונות (מהביטוח הלאומי)	8.8%
פנסיה	7.2%
אמהות	4.1%
דמי אבטלה	3.4%
נפגעי תאונות	0.8%

דיוור

משבר הדיוור, שהיה אחד הנושאים הבולטים שעלו במחאה החברתית בשנת 2011, תופס מאז מקום מרכזי בסדר היום הציבורי וממשיך להוות בעיה שלא באה על פתרונה. ההוצאה על דיוור הינה הסעיף הגבוה ביותר עבור המשפחה הממוצעת בישראל (24.5%), אשר יחד עם תחזוקת הדירה ומשק הבית (9.6%) עומדת על 34.1% מההוצאה החודשית (הלמ"ס, 2015).

ההוצאה על דיוור הינה קשיחה ומהווה נטל כבד ביותר על אוכלוסיות החיות בעוני, אשר נאלצות להתמודד עם ויתורים כואבים על הוצאות הכרחיות אחרות בתחומי החיים השונים, כגון: בריאות, חינוך וביטחון תזונתי. ההוצאה על דיוור בקרב נתמכי הסיוע מהווה שליש מסך ההוצאה החודשית הממוצעת למשק בית וכ-38% מסך ההכנסה החודשית הממוצעת של הנתמכים.

הפער בין מחירי הדיוור להכנסה בישראל הוא מהגבוהים ביותר מבין מדינות ה-OECD. נטל הוצאות הדיוור משפיע על החוסן הכלכלי של מעמד הביניים וביתר שאת על האוכלוסייה החיה בעוני. מדד מחירי הדירות עלה בעשור האחרון בכ-55% ושיעור ההוצאות עבור שכר דירה בשלושת העשירונים התחתונים עבר את רף ה-30% מההכנסות, דבר המביא לפגיעה ממשית וישירה ברמת החיים של אוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית (דו"ח מבקר המדינה, 2015).

ההוצאה הממשלתית לסיוע בדיוור ירדה מ-4.6 מיליארד ש"ח בשנת 2000, ל-2.27 מיליארד ש"ח בלבד בשנת 2016. 9% בלבד מהתקציב שהוקצה לרכישת דירות לדיוור הציבורי נוצלו בין השנים 2013-2015. בשנת 2000 מלאי הדיוור הציבורי עמד

על 97,600 דירות ובשנת 2016 על 59,424 דירות בלבד ו-2,964 משפחות זכאיות היו בהמתנה (משרד הבינוי והשיכון, 2016). זמן ההמתנה הממוצע לדירה במרכז הארץ הגיע ל-10-5 שנים. למרות שדירות אלה ישנות מאוד, התקציב לתחזוקתן נמוך, ובמקרים רבים אין התאמה בין מספר הנפשות לבין גודל הדירה (בנק ישראל, 2014).

סיוע ממשלתי בדיוור כולל גם סיוע בשכר דירה. בשנת 2000 התקבלו 185,139 מענקים לזכאים לסיוע בשכר דירה בשוק החופשי, מספר זה ירד ל-144,583 בשנת 2016. הסיוע בשכר הדירה עומד על 880 ש"ח בממוצע למשפחה, בעוד שכר הדירה הממוצע עמד על 3,497 ש"ח (דו"ח מבקר המדינה, 2015).

הועדה למלחמה בעוני (2014) המליצה לתקצב את המלצותיה בתחום הדיוור ב-1.63 מיליארד ש"ח בשנה. בפועל, בתקציב לשנת 2016 הממשלה הקצתה 1.09 מיליארד ש"ח בלבד לנושא.

הועדה התייחסה בכובד ראש לתחום הדיוור ולהשפעתו הנרחבת על איכות החיים של כלל הציבור ושל האוכלוסייה החיה בעוני בפרט. המלצות הועדה שלא נכללו בבסיס התקציב של שנת 2016 הן: הגדלת סכום הסיוע בשכר דירה, הרחבת מעגלי הזכאות של דיוור ציבורי, זכאות לדיוור מוגן לקשישים הנתמכים על ידי בני משפחתם ויצירת מדרג הכנסות לרמות סיוע. המלצות הועדה שנכללו חלקית בבסיס התקציב הנין: הגדלת תקציב הדיוור הציבורי, יצירת פתרונות לממתינים לדיוור ציבורי ותכניות שיקום שכונות. המלצת הועדה שנכללה במלואה הינה הגדלת תקציב האחזקה של הדיוור הציבורי.

נטל הדיוור על נתמכי הסיוע

ההוצאה על דיוור מהווה נטל כבד על נתמכי הסיוע ועומדת על 1,782 ש"ח בממוצע בחודש, המהווים 32% מההוצאות החודשיות הממוצעות שלהם וכ-37% מתוך ההכנסה החודשית הממוצעת. 43.1% מנתמכי הסיוע מתגוררים בשכירות, בהשוואה ל-23.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. בנוסף, 28.1% בלבד מנתמכי הסיוע מתגוררים בבית בבעלותם, בהשוואה ל-63% מהאוכלוסייה הכללית. 16.7% מהנתמכים מתגוררים בדיוור הציבורי. בשנה האחרונה, 2.5% מנתמכי הסיוע חיו ללא קורת גג, ניכרת עליה בהשוואה לשנה שעברה (0.7%). ישנה ירידה בהשוואה לשנה שעברה בקרב נתמכי הסיוע אשר מתגוררים בבתי מחסה או דיוור לא קבוע (1% השנה, 2.8% אשתקד).

היכן את/ה מתגורר?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

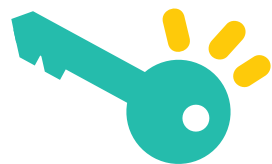

10.6% מנתמכי הסיוע ישנו לפחות פעם אחת בשנה האחרונה ברחוב, מבנה נטוש או בית מחסה, זוהי עלייה בהשוואה לשנה שעברה (8.4%)

10.6% מנתמכי הסיוע ישנו לפחות פעם אחת בשנה האחרונה ברחוב, מבנה נטוש או בית מחסה, זוהי עלייה בהשוואה לשנה שעברה (8.4%). 70.7% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בביתם בעקבות המצוקה הכלכלית, זוהי ירידה בהשוואה לשנה שעברה (77.5%), אולם אחוז המוותרים על תיקון ליקויים חמורים גבוה פי שניים בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (35.2%)

נתמכי הסיוע	כלל האוכלוסייה	
43.1%	23.8%	בשכירות
20.6%	31.3%	דירה בבעלותי או בבעלות משפחתי עם משכנתא
7.5%	31.7%	דירה בבעלותי או בבעלות משפחתי ללא משכנתא
16.7%	0.7%	דיוור ציבורי
6.7%	9.7%	אצל בני משפחה או חברים
2.5%	0.3%	ללא קורת גג
1.7%	1.3%	בית אבות ציבורי או דיוור מוגן ציבורי
1%		דיוור לא קבוע או בית מחסה
0.2%	1.2%	אחר

כחמישית (20.4%) מנתמכי הסיוע מעריכים שיש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא

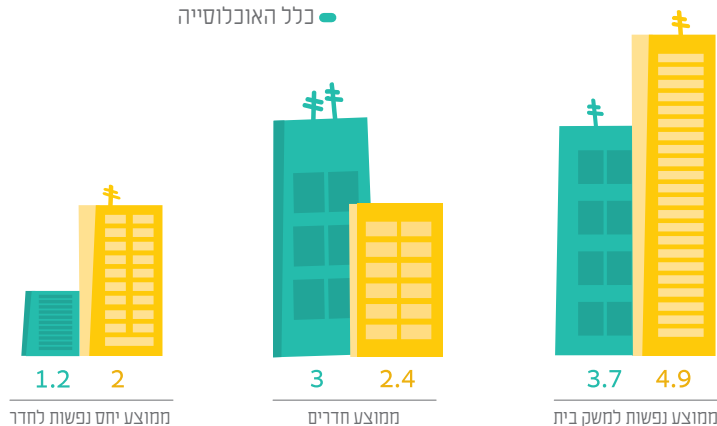
4.9 בהשוואה ל-3.7 באוכלוסייה הכללית ומספר הנפשות הממוצע לחדר בקרב נתמכי הסיוע הינו 2 לעומת 1.2 בקרב כלל האוכלוסייה. 9.1% בלבד מנתמכי הסיוע מתגוררים בבתי עם 4 חדרי שינה ויותר, בהשוואה ל-30.6% באוכלוסייה הכללית.

21.6% מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה שבה לא יותר מחדר שינה אחד בלבד או ללא חדרי שינה כלל, בהשוואה ל-13% באוכלוסייה הכללית. נתמכי הסיוע חיים בצפיפות דיור גבוהה מאוד בהשוואה לזו של כלל האוכלוסייה: ממוצע הנפשות במשק בית של נתמכי הסיוע עומד על

צפיפות הדיור

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי סיוע 2016
כלל האוכלוסייה

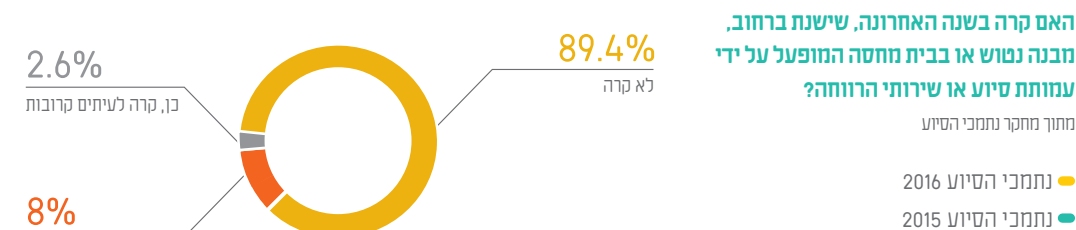

מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא, בדומה לנתונים אשתקד. 19.9% מעריכים שבמצב זה יאלצו להתגורר ברחוב או בבית מחסה ומעל לשליש מהם (37.2%) מעריכים שיאלצו לעבור להתגורר אצל בני משפחה או חברים.

הפער בין ההוצאות הגבוהות על דיור לבין ההכנסה הנמוכה של נתמכי הסיוע מוביל למצב של חוסר ביטחון וחשש תמידי לאבד את מקום המגורים. כחמישית (20.4%) מנתמכי הסיוע מעריכים שיש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום

70.7% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בבתם בעקבות המצוקה הכלכלית, שיעור גבוה פי שניים בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (35.2%)

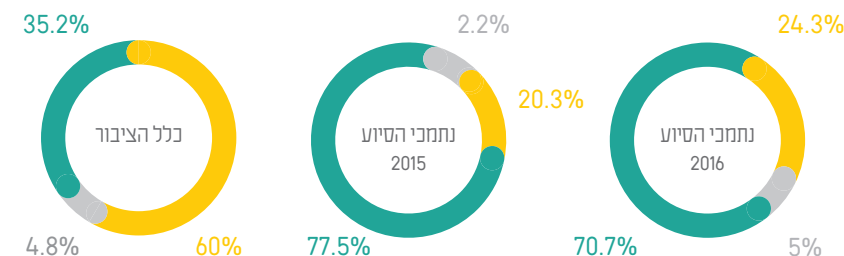

האם קרה בשנה האחרונה, שישנת ברחוב, מבנה נמוש או בבית מחסה המופעל על ידי עמותת סיוע או שירותי הרווחה?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

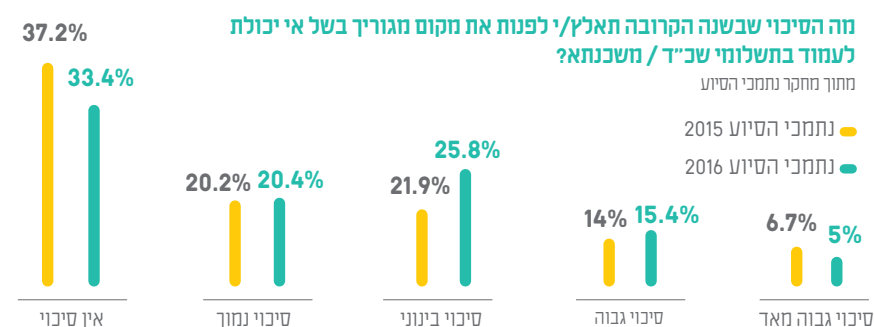
האם ב-12 החודשים האחרונים נאלצת לותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

לא, כן, ויתרתי, אך לא מסיבות כלכליות

חינוך והשכלה

הבעיות הנפוצות ביותר הן: זבל ולכלוך ברחוב (43.6%), בדומה לשנה שעברה, רעש (39%), תאורת רחוב לא מספקת (37%) ותחזוקת בתים ובניינים רעועה (33.1%). בממוצע ציין כל אחד מהמשיבים 3.25 מפגעים לעומת 2.73 מפגעים באוכלוסייה הכללית.

דיוור הולם אינו מוגבל לקורת גג בלבד, והוא כולל היבטים רחבים יותר של השכונה וסביבת המגורים. סביבת המגורים של אנשים החיים בשכונות בהן יש ריכוזי עוני, הינה בעלת אפקט שלילי מובהק במיוחד על ילדים הגדלים בעוני: אחוז הנושרים מבתי הספר גבוה יותר, ילדים שגדלו בשכונות אלה סובלים יותר מאבטלה, התחלואה גבוהה יותר ואף תוחלת החיים פחותה (דו"ח הועדה למלחמה בעוני, 2014).

חינוך והשכלה

חינוך הינו אחד ממנועי הצמיחה החזקים ביותר המאפשרים שוויון הזדמנויות, מוביליות חברתית ושכירת מעגל העוני הבין דורי. אולם בפועל, **ישראל ממוקמת במקום האחרון, עם הפערים הגדולים ביותר בתחום החינוך, מבין מדינות ה-OECD** (דו"ח UNICEF, 2016), והלכה למעשה, הופכת מערכת החינוך בישראל ממנוע צמיחה למלכודת עוני, אינה מאפשרת שוויון הזדמנויות ומוביליות חברתית וגוררת את עתידם של ילדים למשפחות עניות להמשך חיים בעוני. בישראל, הנגישות לחינוך ורמת ההשכלה של הילדים יורדות בהתאם להכנסת הורי התלמיד. כמו כן, יש קשר מובהק ועקבי בין רמת ההשכלה לבין תעסוקה והכנסה.

מעל למחצית (54.2%) מנתמכי הסיוע מעידים כי אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש את כל הצידוד הבסיסי הנחוץ לילדיהם עבור הלימודים.

37% בלבד מנתמכי הסיוע מאמינים שילדיהם יוכלו ללמוד ולרכוש השכלה אקדמית בעתיד.

הועדה למלחמה בעוני (2014) המליצה לתקצב את המלצותיה בתחום החינוך בכ- 300-350 מיליון ש"ח בשנה. בפועל, בתקציב לשנת 2016 הממשלה הקצתה 270 מיליון ש"ח.

הוועדה הצביעה על הפערים בחינוך כנושא מרכזי בו צריכים להשקיע משאבים על מנת לצמצם את אי השוויון בישראל.

ההמלצות שנכללו חלקית הינן: הקמת מרכזים לגיל הרך ביישובים באשכול חברתי כלכלי 1-3, תקצוב דיפרנציאלי של רשויות על פי מימדי העוני, ההשתתפות באבחונים והכשרת אנשי חינוך לעבודה עם אנשים החיים בעוני. המלצות הועדה שלא נכללו הינן: העברת האחריות על מעונות היום ממשרד הכלכלה למשרד החינוך, צמצום נשירה בבתי הספר והארכת יום הלימודים.

מדינת ישראל משקיעה בממוצע 7,840 דולר בשנה על כל תלמיד, לעומת ממוצע מדינות ה-OECD העומד על 10,493 דולר בשנה (משרד החינוך, 2016). על מנת לצמצם את הפערים הגדולים בחינוך במדינת ישראל, על הממשלה להקצות את תקציבי החינוך הנ"ל בצורה דיפרנציאלית כך שילדים הגדלים ברמה סוציו-אקונומית נמוכה יתוקצבו יותר מאשר תלמידים הגדלים ברמה סוציו-אקונומית גבוהה.

גם בהינתן חוק חינוך חובה חינם בישראל, משפחות ברמה סוציו-אקונומית גבוהה יכולות להרשות לעצמן מימון מורים פרטיים, חוגי העשרה, אבחונים והשכלה גבוהה אשר יכולים להוות מקפצה עבור ילדיהן. כמו כן, משפחות אמידות יכולות להעתיק את מקום מגוריהן בעקבות בתי ספר טובים יותר. נגישות נמוכה לשירותי חינוך פורמאליים ובלתי פורמאליים, עלולה להוביל ילדים הגדלים במשפחות עניות לנשירה ממערכת החינוך ולכל הפחות להישגים לימודיים נמוכים יותר, מה שעשוי להתבטא במשרות עם שכר נמוך והעברה בין דורית של המצוקה הכלכלית.

76%
מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית

המשמעות היא, שללא שינוי תפיסה והשקעה מאסיבית במתן שוויון הזדמנויות בחינוך, אנו משמרים את הפערים בהווה ומגדילים את הסיכון שילדי העוני היום, ימשיכו לחיות בעוני גם בעתיד.

עם זאת, על פי סקר תפיסות הציבור נמצא כי רק 17% מהציבור הצביעו על צמצום הפערים בחינוך כאחד משני התחומים שההשקעה בהם תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר.

חינוך במשפחות נתמכות הסיוע

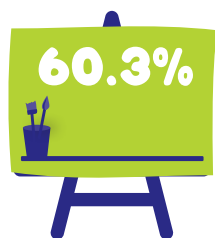
76% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית. כ-6% בלבד בעלי תארים אקדמיים וכמחצית מנתמכי הסיוע לא השלימו 12 שנות לימוד.

מהי רמת ההשכלה שלך?

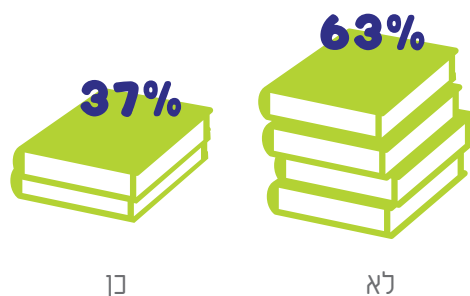
מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

יסודית (עד 8 שנות לימוד)	28.9%
תיכונית חלקית	20.1%
תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	24.1%
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	13.1%
על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות	2.9%
על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות	5%
תואר ראשון	4.7%
תואר שני ומעלה	1.2%

60.3% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים וחוגים עבור ילדיהם

האם את/ה חושב/ת שילדיך יוכלו ללמוד באוניברסיטה ולרכוש השכלה אקדמית?
מחקר מחקר נתמכי הסיוע

ומעל למחציתם (54.2%) אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש את כל הציוד הבסיסי הנחוץ לילדיהם עבור הלימודים, עלייה בשיעור של 24.3% בהשוואה לשנה שעברה (43.6%). 15.7% מהילדים נאלצו לעבוד בשנה האחרונה כדי לסייע להכנסת המשפחה, בדומה לשנה שעברה (15.2%). כמו כן, מנהלי עמותות המזון העידו כי מלבד מזון, קיימים צרכים חיוניים אשר חסרים לילדי הנתמכים, בין היתר, ציוד לבית הספר (61.4%), סיוע בלימודים (32.7%) וחוגים ופנאי (21.8%).

מלבד הקשר ההדוק בין רמת ההשכלה של ההורים לבין רמת ההשכלה של ילדיהם, ניתן לראות השפעות רבות אחרות של החיים בעוני על מצבם של הילדים הגדלים במשפחות נתמכות הסיוע. ילדים החיים במשפחות עניות מתמודדים עם נגישות מוגבלת לשירותי חינוך והעשרה, אשר יכולים לסייע להם לממש את מלוא הפוטנציאל הטמון בהם. רק 10% מהנתמכים מעידים שמצבם הכלכלי אינו משפיע על השכלת ילדיהם. כ-60% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים וחוגים עבור ילדיהם (בדומה לשנה שעברה 56.6%),

15.7% מהילדים נאלצו לעבוד בשנה האחרונה כדי לסייע להכנסת המשפחה

43.1% מנתמכי הסיוע העידו כי חשוב להם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר מזו הנוכחית במידה רבה או במידה רבה מאוד

זו דוגמא מובהקת למלכודת העוני: באין השכלה מתאימה, לא ניתן לבצע מוביליות בשכר ולהתקדם מקצועית. למרות הרצון לרכוש השכלה, הדבר אינו מתאפשר משום שלא ניתן לוותר על שעות עבודה, אשר על אף שהתגמול עבורן נמוך ולא מספק, הן אקוטיות לקיום. 37% בלבד מנתמכי הסיוע מאמינים שילדיהם יוכלו ללמוד ולרכוש השכלה אקדמית בעתידם, מה שמעיד על הלך רוח של חוסר תקווה, אשר עלול גם לחלחל לילדים ולהשפיע על מסלול חייהם.

כ-43% מנתמכי הסיוע העידו כי חשוב להם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר מזו הנוכחית במידה רבה או במידה רבה מאוד, בדומה לנתונים אשתקד. נתמכי הסיוע מצביעים על כך שהחסמים העיקריים אשר מנעו מהם להשיג השכלה גבוהה יותר הינם גובה שכר הלימוד (46%), הצורך לטפל בילדים (39.5%), ואי עמידה בתנאי הקבלה הדרושים (31.8%). חסם משמעותי נוסף עליו העידו 26.4% מהנתמכים, הינו אי היכולת לקצץ בשעות העבודה, עלייה בשיעור של 56.2% בהשוואה לשנה שעברה (16.9%).

האם יש משהו שמנע או מונע ממך להשיג רמת השכלה גבוהה יותר?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

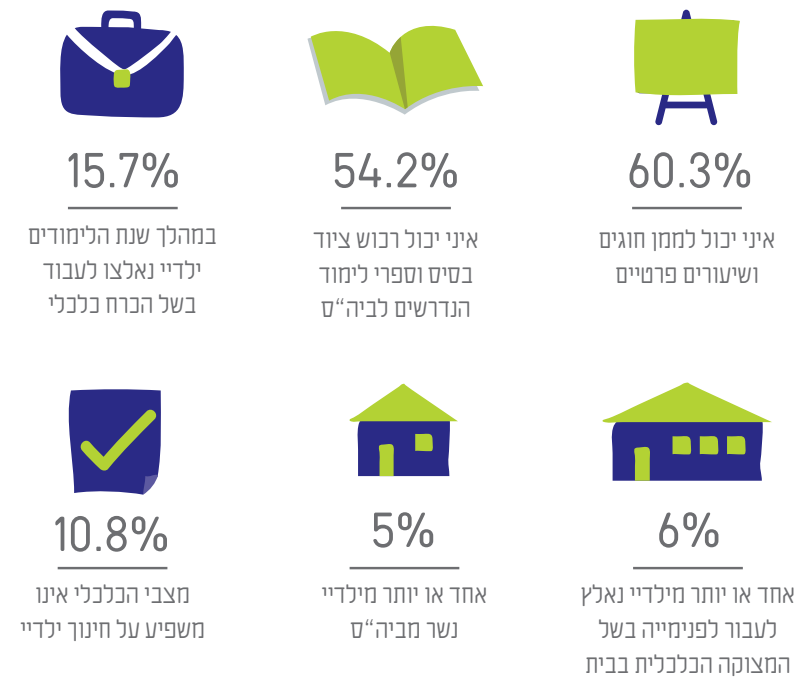
מהו תחום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון
הסכום גבוה מ- 100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

כיצד מצבך הכלכלי משפיע על השכלת ילדיך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע
הסכום גבוה מ- 100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

23%

בלבד מילדי נתמכי הסיוע משתתפים בפעילות של תנועות וארגוני הנוער בהשוואה ל-30% באוכלוסייה הכללית

שמים דגש על שילוב נוער בסיכון, וכך סוללים את הדרך לבני נוער רבים מהפריפריה החברתית והגיאוגרפית להשתלב ולקחת חלק במסגרות חינוך לא פורמליות.

האם מיישמו מילדיך פעילים בתנועות/ארגון נוער?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

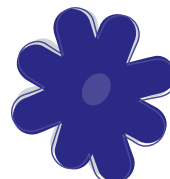
כן	23.1%
לא	76.9%

גם בתחום החינוך הבלתי פורמלי, ילדי הנתמכים אינם זוכים לשוויון הזדמנויות. 23% בלבד מהילדים נתמכי הסיוע משתתפים בפעילות של תנועות וארגוני הנוער, בהשוואה ל-30% באוכלוסייה הכללית. מבין נתמכי הסיוע שהעידו כי ילדיהם אינם פעילים בתנועות וארגוני נוער, 45.2% טענו כי הסיבה העיקרית לכך הינה חוסר יכולתם לשלם את דמי ההשתתפות בשל מצבם הכלכלי. בשנים האחרונות חלה צמיחה והתפתחות של ארגוני נוער מקרב החברה האזרחית, דוגמת "נוער לתת", אשר מסירים את החסם של דמי ההשתתפות,

מדוע ילדיך אינם פעילים בתנועות/ארגון נוער?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

45.2%

32.6%

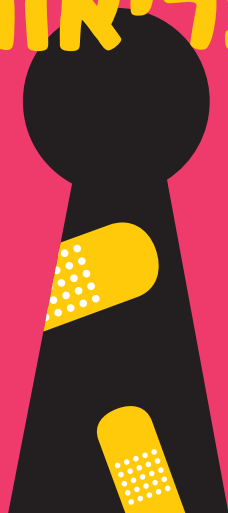

22.2%

- איני יכול להרשות לעצמי את תשלום ההשתתפות בתנועות/ארגון נוער בשל מצבי הכלכלי
- ילדיי אינם מעוניינים להשתתף בתנועות/ארגון נוער
- אין תנועות/ארגון נוער בקרבת מקום מגורינו

בריאות

בריאות

העמקת הפערים הכלכליים והחברתיים, משפיעה באופן ישיר על חוסר שוויון בנגישות של אוכלוסיות עניות לשירותי בריאות והופכת עבור אלה למכודת עוני, זאת למרות שקיימת בישראל מערכת בריאות ממלכתית. אנשים החיים בעוני נוטים לחלות במחלות המכונות "מחלות עוני" יותר מאנשים החיים ברווחה כלכלית. כמו כן, תמותת תינוקות גבוהה יותר ביישובים מאשכול חברתי כלכלי נמוך, ותוחלת החיים גבוהה יותר ככל שההכנסה עולה. מחלות ובעיות בריאותיות הן גורם מרכזי להידרדרות כלכלית. ההוצאות הרבות הנובעות ממחלות שונות, ביחד עם קצבאות נמוכות מאוד עבור מי שאיבדו את יכולתם לעבוד ולפרנס את משפחתם, עלולות לגרום למשפחות להידרדר לעוני במהירות או להעמיק את חומרת העוני. 48.7% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, הצביעו כי הסיבה לכך הינה בריאותית.

הועדה למלחמה בעוני (2014) המליצה לתקצב את המלצותיה בתחום הבריאות בכ500-560 מיליון ש"ח בשנה. בפועל, בתקציב לשנת 2016 הממשלה הקצתה 113 מיליון ש"ח בלבד לנושא.

הועדה ראתה חשיבות רבה בצמצום הפערים בבריאות ובהנגשת שירותי בריאות הולמים גם עבור

אנשים אשר אינם יכולים להרשות זאת לעצמם. המלצות הועדה שלא נכללו בבסיס התקציב של שנת 2016, הינן: הפחתת ההשתתפות העצמית בתרופות ובשירותים רפואיים עבור חולים כרוניים החיים בעוני, החזר תשלומי נסיעות לחולים כרוניים עניים והרחבת סבסוד בריאות השיניים לקשישים מקבלי הבטחת הכנסה. המלצת הועדה שנכללה חלקית בבסיס התקציב הינה החזרת שירותי בריאות התלמיד לידי משרד הבריאות. המלצת הועדה העיקרית שנכללה במלואה הינה הרחבת שירותים ציבוריים לבריאות שיניים עד גיל 14.

על פי דו"ח של UNICEF (2016), **ישראל נמצאת במקום האחרון מבין מדינות ה-OECD במודל של פערים בבריאות**. ההוצאה הישירה הפרטית על שירותי בריאות בישראל גבוהה יותר בחמישון התחתון (6.03% מהכנסתם הפנויה) בהשוואה למשקי בית בחמישון העליון (3.75% מהכנסתם הפנויה) (הועדה למלחמה בעוני, 2014). ראוי שנושא זה, אשר מהווה זכות יסוד, יטופל על ידי הממשלה בצורה ראויה, על ידי הצבת יעדים מדידים, חקיקה והקצאת תקציבים שיאפשרו הנגשה טובה יותר של שירותי בריאות ראויים לאוכלוסיות מוחלשות.

ארבע המחלות הנפוצות ביותר בקרב נתמכי הסיוע הינן: סוכרת (20.6%), כולסטרול גבוה (20%), לחץ דם גבוה (19.5%) ועודף משקל (18.8%). ישנו פער משמעותי באחוז חולי הסוכרת בנתמכי הסיוע (20.6%) בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (9.9%). פער משמעותי נוסף הינו באחוז האנשים עם מוגבלות נפשית-8.3% מנתמכי הסיוע לעומת 1.8% מהאוכלוסייה הכללית.

ל-62.3% מנתמכי הסיוע יש רק ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים

האם את/ה סובל/ת מאחת או יותר מהבעיות הבריאותיות הבאות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

נתמכי סיוע	כלל האוכלוסייה	
סוכרת	20.6%	9.9%
כולסטרול גבוה	20%	16.7%
לחץ דם גבוה	19.5%	17.4%
עודף משקל	18.8%	20.2%
מוגבלות נפשית	8.3%	1.8%
חת משקל	2.9%	0.5%
מחלה כרונית אחרת	12.5%	8.9%
לא סובל מאף אחת מהנ"ל	45%	54.6%

נתמכי הסיוע מוציאים בממוצע 69 ש"ח בחודש על שירותי בריאות שונים, המהווים 12.5% מכלל ההוצאות של משקי בית אלו. לכל נתמכי הסיוע יש ביטוח בריאות, אולם ל-62% מהם יש ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים בלבד, ורק לשליש מהם (34.7%) ביטוח בריאות משלים, וזאת בהשוואה ל-78.5% מהאוכלוסייה הכללית שלה ביטוח משלים או מקיף. ביטוח הבריאות הבסיסי אינו מאפשר גישה מלאה לכל התרופות ושירותי

הבריאות שעשויים להיות נחוצים לנתמכי הסיוע, ובכך מוביל ליתור על שירותי בריאות, מרחיב את חוסר השוויון בנגישות לשירותים רפואיים ומעמיק את הפערים. ל-12.5% בלבד מנתמכי הסיוע יש ביטוח בריאות פרטי, בהשוואה ל-45.7% מהאוכלוסייה הכללית. ישנה עלייה באחוז נתמכי הסיוע בעלי ביטוח בריאות פרטי בהשוואה לשנה שעברה (4.9%).

השפעות העוני על מצב הבריאות של נתמכי הסיוע

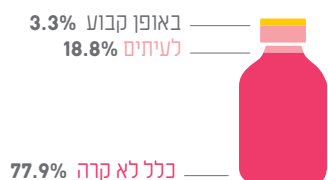
71.9% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופות בשנה האחרונה כי לא יכלו לשלם עבורן

42.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון שהם מקבלים מהעמותה מפנה להם תקציב לתשלום עבור תרופות ושירותי בריאות. נתונים אלה משקפים לא רק אי שוויון בתחום הבריאות, אלא גם מציאות יומיומית של מאות אלפי משפחות, אשר אינן יכולות לספק לעצמן ולילדיהן שירותי בריאות ראויים, המהווים זכות יסוד במדינת ישראל משנת 1995.

נתמכי הסיוע נאלצים לוותר על תרופות ושירותי בריאות שונים בעקבות מצוקתם הכלכלית. 71.9% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופות בשנה האחרונה, זאת בהשוואה ל-22.1% באוכלוסייה הכללית, ו-60.9% מהנתמכים ויתרו על רכישת תרופות עבור ילדיהם בשל המצוקה הכלכלית, אחוז דומה בהשוואה לשנה שעברה.

האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכולת לשלם עבורם?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב מימדי הסיוע

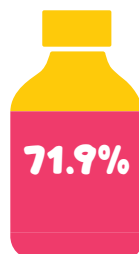

אוכלוסייה כללית

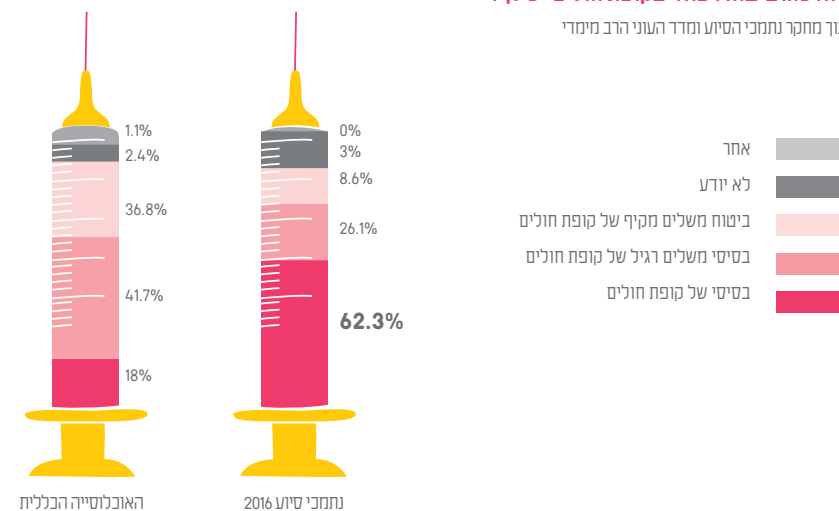
נתמכי הסיוע 2016

71.9% מהנתמכים ויתרו על רכישת תרופות בשל המצוקה הכלכלית

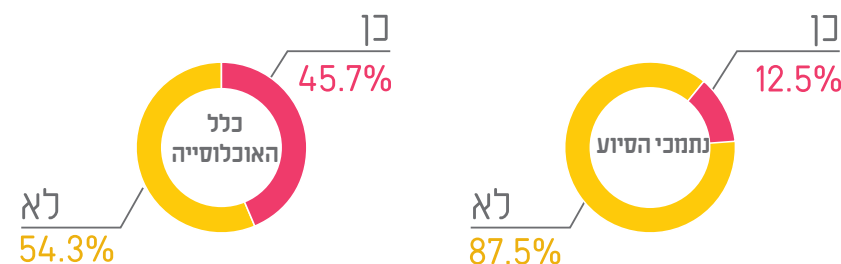
איזה סוג ביטוח רפואי בקופת חולים יש לך?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב מימדי

האם יש לך ביטוח רפואי פרטי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב מימדי

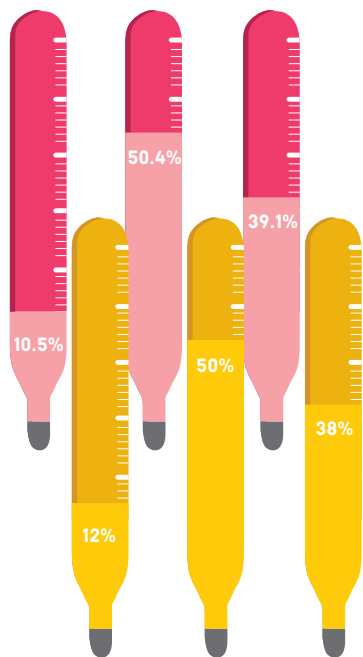

84.5% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפולי שיניים

באופן קבוע לעיתים כלל לא קרה

2016

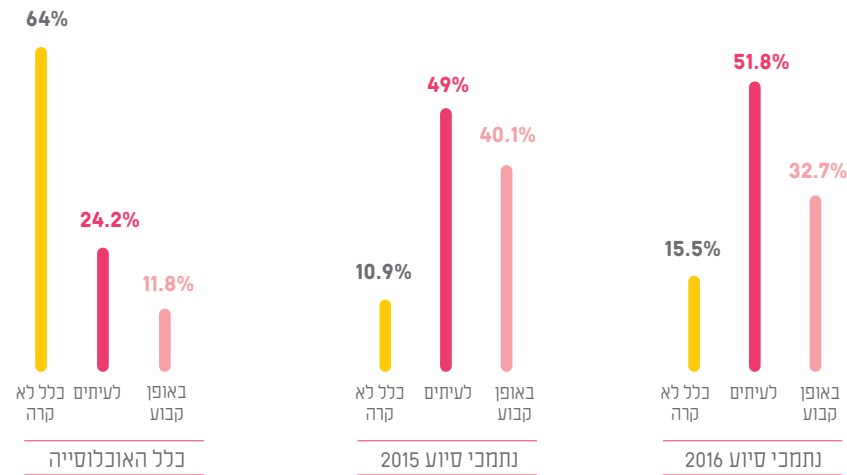
2015

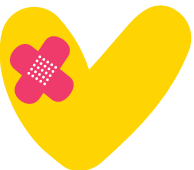
האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיך כי לא יכולת לשלם עבורם?
מחקר נתמכי הסיוע

84.5% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפולי שיניים, בקרב שליש זהו מצב קבוע, אולם נתון זה משקף ירידה בהשוואה לשנה שעברה (89.1%). מנגד, באוכלוסייה הכללית, 36% בלבד ויתרו על טיפולי שיניים. בנוסף, 52.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תמיכה נפשית בשנה האחרונה עקב מצוקתם הכלכלית.

האם קרה לך בשנים עשר החודשים האחרונים שויתרת על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?
מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב מימדי

52.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תמיכה נפשית בשנה האחרונה עקב מצוקתם הכלכלית

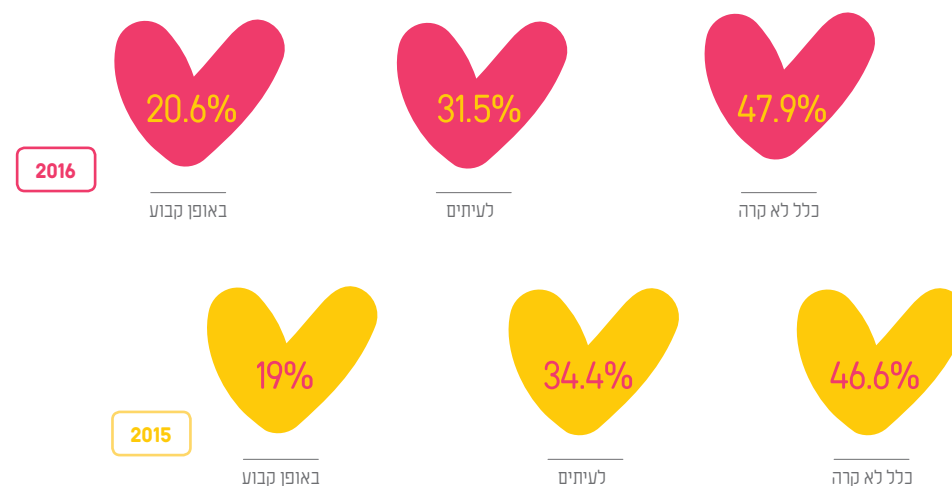

מדד העוני הרב ממדי

האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על תמיכה נפשית כי לא יכולת לשלם עבורה?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

מדד עוני רב ממדי - 2016

מדד העוני הרב ממדי, פותח עבור ארגון לחדש על ידי מכון ERI, מפורסם זו השנה השלישית ברציפות. להבדיל מקו העוני הרשמי, המגדיר "קו עוני", אך ורק על בסיס הכנסת משק הבית, המדד החדש נסמך על תפיסה שונה בתכלית של משמעות המושג עוני ומעניק נקודת מבט מעמיקה ומשלימה על הבעיה.

העיקרון המנחה הוא, שעל מנת להעריך האם אדם נתון בעוני יש להידרש לשלוש שאלות יסוד:

1. מהם הצרכים החיוניים הנדרשים על מנת להתקיים בכבוד במדינת ישראל?
2. כיצד יש למדוד את מידת המחסור של אדם יחיד ביחס לצרכים אלו?
3. החל מאיזו מידת מחסור יש להגדיר אדם כנתון בעוני?

במילים אחרות, המדד הרב ממדי מגדיר עוני כמצב של מחסור משמעותי ביחס לצרכים ותנאי החיים החיוניים לקיום בכבוד.

ספציפית, המדד אומד את מידת המחסור של פרטים בהקשר של 5 ממדים המרכיבים, לתפיסתנו, את רווחתו של אדם: דיור, השכלה, בריאות, ביטחון תזונתי והיכולת להתמודד עם יוקר המחיה.

בשנים הקודמות, מדרנו את שיעורי העוני הכלליים על בסיס מדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית. השנה, בפעם הראשונה, בנוסף על מידת שיעורי העוני הרב ממדי בקרב האוכלוסייה, בצענו גם מדגם בקרב משפחות חד הוריות, על מנת לשרטט תמונה עשירה וממוקדת יותר אודות המשמעות של העוני עבור קבוצת אוכלוסייה זו.

כמו בשנה שעברה, גם השנה הוכנסו למדד מספר שיפורים ודיוקים מתודולוגיים ביחס למדד הקודם. המסמך המלא, הכולל פירוט אודות המתודולוגיה המדעית ניתן לצפייה והורדה באתר ארגון לתת: latet.org.il

איך לקרוא את המדד?

מדד העוני הרב ממדי מציג שני סוגים של נתונים:

1. נתונים אודות שיעורי המחסור בכל אחד מחמשת הממדים:

- המדד מעניק לכל משיב ניקוד המייצג את מידת המחסור שלו ביחס לאותו ממד. ניקוד המחסור נע על סקאלה של 1-5 בהתאם לסיווג הבא:

- 1 = מחסור חמור מאד
- 2 = מחסור חמור
- 3 = מחסור
- 4 = מחסור קל
- 5 = העדר מחסור

- בממצאים שיוצגו להלן נציג את שיעור המשיבים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בכל אחד מהממדים - שהוא אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.

2. נתונים אודות שיעור ומספר המשיבים הנמצאים בעוני:

- המדד מעניק לכל משיב ניקוד משולב הקובע האם הוא נמצא במצב של **עוני חמור, עוני, או העדר עוני**, על בסיס מידת המחסור בה הוא נתון בכל אחד מהממדים.

- בממצאים שיוצגו להלן נציג את שיעור המשיבים הנתונים בעוני בחלוקה לבגירים וילדים - שהוא אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.

השוואה של תחולת העוני: 2015¹-2016

על מנת להשוות בין נתוני 2016 לנתוני השנה הקודמת, החלנו על המדגם של 2015 את השינויים המתודולוגיים של 2016, ועדכנו את החישובים

על פי נתונים עדכניים יותר אודות השכר החציוני במשק והדמוגרפיה הישראלית².

2016	29.05%	25.75%	35.4%
	2.436 מיליון	1.412 מיליון	1.024 מיליון
	תחולת העוני הכוללת לנפשות	תחולת העוני של בגירים	תחולת העוני של ילדים
2015	30.05%	27.05%	35.9%
	2.521 מיליון	1.481 מיליון	1.040 מיליון
עפ"י המתודולוגיה המעודכנת של 2016			

1. במדד המוצג כאן נדגמו אך ורק משיבים שהינם מעל גיל 18, ועל כן הנתונים המוצגים לעיל התייחסו לתחולת העוני של בגירים. על מנת לחשב את תחולת העוני הכוללת לנפשות, יש להוסיף לכך את שיעורי העוני בקרב ילדים. כדי לבצע את החישוב הנוסף נקטנו בשיטה הבאה: משק הבית של משיב יוגדר כ"עני", ועל כן הילדים בו הם עניים, אם המשיב הוא עני ואם העוני שלו נובע ממחסור בממדים המשפיעים על משק הבית במכלול (יוקר המחיה, ביטחון תזונתי ודירור).

2. בהתבסס על נתוני הלמ"ס העדכניים ביותר (לוח 2.3, ממוצע שנת 2015) בהם יש חלוקה לפי גיל (ילדים 0-18, בגירים 19-95+).

תחולת העוני של בגירים: עומק העוני

11.6%

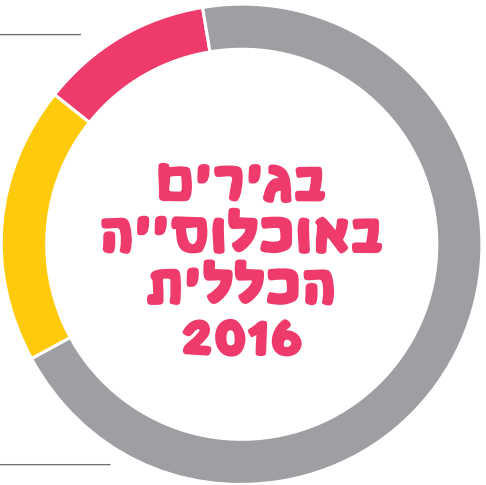
עוני חמור

14.15%

עוני

74.25%

היעדר עוני

סה"כ נמצאים בעוני 25.75%

לא נתגלו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שיעורי העוני של 2015 לאלו של 2016 גם במדד שפורסם בשנת 2015, לא נמצאו הבדלים משמעותיים ביחס לשנה הקודמת

ועמוקה יותר בהשוואה למדידה עפ"י מדד ההכנסה בלבד, נשארת יציבה לאורך 3 השנים האחרונות.

במילים אחרות: המגמה המצטיירת מניתוח נתוני המדד הרב ממדי לאורך 3 שנים היא של יציבות. בעיית העוני, כשמודדים אותה בשיטה רב ממדית, הינה רחבה, חמורה

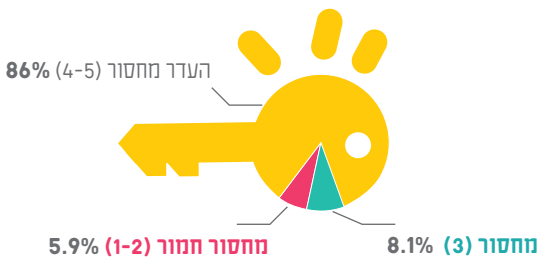
שיעורי המחסור בחמש הממדים

דיוור

ניקוד הדיוור לוקח בחשבון ארבעה אינדיקטורים עיקריים:

1. מצב בסיסי: האם יש לאדם קורת גג קבועה?
2. צפיפות: מספר הנפשות הממוצע לחדר בבית.
3. איכות: קיומם של ליקויים חמורים בבית שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות.
4. פגיעות: המידה בה אדם נמצא בסיכון לאבד את מקום מגוריו מסיבות כלכליות.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד הדיוור

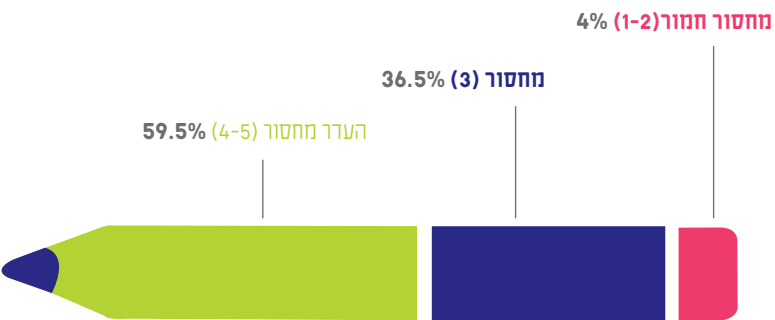
**סה"כ במחסור
בממד הדיוור 14%**

השכלה

ממד ההשכלה נסמך על שני אינדיקטורים:

1. השכלה פורמאלית
2. היכולת לרכוש השכלה גבוהה יותר.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד ההשכלה

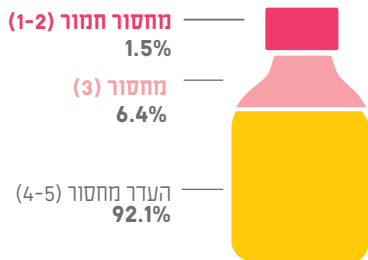
סה"כ במחסור בממד ההשכלה 40.5%

בריאות

ממד הבריאות נסמך על שני מרכיבים עיקריים:

1. סוג הביטוח שאדם יכול לרכוש.
2. היכולת הכלכלית לשלם עבור כל הטיפולים והשירותים הבריאותיים הנחוצים לו.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד הבריאות

**סך הכל במחסור
בממד הבריאות 7.9%**

ביטחון תזונתי

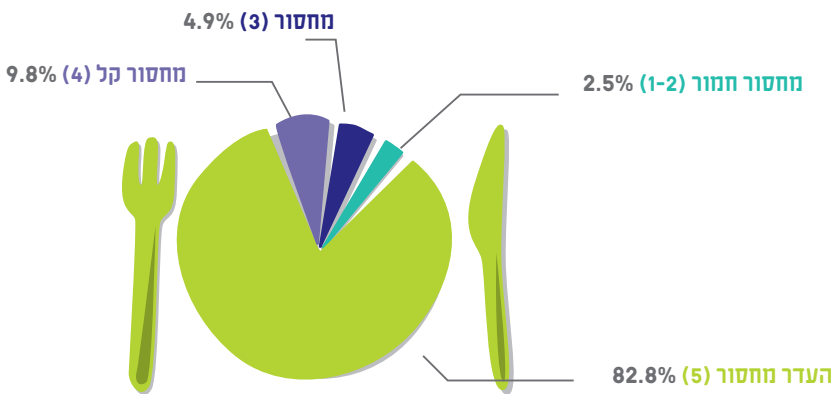
שיעורי המחסור בממד זה נקבעו על פי שאלון מתוקף היטב שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי ואומץ על ידי המוסד לביטוח לאומי בישראל. השאלון בוחן את מידת הביטחון התזונתי של המשיבים באמצעות 10 שאלות הבודקות נגישות לכמות ואיכות נאותה של מזון.

השאלון מעניק לכל משיב ניקוד הנע בין 0 (ביטחון תזונתי מלא) ל-10 (אי ביטחון תזונתי ברמה החמורה ביותר). ניקוד זה מתחלק ל-4 טווחים

המציינים 4 קטגוריות של ביטחון תזונתי: ביטחון תזונתי (0-2), אי ביטחון תזונתי ללא רעב (3-5), אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (6-8) ואי ביטחון תזונתי עם רעב (9-10).

תרגמנו את הקטגוריות של השאלון למונחים של הממד הרב ממדי באופן הבא: ביטחון תזונתי=העדר מחסור, אי ביטחון תזונתי ללא רעב=מחסור קל, אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון=מחסור, אי ביטחון תזונתי עם רעב=מחסור חמור.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בביטחון תזונתי

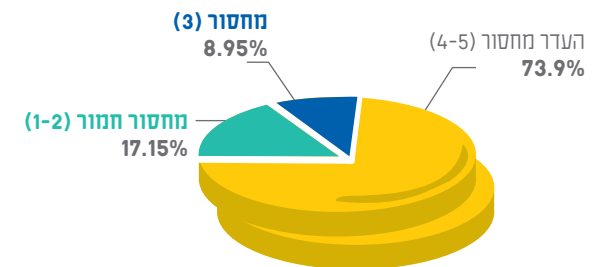
**סה"כ במחסור בממד הביטחון
התזונתי (לרבות מחסור קל) 17.2%**

יוקר המחיה

על מנת לאמוד מחסור בממד זה התייחסנו לשישה אינדיקטורים:

1. הכנסה פנויה למשק בית.
2. היכולת הכלכלית להשתמש במערכות חימום וקירור.
3. פיגורים בתשלומי חשבונות.
4. פיגורים בתשלומי חובות.
5. ניתוק חשמל/מים בגלל אי עמידה בתשלומים.
6. עיקולים ופעולות משפטיות עקב חובות.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד יוקר המחיה

סה"כ במחסור בממד יוקר המחיה 26.1%

מבט מקרוב: עוני בקרב משפחות חד הוריות

בפרסומים קודמים של המדד הצגנו ממצאים ביחס לאוכלוסייה הכללית. השנה לראשונה, אנחנו מוסיפים למדד העוני הרב ממדי זרקור על קבוצת אוכלוסייה ספציפית – משפחות חד הוריות מהמגזר היהודי.

בישראל חיות כיום כ-140,000 משפחות חד הוריות (שהן 12% מכלל המשפחות עם הילדים). רובן המכריע (97%) הינן משפחות שבראשן עומדת אישה, 92% מתוכן יהודיות. בין השנים 1995 ל-2013 מספר המשפחות החד הוריות בישראל הוכפל, עקב עלייה בשיעור הגירושין ושינויים בנורמות חברתיות³.

שיעור העוני בקרב משפחות חד הוריות גבוה משמעותית ביחס לאוכלוסייה הכללית (25.1% לעומת 18.8%),⁴ וזאת למרות ששיעורי התעסוקה בקרב אוכלוסייה זאת גבוהים מאוד ביחס לאמהות בזוגיות (80% לעומת 61%, נכון לשנת 2011)⁵. יש לכך, ככל הנראה, מספר סיבות: ראשית, במשפחות חד הוריות יש רק מפרנס אחד. שנית, מכיוון שברוב המוחלט של המשפחות החד הוריות ההורה היא אישה, ונשים משתכרות פחות מגברים,

ההכנסה מעבודה היא נמוכה ביחס לשכר במשק⁶. שלישית, אמהות חד הוריות נתונות לעיתים קרובות במלכודות עוני המהוות חסם לשיפור מצבן הכלכלי, לדוגמא: יכולת מוגבלת באופן יחסי להגדיל הכנסה דרך עבודה עקב דרישות הזמן של טיפול בילדים.

יחד עם זאת, בעוד ששיעורי העוני עלו בשנה האחרונה, בין 2012 ל-2015 נרשמה מגמת ירידה מתונה בתחולת העוני בקרב משפחות חד הוריות מ-29% ל-25.1%. ירידה זו מוסברת, ככל הנראה, בעיקר על ידי השיפור במענק העבודה בשנים אלו, ולא על ידי עלייה בהכנסות⁷.

משפחות חד הוריות יהודיות הן, אם כן, קבוצה גדולה באוכלוסייה הסובלת משיעורי עוני גבוהים וממאפיינים וחסמים ייחודיים המרכיבים ומשמרים את העוני שלהן. מטרת פרק זה היא להאיר זרקור על משמעות העוני של המשפחות החד הוריות היהודיות בישראל דרך ניתוח של רמות המחסור שלהן בממדים השונים המרכיבים את המדד הרב ממדי.

3. מוליידנו וסרשטיין, משפחות חד הוריות 2013-1993, המוסד לביטוח לאומי, 2014.

4. ממדי העוני והפערים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי, 2015.

5. מוליידנו וסרשטיין, משפחות חד הוריות 2013-1993, המוסד לביטוח לאומי, 2014.

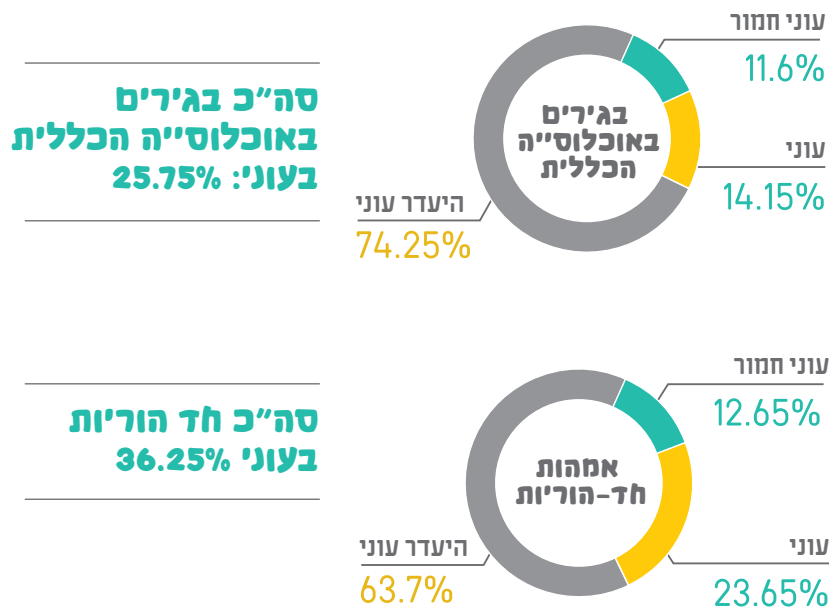
6. שם.

7. ממדי העוני והפערים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי, 2015.

אמהות חד הוריות ביחס לאוכלוסייה הכללית

שיעור העוני

ראשית, התמונה הגדולה: האם אמהות חד הוריות עניות יותר ביחס לאוכלוסייה הכללית גם על פי המדד הרב ממדי?

התשובה היא חד משמעית: כן, שיעורי העוני של אמהות חד הוריות עומדים על 36.25%, בהשוואה ל- 25.75% באוכלוסייה הכללית.

שיעורי המחסור בממד יוקר המחיה של אמהות חד הוריות בהשוואה לאוכלוסייה הכללית

רמות המחסור של האמהות החד הוריות דומות לאלו של האוכלוסייה הכללית בכל הממדים מלבד אחד: יוקר המחיה.

בממד זה נתגלו ההבדלים הבאים:

בקרבת אמהות חד הוריות שיעורי המחסור בממד יוקר המחיה עומדים על 36.3%, בהשוואה ל- 26.1% באוכלוסייה הכללית.

כלומר, למרות השיפור במענק העבודה וזכאויות נוספות, ההכנסה הנמוכה במשקי בית בהם האישה היא מפרנסת יחידה גוררת שיעורי עוני גבוהים מאוד ביחס לאוכלוסייה הכללית.

דרך אחת לפרש את הנתונים, היא שההכנסה הנמוכה באופן יחסי היא זו שמסבירה את שיעורי העוני הרב ממדי הגבוהים בקרב אמהות חד הוריות.

אמהות חד הוריות עניות ביחס לכלל האוכלוסייה הענייה:
האם וכיצד משמעות העוני שונה עבור אמהות חד הוריות?

ננסה לענות על שאלה זו דרך התבוננות בחמשת הממדים המרכיבים את המדר ונתייחס למידת המחסור של האוכלוסייה החיה בעוני בהשוואה למידות המחסור של האמהות החד הוריות החיות בעוני:

דיוור

מחסור חמור (ניקוד 1+2)	מחסור (ניקוד 3)	מחסור קל (ניקוד 4)	העדר מחסור (ניקוד 5)
22.5%	23.4%	29.7%	24.4%
6.5%	24.2%	56.5%	12.8%

אמהות חד הוריות הנתונות בעוני סובלות פחות באופן משמעותי ממחסור חמור בתחום הדיור ביחס לכלל הנתונים בעוני.

הן סובלות ממחסור במידה דומה לזו של כלל הנתונים בעוני וממחסור קל באופן גבוה משמעותית מכלל הנתונים בעוני.

ההבדלים, אם כן, הם בקצוות: הרבה פחות מחסור חמור, הרבה יותר מחסור קל

האחוז הנמוך של אמהות חד הוריות, שנמצאות במחסור חמור במדר הדיור, יכול להיות מוסבר על ידי הטבות בתחום הדיור להן הן זכאיות. במידה והן ממצות כושר השתכרות ועונות על יתר הקריטריונים, הן זכאיות לדיור ציבורי, לסיוע ממשלתי בשכר הדירה וסיוע מהמדינה ברכישת דירה.

אמהות חד הוריות נזקקות זכאיות גם להנחה בארנונה בערים מסוימות והנחה בחשבון החשמל.

השכלה

מחסור חמור (ניקוד 1+2)	מחסור (ניקוד 3)	מחסור קל (ניקוד 4)	העדר מחסור (ניקוד 5)
14.3%	58.9%	5.4%	21.4%
1.6%	61.3%	12.9%	24.2%

כמו בתחום הדיור, האמהות החד הוריות העניות סובלות ממחסור באופן דומה לכלל הנתונים בעוני.

ההבדלים הם שוב בקצוות: הרבה פחות מחסור חמור, הרבה יותר מחסור קל

לאמהות חד הוריות מספר זכאויות מיוחדות המקלות על רכישת השכלה פורמאלית. הן זכאיות למימון מעונות יום לילדים עד גיל 4, לקדימות למעונות של ויצ"ו ונעמ"ת, מימון צהרונים והשתתפות בקייטנות. בנוסף, אמהות חד הוריות זכאיות להשתתף בתכנית להשלמת השכלה למי שטרם השלימה את לימודיה היסודיים או התיכונים ולקורסים להכשרה מקצועית.

לעומת זאת, חסם משמעותי ניצב מול אמהות חד הוריות במידה והן מחליטות ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה. בתקופת לימודיהן, ההטבות מצטמצמות והקריטריונים לקבלתן הופכים לנוקשים יותר. לדוגמא, הן זכאיות לקצבת הבטחת הכנסה רק במידה וקיבלו קצבה זו ב-16 מתוך 20 החודשים שקדמו ללימודיהן. כלומר, אם הן עבדו במשרה מלאה לפני לימודיהן, הן כלל אינן זכאיות לקצבה זו.

בריאות

מחסור חמור (ניקוד 1+2)	מחסור (ניקוד 3)	מחסור קל (ניקוד 4)	העדר מחסור (ניקוד 5)
4.5%	17.1%	47.7%	30.7%
1.6%	22.6%	37.1%	38.7%

בתחום הבריאות, נראה שמצבן של האמהות החד הוריות העניות טוב יותר ביחס לכלל העניים. ממצא זה אינו מפתיע לנוכח העובדה שנשים, באופן כללי, הינן בריאות יותר מגברים.

ביטחון תזונתי

מחסור חמור (ניקוד 1+2)	מחסור (ניקוד 3)	מחסור קל (ניקוד 4)	העדר מחסור (ניקוד 5)
8.9%	18.8%	20.5%	51.8%
3.2%	35.5%	22.6%	38.7%

בתחום הביטחון התזונתי אנחנו רואים הבדלים משמעותיים בין אמהות חד הוריות עניות לכלל העניים.

אמהות חד הוריות סובלות ממחסור בממד הביטחון התזונתי (אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון, במונחי מדד הביטוח הלאומי) באופן גבוה משמעותית מכלל העניים (בערך פי 2).

נתון זה יכול להיות מוסבר על ידי שיעורי המחסור הגבוהים יחסית בממד הכלכלי, ממד יוקר המחיה. ההכנסות הנמוכות באופן יחסי בקרב אמהות חד הוריות יכולות להסביר את היעדר המשאבים הכלכליים לרכוש כמות מספקת של מזון עבור משק הבית. ההוצאה על מזון נחשבת הוצאה גמישה, בניגוד להוצאות חיוניות קשיחות אחרות כגון דיור, ולכן משפחות נזקקות נאלצות לוותר, באופן כללי וגם לטובת הילדים, על מגוון או כמות המזון על מנת לממן הוצאות חיוניות אחרות.

יוקר המחיה

מחסור חמור (ניקוד 1+2)	מחסור (ניקוד 3)	מחסור קל (ניקוד 4)	העדר מחסור (ניקוד 5)
58.6%	27.9%	3.6%	9.9%
45.2%	38.7%	6.5%	9.6%

בתחום יוקר המחיה – הממד הכלכלי במדד – אופי המחסור של האמהות החד הוריות שונה מזה של כלל האוכלוסייה הענייה.

אמהות חד הוריות סובלות פחות ממחסור חמור ויותר ממחסור ביחס לכלל העניים.

שיעורי התעסוקה של אמהות חד הוריות הינם גבוהים בהרבה בהשוואה לאמהות בזוגיות (80% ו-61% בהתאמה), אך למרות זאת, אנו רואים פערים משמעותיים בממד הכלכלי- יוקר המחיה, בין האמהות החד הוריות החיות בעוני לעניים באוכלוסייה הכללית.

למרות שיעורי התעסוקה הגבוהים בקרב אמהות חד הוריות, הכנסתן של נשים באופן כללי בישראל נמוכה בהרבה בהשוואה לגברים. על פי הלמ"ס (2016), הפער בהכנסה החודשית בין המינים בשנת 2014 עמד על 33.1%, כאשר השכר הממוצע של אישה שכירה עמד על 7,439 ₪ לחודש בהשוואה ל-11,114 ₪ לגבר.

בנוסף, ברגע ששכרה של אם חד הורית עובר באלף ש"ח את שכר המינימום, היא מאבדת את זכאותה לקצבת מזונות מביטוח לאומי ביחד עם הטבות והנחות נלוות שעשויות להגיע לשווי של כ-5,000 ₪ בחודש. נקודת איפוס נמוכה זו, יוצרת תמריץ שלילי לנשים לממש את מלוא פוטנציאל ההשתכרות שלהן.

יחד עם זאת, ניתן לראות כי אמהות חד הוריות החיות בעוני נמצאות פחות במחסור חמור בהשוואה לעניים באוכלוסייה הכללית. ניתן להסביר זאת באמצעות הטבות, מס הכנסה שלילי והקלות מס הניתנות לקבוצת אוכלוסייה זו. אלו ממתנים את עומק המחסור הכלכלי, אך אינם מצליחים לחלץ את האמהות החד הוריות ממחסור בממד זה.

קו העוני הכספי: עמדת הציבור

אלו שנמצאו כעניים (עוני חמור+עוני) העריכו בממוצע כי ההכנסה המינימלית הנדרשת לנפש תקנית הינה 2,900 ש"ח בהשוואה לנתון הרשמי העומד על 2,461 ש"ח ואלו שהוגדרו כלא עניים העריכו בממוצע כי ההכנסה הנדרשת היא כ-4,460 ש"ח (לנפש תקנית).

התגלו הבדלים מובהקים בתשובות בין אלו שהוגדרו כעניים (עוני חמור+עוני) לעומת אלו שנמצא כלא עניים (ההבדל עמד על כ-1660 ש"ח לנפש תקנית).

לשם המחשה, אלו שהוגדרו עניים סבורים כי משפחה בת 5 נפשות (הכוללת 3.75 נפשות תקניות), צריכה מינימום הכנסה של כ-10,875 ש"ח. הפרש של 1,645 ש"ח בהכנסה למשפחה לעומת הגדרת קו העוני על פי הביטוח הלאומי ב-2014 עבור משפחה באותו הגודל (9,230 ש"ח). אלו שהוגדרו כלא עניים העריכו כי משפחה דומה צריכה מינימום הכנסה של כ-17,100 ש"ח - הפרש של 7,870 ש"ח מקו העוני הרשמי.

אם נשווה את ההכנסה הממוצעת למשפחה בת 5 נפשות בפועל בקרב משיבים שנתגלו כנתונים בעוני חמור, עוני והעדר עוני, להכנסה מינימלית שהמשיבים הללו סבורים שנדרשת לקיום בסיסי יתגלו הממצאים הבאים:

מצב המחסור של המשיבים	הכנסה מינימלית נדרשת לקיום על פי דיווחי המשיבים	הכנסה ממוצעת למשפחה בת 5 נפשות בפועל (מדד העוני הרב ממד)
עוני חמור	10,794 ש"ח	9,150 ש"ח
עוני	11,895 ש"ח	9,612 ש"ח
היעדר עוני	17,100 ש"ח	23,890 ש"ח

שנדרש לו סכום נמוך יותר על מנת לשרוד. כל הציבור, בכל רמות ההכנסה, מותח "קו עוני" גבוה הרבה יותר מזה שמגדירה המדינה.

קו העוני הרשמי בישראל נקבע על פי חצי מחציון ההכנסה הפנויה לנפש תקנית ועומד כיום על 2,461 ש"ח לנפש תקנית (קו העוני ליחיד, המהווה 1.25 נפשות תקניות, הינו 3,077 ש"ח). אך מדוע לחשוב שדווקא מספר זה, חצי מהחציון, הוא קו העוני הכספי הנכון? שהוא הסכום הנדרש לקיום מינימלי נאות? מכיוון שהגדרת "חצי מהחציון" היא שרירותית במהותה, קשה מאוד לתת תשובה מושכלת לשאלה זו.

על כן, במסגרת שאלון המדד השנה, פנינו לציבור הרחב על מנת לברר מהו לדעתם הסכום המינימלי הנדרש לקיום בכבוד.

"מהי ההכנסה המינימלית הנדרשת למשפחה בגודל שלך, על מנת לחיות בתנאים המספקים לכל הפחות את הצרכים הקיומים הבסיסיים ביותר (כגון: מזון, ביגוד, קורת גג ובריאות)?"

מאחר שלכל נשאל מספר נפשות שונה במשק הבית, הומרו התשובות לנתון המשקף "הכנסה נמו לנפש תקנית", בדומה לאופן שבו מחשב הביטוח הלאומי את קו העוני לנפשות ובהתאמה גם למשק בית.

מידת העוני משפיעה באופן חזק על תפיסתו של אדם את המינימום הכספי הנדרש לקיום בכבוד. ככל שאדם עני יותר, כך יותר סביר כי הוא יחשוב

- ניתן לשער, אם כן, שאם אמהות חד הוריות נתונות במלכודת עוני המקשה על החילוץ ממנו, זוהי מלכודת עוני מבוססת הכנסה בעיקרה, ועל כן היא בת פתרון דרך העלאת קצבאות, שינוי מדיניות הקצבאות באופן שיפתור את בעיית התמריץ השלילי, להעלות הכנסה מעבודה, לרכוש השכלה גבוהה, או התערבויות המאפשרות השתכרות גבוהה יותר מעבודה.

שורות תחתונות: פרופיל האם החד הורית הענייה ביחס לפרופיל כלל העניים

- באופן כללי, המחסור המרכיב את העוני של האמהות החד הוריות נוטה להיות פחות קיצוני ביחס לזה המרכיב את העוני באוכלוסייה הכללית. הן נוטות לסבול פחות ממצבי מחסור חמורים ויותר ממצבי מחסור ומחסור קל.
- שיעורי העוני של אמהות חד הוריות עמודים על 36.25%, בהשוואה ל-25.75% באוכלוסייה הכללית
- יוצאי הדופן הם ממד הבריאות, ממד הביטחון התזונתי וממד יוקר המחיה:
- בתחום הבריאות, מצבן של האמהות החד הוריות העניות טוב יותר ביחס לשאר האוכלוסייה הנתונה בעוני.
- בתחום הביטחון התזונתי ובממד יוקר המחיה, מצבן גרוע משמעותית.
- הנתונים מצביעים על כך שההסבר לעוני רב ממדי גבוה בקרב אמהות חד הוריות נעוץ בממד יוקר המחיה ובהכנסה נמוכה, אשר אינה מקבלת השלמה מספקת על ידי הקצבאות הממשלתיות, ולא במחסור בממדים אחרים כגון: השכלה, דיור או בריאות. יתרה מכך, בממדים שאינם קשורים ישירות להכנסה חודשית, מצבן של האמהות החד הוריות טוב יותר ביחס לשאר האוכלוסייה הענייה. מכיוון ששיעורי התעסוקה של האמהות החד הוריות הם גבוהים, ניתן להעריך כי בעיית ההכנסה קשורה בעיקר לגובה השכר והיקף המשרה.

עמותות שותפות

ארגון לתת פועל בשיתוף פעולה עם רשת של כ-180 עמותות וארגונים שונים (בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות), ב-105 יישובים בפריסה ארצית ובכלל המגזרים בחברה הישראלית.

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
אבו סנאן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים
אופקים	בית התבשיל	08-9926034	המלאכה 3848 ת.ד. 799, אופקים
אילת	יד רוז'ה	08-8679201	אילות 56, אילת
אלעד	עורו משנתכם	03-5040720	אבטליון 11, אלעד
אריאל	חסד לחיים	03-9367111	גליל 34, אריאל
ארצי	אותות	02-6710095	יד חרוצים 13, ירושלים ת.ד. 53380
ארצי	נכי ישראל	03-9415540	סחרוב 17, ראשון לציון
אשדוד	אהבת חסד	073-7078202	דונולו 14, בני ברק
אשדוד	עמותת חמד	052-8903560	הציוניות 3/29 אזור הסיטי, אשדוד
אשדוד	חסדי איילה	077-4450308	החיד"א 16, אשדוד
אשקלון	מתן בסתר	08-6845935	ת.ד. 5163, אשקלון
באקה אל גרביה	אלופא ואל אמל (שמחה ותקווה)	04-6281686	ת.ד. 1065 מיקוד 3010000
באקה אל גרביה	פי סאביל אללה- מחלקה לשירותים חברתיים	04-6286573	המחלקה לשירותים חברתיים, ת.ד. 309, באקה אל גרביה 30100
באר שבע	אלג'מאהיר	08-6288831	ת.ד. 15061, באר שבע, 84120
באר שבע	בית מוריה	08-6288812	מנדל מוכר הספרים 1, באר שבע ת.ד. 4586 מיקוד 81144
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	08-6276252	רחוב ההסתדרות 2, באר שבע
באר שבע	באר שובע	08-6412544	בני אור 68, באר שבע, ת.ד. 6043 באר שבע 64160
בית ג'אן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	04-6581726	רחוב החבצלת 4, בית שאן
בית שמש	אהבת חסד	073-7078202	דונולו 14, בני ברק
בית שמש	למתנדב	02-9919936	ת.ד. 386, בית שמש 9900000
בני ברק	אהבת חסד	073-7078202	דונולו 14, בני ברק
בני ברק	חסדי נעמי	03-6777777	בר יוחאי 10, בני ברק

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
בת ים	המטבח של מאיר השמן	03-5071614	דניאל 67, בת ים
בת ים	עזרה מגד	03-5510105	רבינוביץ 3, בת ים
בת ים	אוהבים	03-6591220	הלפר 27, בת ים
בת ים	ברכת הכהן	03-5065389	חלמית 7, בת ים
בת ים	עזר מציון	03-6595070	חביבה רייך 3, בת ים
ג'ולים	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים
גבעתיים	המחלקה לשירותים חברתיים	03-5722211	סירקין 20, גבעתיים
גדרה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-8593570/71/64	פינס 4, גדרה
דימונה	מפעל חיים	*3656	רח' המכבים, מוקד יוספטל, דימונה
דימונה	מלב אל לב	052-2394615	ציפורי 35, דימונה, ת.ד. 1164
דאלית אל כרמל	נד"א - נכי דאלית אל כרמל	04-8395659	דאלית אל כרמל, אלכסטין ת.ד. 5368
הוד השרון	רעים	09-7411447	שיקמים 37, הוד השרון
הרצליה	מתנדבי הרצליה	09-9542734	הנדיב 49, הרצליה
חדרה	חכמה ודעת לב חם	04-6222132	רוטשילד 38, חדרה
חדרה	מרכז החסד-חדרה	04-6342619	הגיבורים 68, חדרה, ת.ד. 2098
חולון	תנו יד לחבר	03-6517520	ארבע ארצות 24, חולון
חולון	עורו משנתכם	03-5040720	בצלאל 3, חולון
חיפה	בית החסד ע"ש כמיל שחאדה	04-8666235	פל ים 10, חיפה, ת.ד. 175
חיפה	לב ח"ש	04-8672999	יל"ג 7, חיפה ת.ד. 5673
חיפה	מפעל חיים	*3656	יל"ג 2, חיפה
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	04-8321585	הגליל 58 א', חיפה
חצור הגלילית	עת רחמים	04-6930687	שלמה בן יוסף 531, חצור הגלילית
טבריה	שכן טוב	054-6432299	הכלנית 5, טבריה, ת.ד. 1883
טייבה	עטאא	09-8344124	ת.ד. 3757 טייבה מיקוד 30100
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	09-7937028	ת.ד. 3106 טירה
טירת הכרמל	צדקת אבות	04-8574770	הרצל 39 קניון טירת הכרמל
יבנה	בני ברית	08-9422785	האורן 57, יבנה
יבנה	בית חב"ד	08-9421665	זמיר וא, יבנה
יהוד	בית חבד-בית חם	03-5361479	סעדיה חתוכה 28, יהוד
יוקנעם	קול הלב	04-9596009	היסמין 66, יוקנעם
ירוחם	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6580697	השקד 47 יסמין, ירוחם
ירושלים	ניצב רפאל	02-6796086	הסדנא 9, ירושלים
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	02-5861456	שכמתן 106, ירושלים, ת.ד. 23901 מיקוד 91239
ירושלים	עזרת אבות	02-5825107	חבשוש 2, ירושלים
ירושלים	תכלית האדם	02-6516325	מרכז ספיר 6, ירושלים ת.ד. 41205

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
ירושלים	יד אליעזר	02-5912222	פולנסקי 12, ירושלים
ירושלים	יד עזרא ושולמית	02-5323211	יואל 20, ירושלים, ת.ד. 5885
כסיפה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6591335/4	ת.ד 6421 באר שבע, מיקוד - 84162
כסרע- סמיע	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים
כפר חב"ד	בית חינוך לתשב"ד- אור שמחה	03-9606137	כפר חב"ד 21
כפר מנדא	המחלקה לשירותים חברתיים	04-9863003	מועצה מקומית כפר מנדא, 17907
כפר סבא	הזן את הכל- קרן גמ"ח ע"ש פינקרט יעקב ז"ל	09-7652418	הכרמל 63, כפר סבא
כפר סבא	מלא הטנא	09-7463079	גלר 21, כפר סבא
כפר קרע	אלבלד	054-4231562	כלבו התאומים, ת.ד 807 כפר קרע מיקוד 30075
כרמיאל	צלחת חמה	04-9582355	החרושת 11, כרמיאל
כרמיאל	יד עזרא ושולמית	04-9586647	רח' הזית 10, כרמיאל, ת.ד. 4846
לוד	מפעל החסד - יד ביד	08-9209000	בית הדין 10, לוד
מבשרת ציון	יד ביד-לקידום מבשרת ציון	02-5335526	רחוב יסמין 69, מבשרת ציון
מגדל העמק	בית התבשיל	04-6443533	שלום עליכם 2, מגדל העמק ת.ד 111
מודיעין עילית	יושבת ציון	050-5800007	רשב"י 21, מודיעין עילית
מזכרת בתיה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9340032	שד' אליהו 8, מזכרת בתיה
מעלה אדומים	בית חב"ד	02-5354960	נחלים 770, מעלה אדומים
מצפה רמון	שנתי במדבר	03-5103339	סימטת שלוש 17, תל אביב
מצפה רמון	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6596257	שדרות בן גוריון 1, מצפה רמון
מרום הגליל	המחלקה לשירותים חברתיים	04-6987827	המחלקה לשירותים חברתיים מועצה אזורית מרום גליל
נהריה	בית - נריה	04-9513389	הגעתון 2, נהריה ת.ד. 767
נס ציונה	בית חב"ד	08-9301770	ביאליק 2, נס ציונה
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים - "אלבסמה"	04-6456422	הגליל 54, נצרת
נצרת עילית	חסדי מנחם	077-9350770	רחוב המלאכה 17, נצרת עילית, ת.ד. 1080
נתיבות	גלגל חוזר	08-9942682	הארזים 82, נתיבות
נתיבות	ברית שלום וחסד	08-6839405	קרית שלום ת.ד. 362
נחניה	נחניה	09-8624442	מקדונלד 5, נחניה
נחניה	קופת הצדקה המרכזית	09-7749412	לילנבלום 5, נחניה
סאג'ור	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים
עכו	גרעין אומץ עכו	04-9550127	בורלא 42, עכו ת.ד. 2766
עמנאל	חסדי שמואל הנביא	09-9509919	הנדיב 49 ת.ג 6106, הרצליה
עפולה	ס.ל.ע	053-7721745	משק 49, מושב אדירים תענכים מיקוד 19208
עפולה	יד לקהילה	04-8223055	חנה סנש 23, עפולה ת.ד. 14650
ערד	הקרן לפיתוח ערד- יד לערד	08-9102430	ת.ד. 563, ערד 89104

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
ערערה בנגב	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9971504	ת.ד. 6192, באר שבע
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	03-9315268	רח' יוסף נקר 39, פתח תקווה
פתח תקוה	מתנדבם למען הזולת - מיל"ה	03-9092002	בן אליעזר 21, פתח תקווה
פתח תקוה	טל חיים	03-9333494	ברנדה 45, פתח תקווה
צפת	פעילי החסד	04-6970151	נווה אורנים 89, צפת
קצרין	מתן - סיוע בצדקה ברמת הגולן	04-6918426	מושב יונתן, ד.נ רמת הגולן 1241500
קרית אונו	אפשרות	03-5356828	הנשיא 54, קריית אונו
קרית ארבע	חסדי אבות	02-9966166	דוד המלך 25, קריית ארבע ת.ד. 69
קרית אתא	ארוחה חמה	04-8446324	אינשטיין 12 ת.ד. 429, קרית אתא
קרית ביאליק	חסד מציון	04-8704285	החקלאים 11, קריית ביאליק
קרית גת	סח"י	052-6911820	מושב יד נתן, בית 222
קרית טבעון	מעומק הלב	04-9539252	מועצה מקומית קרית טבעון כיכר בן גוריון 1 ת.ד 1060
קרית מלאכי	מיתרים	052-4253430	רחוב סנדייגו 4526 מרכז חסד, קריית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	04-6943770	הלבנון 19, קריית שמונה
ראש העין	ק.ס.מ.	03-9383750	התבור 7, ראש העין
ראשון לציון	פתחי עולם	03-9508884	רח' חב"ד 7, ראשון לציון
ראשון לציון	גשרי-יה	052-5827292	בן צבי 4, ראשון לציון
רהט	קפא	08-9910102	ת.ד. 212, רהט, מרכז מסחרי
רחובות	הוד ישראל	08-9368886	בר שאול 1, רחובות
רחובות	הבית החם למען הקהילה	08-9390625	בילו 2, רחובות
רחובות	לחיות בכבוד	08-9459602	רחוב שלום אש 6, ראשון לציון
רמלה	חסדי אשר וחיה	08-9249055	בר לב 3, רמלה
רמת גן	עלה-לרווחת הילד.הנוער והקהילה	03-6712193	אצ"ל 2, רמת גן
רעננה	משנה לחם	054-4752104	היצירה 21, רעננה
שדרות	מרכז החסד שדרות	052-4314483	בר לב 17, שדרות
שהם	יד משהם	03-9795444	עמק אילון 30, שוהם
תל אביב	א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל	072-2513838	גולומב 52, תל אביב
תל אביב	בית השנתי	03-5103339	סמטת שלוש 17, תל אביב
תל אביב	אוכל לנזקקים	03-6024444	נמל תל אביב 4
תל אביב	יד ביד, אוזן קשבת ועזרה לזולת	03-6203141	נביאים 36, תל אביב
תל אביב	האגודה לקידום החינוך	03-6803000	תל גיבורים 5, תל אביב
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	03-6837483	הכינור 2 קריית שלום, תל אביב
תל אביב	לשובע	03-3731661	צלנוב 18, תל אביב

תודה :

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2016

ליפעת נוראל, על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות והתמיכה הנדרשת.

לירדן עוז, על ריכוז עבודת העיצוב והמיתוג.

תודה **למנהלי העמותות ברחבי הארץ**.
על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכל, תודה **לאנשים ולמשפחות האמיצות**, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2016 ובכך להיות שותפות במאמץ האזרחי להשפיע ולשנות את המציאות החברתית בישראל.

ברצוננו להביע את תודתנו לארגון **MAZON**, על השותפות, הסיוע המתמשך ותמיכתו בארגון לתת ובדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2016.

We would like to thank **MAZON:**
A Jewish Response to Hunger, for supporting our advocacy efforts and the publication of the alternative poverty report.

לנעמה ירדני, על כתיבה והפקת הדו"ח.

לעינת גבע, ראש מחלקת המחקר בארגון לתת, על ההנחיה בכתיבת הדו"ח.

לפירמה ולימור שנורמכר, על עיצוב הדו"ח.

תודה למכוני המחקר **ERI ומכון רותם ar**, על הליווי, הייעוץ המקצועי, וניתוח הממצאים.

ארגון לתת סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר)

רח' המסגר 44 ת.ד 57636 א"א 67214
טלפון 03-6833388 | פקס 03-6839911

latet@latet.org.il | LATET.ORG.IL | **Latet** לתת

”

”מלכודות עוני” נוצרות גם – אולי אף בעיקר – כתוצאה מפעולתם המשולבת של גורמים רבים אחרים:

”מלכודות עוני” נוצרות במקום שאין לכל גישה שווה לחינוך ולהשכלה גבוהה;

”מלכודות עוני” נוצרות במקום שאין לכל גישה שווה לתשתיות בסיסיות;

”מלכודות עוני” נוצרות במקום שאין נאכפים חוקי המגן בעבודה, שלא נשמר חופש ההתאגדות של העובדים ושנורמות העסקה פסולות ובלתי-חוקיות הופכות חזיון נפרץ ומקובל;

”מלכודות עוני” נוצרות במקום שנקוטה הפליה בין בני-אדם על יסוד טעמים בלתי-עניינים, החלבה תחושות של ניכור וקיפוח.”

”

(השופט אדמונד לוי, מתוך בג"צ קיום אנשי בכבוד)